

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ROČNÍK

10

Uplatňování principu vědeckosti v činnosti velitele socialistické armády

Již Karel Marx upozorňoval na to, že vědu není možné chápat jen jako jednu z forem společenského vědomí, ale že se stále více stává bezprostřední výrobní silou. Dějiny vývoje společnosti, zejména dějiny vývoje vědy a techniky, potvrdily Marxova slova v plném rozsahu. Věda se v podmínkách vědeckotechnické revoluce stává stále více nezbytnou součástí výrobních sil společnosti. Význam vědy spočívá mimo jiné v tom, že nabývá stále více na charakteru univerzálnosti, že koncemů proniká do všech oblastí lidské civilizace. Tento proces se plně prosazuje tudíž i ve vojenství.

Jestliže vítězství z ozbrojeným zápasem v dřívějších epochách bylo podmiňováno takovými faktory, jako je ekonomický potenciál, příznivé klimatické podmínky, výhodné zeměpisné položení, bohaté surovinové zdroje, lidský potenciál, systém vojenské organizace vojsk, pak vědeckotechnická revoluce a její uplatnění ve vojenství postavila na jedno z prvních míst požadavek vědeckosti organizace a řízení ozbrojeného zápasu, podmiňeného vysokým stupněm vzdělanosti velitelů a vojáků.

Mluvíme-li o vědě a vědeckosti práce velitelů a odborného náčelníka, máme tím na mysli význam vědy v nejširším slova smyslu: gnoseologický, metodologic-

ký, ekonomický, politický i ideologický, ale i úlohu vědy ve vývoji společnosti, včetně zpětného vlivu společenských podmínek na společenský a vědeckotechnický pokrok.

Uplatňování principu vědeckosti v práci velitele v soudobém ozbrojeném zápasu má dnes tak významný vliv na vedení ozbrojeného zápasu, že žádný velitel si nemůže dovolit jej nerespektovat. Dotýká se v plné míře všech dimenzí ozbrojeného zápasu bezezbytku.

Mezi procesem narůstání úlohy a významu vědy ve vojenství na jedné straně a procesem vzrůstajících nároků na vědeckost v činnosti velitelů a odborných náčelníků na straně druhé existuje zákonitý vztah. Příčina spočívá v rychlém hromadění nových vědeckých poznatků v různých oblastech poznání, což vyžaduje jejich průběžné zachycování, zpracovávání, uspořádání a vytváření podmínek pro jejich vysokou realizační účinnost. Přitom je nutné respektovat skutečnost, že od neustále narůstajících poznatků jak jednotlivých speciálních věd, tak i samotné vojenské vědy nevede jednoduše, přímá cesta k jejich realizaci, ale cesta mnohonásobným způsobem zprostředkovaná. Všestranná připravenost a schopnost velitele realizovat nároky soudobé vědy je jedním z rozhodujících způsobů tohoto zprostředkování.

Hlavní požadavky na vědeckost práce velitele a odborného náčelníka

Vědeckost zaujímá důležité místo jak v systému poznání velitele, tak z hlediska vlivu tohoto poznání na praxi bojové činnosti. Praktická úloha vědeckosti odpovídá stupni jejího rozvoje, pronikání do vědomí velitele, v její přeměně v návod k jednání. Odůvodnění účinnosti vědeckosti je nutné spatřovat v tom, že je neodlučnou součástí veškeré činnosti velitele jak v míru, tak ve válce.

Vědeckost nemůžeme chápat jen jako pouhý souhrn vědomostí (vojenských, vědeckých, technických, politických apod.). Je aktivním vyjádřením vztahu velitele k socialismu, k socialistické armádě, jejímu poslání, její sociální úloze. Vědeckost tedy znamená umění velitele či odborného náčelníka opřít sumu znalostí, které jsou pochopitelně nezbytné a výchozí, o pevně vybudovaný systém přesvědčení, morálních a estetických norem. Vědeckost tudíž tvoří takový základ činnosti velitele či odborného náčelníka, který ve svém důsledku determinuje jeho veškerou činnost.

Vědeckost umožňuje poznávání zákonitostí ozbrojeného zápasu jako společenského procesu. Socialistická vojenská věda a socialistické vojenské umění pro velitele neznámá jen jejich pochopení, jejich interpretaci, ale zahrnuje i vědomí jejich odpovědnosti vůči socialistické společnosti, vědomí toho, jak bude jejich výsledků využívat.

Poznání ozbrojeného zápasu je možné cestou hlubšího poznání jeho dialektických souvislostí. Vědecké poznání se nemůže zastavit u pravd už jednou objevených. Vyžaduje si ce plně využití získaných poznatků o ozbrojeném zápase (zejména proto, že poskytují stavební kámen pro nové poznání), současně však nutí reagovat na nové souvislosti a vztahy, které vznikly v důsledku změn v technice a organizaci vojsk i změn v poměru sil (ekonomických, politických i vojenských).

V procesu osvojování si ozbrojeného zápasu cestou jeho odrážení, zobrazování a reprodukce spojené se sledovaným cílem — tj. jeho přetvoření podle vlastních představ a potřeb — je možné a konečně nutné využít té metody, která nejracionálněji zachycuje různé alternativní možnosti vývoje ozbrojeného zápasu.

Požadavek zvědeckosti činnosti velitele není možné naplnit, nebude-li velitel respektovat skutečnost, že zvyšující se nároky na řízení jednotky, útvaru či svazku ať již v míru, či v bojové činnosti je mož-

né realizovat pouze za použití adekvátní metody zkoumání — metody materialistické dialektiky. Osvojení si materialistické dialektiky jako obecné teorie a metody zkoumání jevů a procesů objektivní reality je předpokladem vědeckého uplatnění speciálních metod, používaných jednotlivými vědami. Uplatňování jak obecných metod zkoumání, které nám poskytuje materialistická dialektika, tak i speciálních metod, které jsou vlastní každé speciální vědní disciplíně, nás nutí nespokojovat se s dosaženým, ale vidět perspektivu. „Záleží hlavně na tom, abychom se nespokojovali s tím, co umíme, čemu nás naučily dřívější zkušenosti, ale abychom šli stůj co stůj dál, kladli si stůj co stůj vyšší a vyšší požadavky, přecházeli bezpodmínečně od snadnějších úkolů k obtížnějším. Bez toho není možný vůbec žádný pokrok...“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 28, Praha 1959, s. 193.)

Čím více velitel a odborný náčelník využívá ve své činnosti vědy, zejména vědeckých metod analýzy sociálních jevů, tím hlouběji a všestranněji může tyto jevy posuzovat, hodnotit a přijímat reálné závěry a opatření při řízení konkrétní bojové činnosti.

Pro velitele socialistické armády má nesmírný význam obecný metodologický požadavek, který zdůrazňoval V. I. Lenin, že „Heslo boje nemůže razit ten, kdo nezkoumá naprosto podrobně každou jednotlivou formu tohoto boje, kdo jej nesleduje krok za krokem při přechodu z jedné formy v druhou, aby dovedl v každém daném okamžiku určit situaci, nespouštěje se zřetеле obecný ráz boje, jeho obecný cíl...“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 1, Praha 1951, s. 341—342.)

Respektování principu konkrétnosti poznání platí tedy bezvýtku pro všechny velitele a odborné náčelníky. Je objektivní nutností prozkoumat důkladně jednotlivé formy ozbrojeného zápasu, jednotlivé jeho vývojové fáze dříve, než začneme s generalizací a zobecňováním, s formulací obecných zákonitostí ozbrojeného zápasu. Na druhé straně znalost těchto obecných zákonitostí umožňuje veliteli daleko přesněji a konkrétněji analyzovat jednotlivé formy bojové činnosti a nalézt adekvátní metody velení.

V souvislosti s růstem dynamiky vědeckotechnického rozvoje ve vojenství se zvyšují adekvátní požadavky na celkovou kulturní úroveň velitele a odborného náčelníka. Vědeckost v činnosti velitele v podmínkách vědeckotechnické revolu-

ce ve vojenství znamená jednak růst nároků na jeho všestrannost, jeho univerzalitu, jednak hluboké proniknutí do specifiky ozbrojeného zápasu a zvládnutí této specifiky s profesionální zručností. Rozpurnost mezi univerzálností a profesionalitou je jen relativní. Jedno totiž podmiňuje druhé. Aby velitel zvládl řízení ozbrojeného zápasu na vysoké profesionální úrovni, musí být univerzální, tj. zvládnout obecné zákonitosti vývoje ozbrojeného zápasu, obecné tendence vývoje jeho instrumentální stránky a možnosti jejího využití apod. Vědeckost z tohoto pohledu znamená umění velitele využít tohoto „univerzálního rozhledu“, tohoto „univerzálního přístupu“ v praktické činnosti při velení vojskům.

Pokračující proces světové proletářské revoluce a jemu podřízený proces vědeckotechnické revoluce, soudobý stupeň ovládnutí přírody a společnosti člověkem a zachycení jeho rozpurnosti, otázka místa a úlohy sociálního násilí v životě dnešní společnosti, problémy války a míru v současné etapě vývoje společnosti, otázka místa a úlohy ideologického boje probíhajícího na pozadí třídního střetávání sil pokroku a reakce — to vše jsou otázky, které mají výrazně světonázorový, metodologický i ideologický charakter. Jsou to otázky, které nezbytně vstupují do každodenního života velitelů všech stupňů. Jejich pochopení a zvládnutí determinuje výchovný proces velitelů a odborných náčelníků již v hlubokém míru a umožňuje jim řídit ozbrojený zápas na

důsledně vědeckém základě v případech války.

Naše armáda, jejímž cílem je zabezpečení obrany budování rozvinuté socialistické společnosti a splnění internacionálního požadavku obrany celého socialistického společenství, může splnit své poslání jedině tehdy, jestliže velitelé a odborní náčelníci soustavně rozvíjejí vědecký světový názor u svých podřízených, jestliže trvale formují morálně politický profil vojáka, jestliže působí soustavně na formování jeho duchovního života, jestliže dovedou získat své podřízené pro jejich aktivní, bezprostřední účast na trvalém zdokonalování jejich bojového mistrovství.

Smyslem veškeré činnosti velitele a odborného náčelníka je, aby učil vojáky modernímu způsobu vedení boje včetně toho, aby chápali dynamiku vývoje vojenství, tj. nové podmínky boje a z nich vyplývající požadavky na všestrannou odbornou, technickou i politickou připravenost.

V socialistické armádě jsou výsledky bojové připravenosti jednotlivců i celých jednotek podmíněny novými společenskými vztahy, které od velitelů vyžadují komplexní přístup nejen k úkolům, ale i k lidem. Jedině tak je možné splnit požadavek komplexního řešení materiálně technických, organizátorských, politických a ideově výchovných otázek ve vztahu k požadavkům na vedení ozbrojeného zápasu v podmínkách vědeckotechnické revoluce.

Plnění požadavku vědeckosti

Řízení a organizace ozbrojeného zápasu, nutnost rychlého využívání výsledků vědeckotechnické revoluce ve vojenství, spolu s řešením složitých otázek vedení bojové činnosti klade vysoké nároky na kvalitu a úroveň připravenosti velitelů a odborných náčelníků.

Kolem otázek rozvoje vědy a techniky v souvislosti s hledáním dokonalejší soustavy přípravy vysoce kvalifikovaných kádrů se rozvíjí nekompromisní boj v rámci obou protikladných společenských soustav. Z vojskopolitického, ideologického, vojskoteoretického i vojskopraktického hlediska je naprosto zřejmé, že soustava, která vytvoří dokonalejší podmínky pro plný rozvoj vědeckotechnické revoluce a organizuje dokonalejší vědeckotechnickou, politickou a odbornou přípravu vojenských kádrů, získá převahu v této oblasti.

Při této příležitosti upozorňuji na to,

že v oblasti využívání poznatků, zejména přírodních a technických věd ve vojenství je nutné postupovat radikálně. Není možné se ohlížet na to, zda ten či onen objev či technický vynález spatřil světlo světa na Východě či na Západě. Okamžitě využít daného objevu či vynálezu v podmínkách rychle rozvíjející se vědy a techniky je příkazem dne. V. I. Lenin ostře bojoval proti těm, kteří odmítali převzít pokrokové prvky minulosti, i proti těm, kteří odmítali využít znalostí buržoazních odborníků v ekonomické, technické i vojenské praxi. Lenin ukazoval, že nihilistický přístup v této oblasti je velice škodlivý.

Vědeckotechnická revoluce ve vojenství přináší nepřetržitě změny v technologii, v řízení a organizování ozbrojeného zápasu. Za této situace se jeví jako nezbytné uvést do souladu vědu a techniku s potřebami vojenské praxe. Stejně

ovšem platí, že je nutné uvést vojenskou praxi do souladu s dynamicky se rozvíjející vědou a technikou.

Celý tento proces klade nepoměrně vysoké nároky na všestrannou připravenost velitelů a odborných náčelníků. Dávno minuly doby, kdy k velení stačily ustálené způsoby myšlení, technologické postupy při vedení ozbrojeného zápasu i ustálené formy a metody řízení ozbrojeného zápasu.

Věda a technika dala v současnosti vojenství nebyvalý pohyb — dynamiku, dříve nepředstavitelnou. Za této situace jen „femesná zručnost“ a zkušenost velitele při řízení bojové činnosti zdaleka nestačí. Akční rádius poznání se musí nezbytně rozšiřovat, zejména cestou zvládnutí nejmodernějších poznatků vědy a techniky. Ozbrojený zápas vyžaduje, aby byl opřen o vědecký a technický základ. Veliteli nezbyvá — chce-li dostat proces řízení a velení ozbrojeného zápasu na soudobou úroveň — než znásobovat své síly a schopnosti cestou trvalého doplňování svých poznatků novým, kvalitativně vyšším poznáním.

Při řešení této otázky nemůžeme vycházet pouze z pragmatického hlediska bezprostřední potřeby. Musíme brát v úvahu zejména perspektivy vývoje vědy a techniky ve vojenství. Proto požadavek, aby poznání velitele bylo opřeno o solidní vědecký základ a jeho nepřetržitě doplňování je požadavkem, který je plně v souladu s tendencí moderního vývoje vědy a techniky, ale i s požadavky trvalého zvědečování obsahu i forem vedení a řízení ozbrojeného zápasu.

V této souvislosti vystupuje před velitele a odbornými náčelníky se vši naléhavostí do popředí problém, jak harmonizovat zvyšující se nároky na poznání, na rozšiřující se okruh nezbytných informací s jeho vlastní schopností zvládnout tyto informace a uvést je do souladu s kritickým deficitem času, který má k dispozici pro své rozhodnutí.

Splnění požadavku vědeckosti velitelem a odbornými náčelníky znamená ve své podstatě dostat se přes hranice empirismu a plně rozvinout tvůrčí myšlení.

Vědeckost znamená překročení hranic běžného poznání, vlastního tzv. zdravého rozumu, což ve své podstatě znamená vyjít bezpodmínečně za rámec již vzpomínaného empirismu. M. V. Frunze k tomu kdysi poznamenal: „...i když nehodláme vytvořit nějaké neměnné, zkamenné, neustále platné poučky, přece jen musíme v obklopujícím nás víru hledat stejnorodé jevy, sjednotit je v jediný celek a snažit se tyto jevy, které nás obklopují,

správně pochopit, jinak se před nimi ztratíme a nevyznáme se v nich, zřítíme se do oblasti škodlivého empirismu. Otázka nezbytnosti vyhledat jisté zobecňující momenty je otázkou zcela řešitelnou, zákonitou a přirozenou...“ (Frunze, M. V.: Vybraná díla, Praha 1953, s. 167.)

Vědeckost vyžaduje od velitele a odborného náčelníka, aby se opíral o systematicky vybudované poznání a sám své poznání maximálně systematizoval. Systematizovat poznatky o ozbrojeném zápase znamená umět tyto poznatky klasifikovat, logicky je uspořádat a tím odhalovat obecné v jedinečném a zvláštním. Teprve na tomto základě může velitel s maximální vědeckou přesností jednak pochopit a vysvětlit podstatu ozbrojeného zápasu, jeho zákonitosti, zejména zákonitosti vývoje ozbrojeného zápasu, jednak analyzovat specifické projevy zákonitostí ozbrojeného zápasu v jeho konkrétních projevech, tj. v obsahu a formě dané bojové činnosti. Navíc vědecké poznání umožňuje veliteli nejen poznat podstatu ozbrojeného zápasu, nejen vysvětlit jeho obsah, ale reálně předvídat jeho možný vývoj.

Velitel však nemůže (ani kdyby chtěl) plně a beze zbytku překročit hranice běžného vědomí a pohybovat se výlučně v mezích teoretického vědomí. Dokonce to není ani nutné, ani žádoucí. Mezi běžným a teoretickým vědomím existuje totiž úzký vztah. Běžné vědomí ve spojitosti s teoretickým vědomím umožňuje veliteli adekvátně reagovat na konkrétní situaci, zachycovat jevy a procesy, které se odehrávají v průběhu ozbrojeného zápasu v daném okamžiku. Velitel si však musí být neustále vědom toho, že samo běžné poznání je neúplné, útržkovité, že není s to zachytit veškerou složitost souvislostí a vztahů, které jsou vlastní procesům probíhajícího ozbrojeného zápasu.

Běžné poznání, o které se velitel opírá, je svou povahou konzervativní zejména proto, že je především výsledkem individuální zkušenosti. Proto platí, že i když toto poznání je schopno zachycovat konkrétnosti ozbrojeného zápasu, chybí mu fakticky jistá dávka kritické sebereflexe. Velitelé bývají nakloněni tomu, vydávat tuto svou zkušenost za jedině možné a tudíž pravdivé zobrazení ozbrojeného zápasu a nezřídka vyvozují z této zkušenosti obecné soudy a přijímají obecné závěry, které však mají nutně charakter přibližnosti a neurčitosti. Vědecké zobecnění a generalizace nejsou možné bez překročení hranice běžného, empirického poznání, bez teorie.

Vědeckost znamená všestranný a sou-

stavný rozvoj tvůrčího myšlení velitele. Tvůrčí myšlení však vyžaduje nespolehat na možnosti a schopnosti tzv. „zdravého rozumu“, který je svou povahou vždy jednostranný a omezený. Tvůrčí myšlení je svou podstatou vždy dialektické. To znamená, že zachycuje všestrannost jevů, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost, jejich vývojovou tendenci. M. V. Frunze upozorňoval na to, že „Rudý velitel se musí naučit dokonale ovládat onu metodu myšlení, ono umění rozboru jevů, které skýtá marxistické učení. Podstata této metody spočívá v tom, že pro nás nemůže být nic absolutního a ztrnulého; všechno je v pohybu a všechno se mění a každého prostředku, každé metody je možno v jisté situaci použít. Velitelovo umění se projevuje v dovednosti, jak vybrat z mnohotvárných prostředků, které má k dispozici, ty, které přinesou za dané situace a v dané chvíli nejlepší výsledky“. (Frunze, M. V.: Vybraná díla, Praha 1953, s. 159.)

Z hlediska ozbrojeného zápasu je takový tvůrčí způsob myšlení velitele významným předpokladem vědeckého pochopení zákonitostí vývoje ozbrojeného zápasu, jakož i schopnosti řídit bojovou činnost na úrovni soudobé vědy a techniky. Přitom musíme vzít v úvahu, že daný stupeň rozvoje vědy a techniky klade stále větší nároky na objem a rozsah znalostí velitele, k jejichž zvládnutí má k dispozici stále relativně menší časové rezervy. Tím více vystupuje potřeba zvýšení intenzity a produktivity zvládnutí nových všeobecných a speciálních vojenských poznatků. V současné fázi vývoje vojenství nevystupuje do popředí už jen požadavek rozvoje tvůrčího myšlení velitele v obecné rovině, ale objektivní nutnost takového tvůrčího myšlení, které v maximální možné míře povede ke zvýšení efektivity celkové činnosti velitele při vedení bojové činnosti.

Výrazným rysem vědeckosti je cílevědomost v práci velitele a odborného náčelníka. Velitel má u svých podřízených autoritu tehdy, má-li jasný obraz o současném stavu jednotky a má-li poměrně přesnou představu o vývoji bojové situace. Podkladem jsou zejména získaná a ověřená fakta, která velitel dostává. Velitel musí vycházet při řízení jednotky z faktů, nejen z možností, které se nabízejí. Proto je nutné, aby za základ své činnosti bral zejména přísně a nesporně dokázaná fakta. Plně platí slova V. I. Lenina, že „Je třeba pokusit se vytvořit

z přesných a nesporných faktů takový základ, o který by se bylo možné opírat... Aby to byl skutečný základ, je třeba brát nikoli jednotlivá fakta, nýbrž celý souhrn faktů o zkoumané otázce bez výjimky, neboť jinak nevyhnutelně vznikne podezření, a to oprávněné podezření, že fakta byla zvolena nebo vybrána libovolně, že se místo objektivní spojitosti a vzájemné závislosti historických jevů v jejich celku předkládá subjektivní „slátanina, která má asi ospravedlnit něco nekalého...“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 23, Praha 1959, s. 288—290.) Umění nalézat podstatná fakta rovná se „umět najít v každé zvláštní situaci onen zvláštní článek řetězu, který je třeba uchopit, aby se udržel celý řetěz a aby se důkladně připravil přechod k dalšímu článku.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 27, Praha 1962, s. 269.) Představa velitele vybudovaná na ověřených faktech a opřená o metodu hlavního článku nemusí pak zabíhat do nejmenších podrobností, musí však být reálná, tzn. co nejadekvátněji zachycovat pravděpodobný vývoj boje a úlohu a místo jednotky, útvaru či svazku v budoucí činnosti.

Velitel odpovídá za to, že zorganizuje veškeré prostředky, které má k dispozici k tomu, aby svou představu o budoucí činnosti jednotky proměnil v reálnou skutečnost. To předpokládá vyvinout činnost, založenou na vědecky podloženém stanovení cílů bojové činnosti a plánů ke splnění jejich realizace, včetně stanovení způsobů účinného splnění stanovených cílů.

Vědeckost řízení boje vyžaduje od velitele stanovení jasných a konkrétních cílů, přitom však nepostrádajících patřičný rozmach a dosah. Nízké cíle a záměry nejsou dostatečným stimulem pro podřízené. Velitel může podněcovat podřízené jen tehdy, má-li jasnou představu o tom, čeho chce dosáhnout, jsou-li jeho cíle jasně vyjádřeny a poskytují-li dostatečný prostor pro rozvinutí aktivity a iniciativy každého podřízeného.

Podstata vědeckého přístupu velitele spočívá v tom, že je založen na schopnosti mít jasný obraz o tom, čeho je třeba dosáhnout, včetně ujasnění si, co je dosažitelné a uskutečnitelné. Dále závisí na přesném a promyšleném stanovení způsobů bojové činnosti, pomocí nichž je možné dosáhnout žádoucího výsledku, stanovení prostředků, které je nutné mít k dispozici a které z nich budou použity, aby bylo možné realizovat sledované cíle.

Celý ozbrojený zápas je dnes v podstatě založen na využití vědy, je jakousi aplikací vědy ve vojenství. V procesu vědeckotechnické revoluce je každá forma bojové činnosti, každá stránka ozbrojeného zápasu a ozbrojený zápas jako celek doslova protkáán lidským věděním. Funkce, které velitel i voják v ozbrojeném zápase plní, mají charakter aplikace vědeckých poznatků. Samotný ozbrojený zápas i ve své modelové, potenciální podobě (taktických či velitelsko-štabních cvičení) tvoří jakousi výzkumnou laboratoř.

V důsledku rostoucích požadavků na ozbrojený zápas se mění vztah mezi veliteli a odbornými náčelníky na jedné straně a vědou a technikou na druhé straně. Jestliže v období motorizace válek stála otázka tak, co je schopna věda dát veliteli, resp. do jaké míry je připravena „posloužit“ v procesu bojové činnosti, dnes stojí otázka poněkud jinak. Do jaké míry je velitel a odborný náčelník schopen osvojit si výsledky vědy a uplatnit je ve všech základních oblastech vojenství. Čili, do jaké míry je schopen zachytit tu skuteč-

nost, že věda se stává stále více bezprostřední vojenskou silou a do jaké míry dokáže velitel či odborný náčelník na tuto skutečnost reagovat. Jinými slovy: do jaké míry se požadavek vědeckosti stal základním východiskem, ale i kritériem jeho odborné, technické i politické připravenosti a na ni navazující konkrétní činnosti. Tam, kde chybí ona připravenost velitele, tam, kde nejsou vytvořeny všechny objektivní, ale zejména subjektivní podmínky a předpoklady pro plné využití vědy v teorii i v praxi, tam věda a vědeckost nemůže zapustit své kořeny.

Využití vědeckých poznatků, jakož i uplatnění vědeckosti v činnosti velitele a odborného náčelníka nutně zhodnocuje výsledky jeho práce. Zvyšuje se efektivnost práce velitele, což se velmi markantně projevuje v procesu velení a řízení. Vědeckost, kterou uplatňuje velitelský sbor socialistické armády, představuje v procesu řízení ozbrojeného zápasu významný dynamizující faktor, který je jedním ze zdrojů vědeckotechnického pokroku ve vývoji socialistického vojenství.

K dialektike človeka a vojenskej techniky

Teoretické i praktické problémy, ktoré s rozvojom socialistického vojenstva súvisia tvoria široký okruh otázok. Zaoberá sa nimi celý rad vedných disciplín. Avšak rozvoj vojenstva nastoľuje také problémy, ktoré sa dožadujú nielen vojenskotechnického, prírodovedeckého, ale i všeobecne filozofického objasnenia. Medzi týmito otázkami zaujíma významné miesto vzťah človeka a vojenskej techniky.

Objektívna potreba skúmania týchto problémov nevyplýva len z vnútorných podmienok socialistického vojenstva. Víme, že nie je možné sa celkom ubrániť vplyvu niektorých nemarxistických názorov, ktorých autori interpretujú vzťah človeka a vojenskej techniky v duchu svojich teoretických východísk a politických postojov.

V celom komplexe vied zaoberajúcich sa vzťahom človeka a techniky zaberá marxisticko-leninská filozofia významné miesto. Pretože sa v tejto oblasti výskumu intenzívne rozvíjajú, „definitívne“ vyčerpanie všetkých obsahových problémov súvisiace s týmto vzťahom nie je možné. Len v málo oblastiach vedeckého skúmania sa totiž toľko mení objekt i predmet výskumu. Filozofia sa preto ocitá v podmienkach, v ktorých sa čoraz intenzívnejšie odvíja interakcia ľudského subjektu a ním pretváranej prírody. Problémy človeka nie je možné už tematizovať v jednostrannej súvislosti s ich individuálnymi

mi zdrojmi i tendenciami, ale čoraz väčšími sa musia rešpektovať objektívne faktory vývoja jednotlivých komponentov systému ako i systémov potreby spoločenského celku.

Pojmy človek a technika, ktoré v bežnom povedomí vytvárajú svojim významom viacmenej protiklady, považujeme v marxisticko-leninskej filozofii za veľmi spriaznené. Ak zdôrazňujeme ich spätosť a hlbokú vnútornú súvislosť, ide nám súčasne aj o problém ich presnejšieho vymedzenia, ohraničenia a hlavne pochopenie ich obsahu.

Aj keď je technika najviditeľnejším rozmerom spoločnosti, jednou zo základných charakteristík človeka, teda javom podstatným a veľmi dôležitým, nie je možné jej spoločenskú váhu a funkcie preceňovať. Vždy bola a je viacmenej poslušným nástrojom človeka a spoločenských subjektov, nástrojom, ktorým môžeme podstatne ovplyvniť formovanie spoločenských pomerov. Preto sú jej funkcie v triedne rozdelenom svete stále ešte sociálne protirečivé. Dáva oprávnenú nádej, že sa stane trvalým faktorom spoločenskej a ľudskej kultivácie, ale súčasne v rukách dobrodružnej politiky ohrozuje existenciu človeka ako druhu nielen ekologickou katastrofou, ale tiež príznakom svetovej raketovej jadrovej vojny.

Pri analýze podstaty človeka ako komponentu systému „človek — vojenská

technika“ je treba vyjadriť miesto a úlohu človeka v systéme, ako vplyv na charakter druhého elementu a na celkový systém, poukázať na determinovanosť jeho funkcií sociálnymi faktormi a špecifickosťou vojenstva. Marxisticko-leninská filozofia pristupuje k tomuto problému z pozícií dialektického a historického materializmu. Integruje v sebe otázky podstaty človeka, ako spoločenského subjektu, jeho vzťahu k prírode a spoločnosti, úlohu osobnosti v dejinách, ako i otázky sociálnej determinácie funkcie človeka v ktorejkoľvek oblasti spoločenskej činnosti. Dáva správnu orientáciu pre riešenie dôležitého a komplexného problému rozvoja človeka — vojaka. Zdôrazňuje potrebu zvyšovania kvality „ľudskeho materiálu“ v ozbrojených silách v smere formovania takých morálnych a politických a morálno-bojových vlastností a kvalít vojakov, ktoré opreté o vojenskoodbornú pripravenosť budú prispievať k zvýšeniu bojuschopnosti a pripravenosti socialistickej armády pre vedenie súčasného ozbrojeného zápasu.

Skutočná vedecká analýza podstaty človeka spočíva na marxistickej koncepcii, podľa ktorej človek vystupuje nielen ako prírodný jav a prírodná sila, ale najmä ako sociálna bytosť. Marxizmus-leninizmus vždy zdôrazňoval a zdôrazňuje dialektickú jednotu pôsobenia prírodných a sociálnych zákonov na ľudskú podstatu, ich vzájomné väzby a vzájomnú podmienenosť.

Uznanie prirodzenej podmienenosti človeka — vojaka, totiž determinuje mimoriadne aktuálne aj problematiku rozvoja jeho vlastností a kvalít pri konštruovaní a využití rôznych druhov a vzorov vojenskej techniky. Na druhej strane prvenstvo sociálnych zákonov a podmienok rozvoja osobnosti vyplýva z toho, že jedine prostredníctvom nich je ovplyvňované vrodené podmienené konanie človeka.

Spoločenský život predstavuje z hľadiska marxizmu-leninizmu **prírodný historický** proces, v ktorom objektívna nutnosť prírody pôsobí v „ľudskej“ spoločensko-historickej forme, ktorej aktivitu vytvárali rôzne faktory, predovšetkým však spoločenské vzťahy. Teda aj proces formovania „socialisticky mysliaceho a konajúceho človeka, všestranne rozvíjajúcej sa osobnosti neodohráva sa odtrhnuté od spoločnosti, od jej každodenných problémov. Prebieha v kolektíve, v aktívnej účasti človeka na živote a rozvoji spoločnosti, v zápase o riešenie praktických úloh budovania socializmu. Tento proces podmienia mnohé sociálne, ekonomické, politické a ideologické činitele, no aj či-

nitele vnútorné a medzinárodné“. (Biľak, V.: 15. zasadanie Ústredného výboru KSČ. Pravda, Bratislava 1980, s. 14.)

Zdôraznenie určujúcej úlohy sociálneho faktoru pri skúmaní ľudskej podstaty je skutočne vedeckým východiskom pre určenie podstaty tvorivého a aktívneho vzťahu človeka k okolitému svetu. Umožňuje správne určiť miesto a úlohu človeka — vojaka aj v tak zložitom spoločenskom jave ako je ozbrojený zápas a samotné vojenstvo.

„Vojenstvo ako súhrn praktickej a teoretickej činnosti tried, strán a štátov na úseku prípravy a vedenia vojny“ (Metodologické problémy zkoumání války jako společensko-historického jevu. Bratislava, VPA KG 1973, s. 55.) bolo vždy určitým spôsobom späté z vedeckotechnickým pokrokom. Súčasný rozvoj vedy a techniky, vedeckotechnická revolúcia spôsobili, že toto spojenie je oveľa užšie a bezprostrednejšie. Vedeckotechnická revolúcia sa stala východiskom, predpokladom revolúcie vo vojenstve a dynamicky pôsobí na jeho ďalší rozvoj.

V súčasnosti nie je vo vojenstve takej oblasti, kde by nebol viditeľný vplyv vedeckotechnickej revolúcie. Jej pôsobenie je komplexné. V podstate ide o rozvoj celej oblasti vojenstva:

- vojenskej techniky,
- organizačnej štruktúry ozbrojených síl,
- spôsobov a foriem vedenia bojovej činnosti,
- kvalifikačnej a profesionálnej štruktúry, vyplývajúcej zo zmeny charakteru vojenskej činnosti.

Často sa totiž zdôrazňuje, ak sa hovorí o súčasnej vedeckotechnickej revolúcii — a u buržoazných vojenských teoretikov je to typické — len úloha vedy a techniky, úloha najmodernejších zbraní. V určitom zmysle je vojenská technika nesporné faktor základný a určujúci, ale nie je vyčerpávajúci. Prevraty vo vojenstve si ešte začínajú najčastejšie technickými vynálezmi, avšak skutočnosť, či budú alebo nebudú využité vo vojenstve leží mimo vedeckej či technickej oblasti. Závisí to predovšetkým od politiky, v ktorej oblasti „vedy a jej aplikácie tvorí v súčasnosti jedno z hlavných bojových polí triedneho zápasu vo svete. Boj sa vedie po všetkých liniách pôsobenia vedy — hospodárskej súťaže, vojenskej stratégie, triednych systémov a ideologického boja. (Hajko, V.: Z diskuse na 15. zasadání ÚV KSČ, Rudé právo 28. 3. 1980, s. 3.) Preto ani vedeckotechnická revolúcia sama o sebe nevyvoláva revolúciu vo vojenstve, nejde

o vzťah príčinný, akó sa niekedy zjednotené charakterizuje, ale od súhrn podmienok, vytvárajúcich vedeckú a materiálno-technickú základňu pre rozvoj vojenstva.

Vojenská technika je revolucionizujúcim faktorom samotného ozbrojeného zápasu. Tvorí súčasť materiálno-technickej základne v ozbrojenom zápase. Množstvo a kvalita vojenskej techniky sú jedným z určujúcich faktorov úrovne bojovej sily ozbrojených síl, ich spôsobilosti plniť úlohy bojovej činnosti. Množstvo a kvalita vojenskej techniky mimo iných faktorov určujú aj charakter ozbrojeného zápasu, jeho súvislosti a vzťahy.

Premena vojenskej technickej základne vojenstva súčasne podmieňuje základné premeny v organizačnej štruktúre ozbrojených síl. Revolutionizácia prostriedkov ozbrojeného zápasu musí byť sprevádzaná revolučnými zásahmi do organizačnej štruktúry vojsk ako dovŕšenie tohto prevratu.

Karol Marx, zaoberajúc sa mechanizmom týchto premien a vychádzajúc zo vzťahov v spoločnosti, hovoril: „Vynálezom nového vojnového nástroja, strelnej zbrane, sa nutne zmenila celá vnútorná organizácia armády, zmenili sa vzťahy, v ktorých jednotlivci tvoria armádu a môžu ako armáda pôsobiť, zmenil sa tiež vzájomný vzťah rôznych armád. (Marx, K.: Námezdní práce a kapitál, Marx, K. - Engels, B. Spisy 6, Praha 1959, s. 414.)

Organizačná štruktúra ozbrojených síl je potom výsledkom objektívneho vývoja vojenstva, je teoreticky zdôvodnená a empiricky overená forma spájovania príslušníkov ozbrojených síl a bojovej techniky. Cieľom tohto spojenia je zabezpečiť ich najúčinnšie využitie v ozbrojenom zápase v súlade s ich úlohami a určením. Môže spĺňať požiadavky vojenstva len ak je maximálne pružná a dynamická, ale pri tom zachováva jednotu a monolitné zoskupenie. Musí pri rešpektovaní dialektiky časti a celku zabezpečovať pružnosť a pohyblivosť jednotiek, útvarov a zväzkov pri maximálnom zvýšení ich bojovej sily.

Zavádzanie kvalitatívne nových druhov vojenskej techniky spôsobované hlbším prenikaním vedeckotechnickej revolúcie do vojenstva predstihuje svojou hĺbkou a rozmachom všetky v dejinách známe premeny vojenstva. Kvalitatívne nové prostriedky ozbrojeného zápasu vyvolávajú nepretržitú potrebu zmien v oblasti stanovenia úloh, zloženia a vzájomného pomeru jednotlivých druhov ozbrojených síl a celej štruktúry vojenstva. V radikálnej premene jednoty „fúdia — vojenská technika“ a predovšetkým v kvalitatívnej pre-

mene technického prostriedku ozbrojeného zápasu sa v plnej miere prejavuje všeobecná dialektická zákonitosť. Väčšie a menšie zmeny vojskotechnickej základne vojenstva potom vyvolávajú zmeny v organizačnej štruktúre ozbrojených síl, do ktorej vstupujú kvalitatívne nové prvky pod vplyvom ktorých sa pretrvávajúce štruktúry kvalitatívne modifikujú. Aj v podmienkach súčasného vojenstva v organizačnej štruktúre armád pôsobia organizačné štruktúry kvalitatívne nového charakteru, ktorých vlastnosti (palebná mŕtvota, ničivosť, mobilita, akčný rádius, odolnosť atď.) kvalitatívne modifikujú organizačné štruktúry predchádzajúcej etapy vojenstva.

Preto jedným z dôsledkov vedeckotechnickej revolúcie vo vojenstve napr. v Sovietskej armáde sa stala ich podstatná prestavba. Úloha raketových jadrových zbraní pri jej organizačnej výstavbe sa prejavila hlavne v tom, že tieto určujú charakter a obsah činnosti vojsk v súčasných podmienkach. Ako je známe rôzne druhy ozbrojených síl a vojsk vedú bojovú činnosť v tesnej vzájomnej súčinnosti a hlavnou úlohou organizácie boja a operácie je využitie efektu dosiahnutého raketovými jadrovými zbraňami s cieľom rozdrvenia nepriateľa.

Vývoj organizačnej štruktúry ozbrojených síl v podmienkach vedeckotechnickej revolúcie vo vojenstve kvalitatívne a kvantitatívne mení a prekračuje organizačnú štruktúru armád strojového vojenstva. Je charakteristický:

- vznikom nových druhov ozbrojených síl (strategické raketové vojská) a druhov vojsk,
- zánikom niektorých druhov vojsk (pechota, jazdecko),
- znižovaním počtov bojových zväzkov,
- zvyšovaním počtov zabezpečovacích útvarov a zväzkov,
- vytváraním teritoriálnych ozbrojených síl,
- profesionalizáciou armád atď.

Vedeckotechnická revolúcia vo vojenstve kvalitatívne zasiahla aj do organizačnej štruktúry malých jednotiek. Napr. metostrelecké jednotky dosiahli úroveň tankových jednotiek ako palebnou silou tak mobilitou ako i schopnosťou prekonávania prekážok. Rastie počet vojenských odborností pozemného vojska a to nielen v oblasti vodičov, ale i v oblasti strelcov operátorov, radistov atď. Zvyšovanie palebnej sily moderných prostriedkov vedie k znižovaniu počtov osôb v bojových jednotkách a k nárastu počtov v zabezpečo-

vacích (technických a tylových) jednotkách.

Vojenstvo je uceleným a stále sa rozvíjajúcim systémom. Medzi jeho hlavnými zložkami — prostriedkami a spôsobmi vedenia ozbrojeného zápasu — existujú vzájomné dialektické vzťahy. Zmena prostriedkov ozbrojeného zápasu v tejto dialektickej väzbe vyvoláva okamžitú zmenu — spôsobov využitia týchto prostriedkov a tým aj princípov a zásad ozbrojeného zápasu. Preto zmeny vojenskej techniky okrem zmien v organizačnej štruktúre ozbrojených síl, vyvolávajú zmeny aj tých vzťahov, v ktorých jednotlivci môžu spoločne pôsobiť, ale i zmeny v súčinnostných vzťahoch medzi jednotlivými druhmi ozbrojených síl a druhov vojsk.

Preto sú aj dnes aktuálne slova F. Engelsa, ktorý napísal, že skoky a revolučné premeny vo vývoji vojenskej techniky „skoro násilne ihneď si vynútili prevraty v spôsobe vedenia boja“. (Engels, B.: *Anti-Dühring*, Marx, K. - Engels, B. Spisy 20, Praha 1966, s. 178.)

V. I. Lenin, ktorý rozvíjal tieto myšlienky v podmienkach imperialistickej vojny, zdôraznil tento vplyv vedeckotechnického pokroku na charakter a spôsoby vedenia ozbrojeného zápasu, uskutočňujúce sa cez vojenskú techniku, keď hovoril, že: „Vojenská taktika závisí od úrovne vojenskej techniky“. (Lenin, V.: *Poučení z Moskevského povstání*. Spisy 11, Praha 1956, s. 169.)

Pri stanovovaní kvality zmien v ozbrojenom zápase je treba však vychádzať z objektívnej (významnej) črty súčasnej vedeckotechnickej revolúcie vo vojenstve, ktorá búrlivo prebieha v mírových podmienkach, v ktorých nie je možné všetky tieto zmeny prakticky verifikovať.

Zavedenie nových druhov vojenskej techniky, prípadne podstatné zdokonačenie „staršej“ vojenskej techniky vyvoláva vo vojskách zmeny v ich bojových možnostiach, ktoré podmieniajú zmeny vo vojenskom umení. Podľa charakteru inovácií vojenskej techniky môžu byť zmeny bojových možností vojsk tak podstatné, že za určitých podmienok vyvolajú prevrat v spôsoboch ozbrojeného zápasu a vojny ako celku.

Vznik kvalitatívne nových, účinnejších druhov vojenskej techniky a ich hromadné zavedenie do vojsk vyvoláva nielen zmeny v bojovom zložení vojsk, ale i v stanovení hĺbky úlohy, tempa útoku, foriem manévru (v súčasnosti sa manéver paľbou stáva prioritným pred manévrom pohybom, z hľadiska paľby sa rozhodujúcou stala paľba proti obrneným cieľom

atď.), charakteru obrany a iných druhov bojovej činnosti.

Ak ešte pred nedávnom, mali tieto zmeny spravidla evolučný charakter a navenok neboli zvlášť pozorovateľné, potom v súčasnosti majú niekedy charakter prudkého kvalitatívneho skoku. Môžeme hovoriť o trvalej revolúcii v spôsoboch vedenia bojovej činnosti. Neprestajne nazerajú tendencie k ďalším nevyhnutným zmenám v rozvoji spôsobov vedenia boja a operácií, ktoré môžu byť vyvolané objavením ešte účinnejšej vojenskej techniky.

Súčasná vojna by bola vojnou, v ktorej by bola použitá zložitá, najmodernejšia technika, vojna s manévrovou a dynamickou bojovou činnosťou, vojna vedená s vysokým vypätím síl, vojna, ktorá by bola najťažšou morálnou skúškou pre všetkých zúčastnených vojakov a bojujúcich strán.

Vojenská technika, ako sme sa mohli presvedčiť tvorí objektívny materiálny základ v ozbrojenom zápase. Zároveň tvorí osobitnú súčasť, špecifický druh techniky vôbec.

Presnejšie kritérium, ktorým by sme chceli vyčleniť vlastnú vojenskú techniku z celkového súhrnu techniky používanej vo vojenstve, musí vychádzať z respektovania jej predurčenia, hlavne ako prostriedku ozbrojeného zápasu, ako i z konštrukčných a štrukturálnych zvláštností technického zariadenia.

Vojenská technika je teda špecifickým druhom techniky využívanej ako prostriedok pre vedenie vojenskej činnosti, ktorá už svojou vlastnou konštrukciou alebo v procese neskorších konštrukčných úprav odráža zvláštnosti vojenstva.

Aj napriek tejto diskusii, ako špecifický fenomén v štruktúre prostriedkov pôsobenia človeka patrí vojenská technika medzi najdynamickejšie faktory vojenstva. Často v predstihu pred ostatnými oblasťami spoločnosti využíva najnovšie poznatky vývoja vedy a techniky.

Vojenská technika v špecifickej forme spoločenskej činnosti človeka prejavuje navenok jeho bytostné sily. Svojím miestom v následnosti zmien v spoločenskej činnosti a v spoločnosti človeka vojenská technika vplýva aj na ich vývoj a potenciálnosťou jej použitia konkrétné ovplyvňuje rozvinutie jej historicity vo forme budúcnosti.

Nová vojenská technika sa nielen svojou činnosťou, ale i kvalitatívne odlišuje od vybavenia vojsk v minulosti, vyvoláva oveľa väčšie nároky na všestrannú prípravu ľudí. Jej pôsobenie na človeka je neporovnateľne priestorovo a časovo intenzívnejšie, rozsiahlejšie. Pôsobenie tech-

niky nepriateľa je vysoko cieľavedomé a vedecky odôvodnené. Človek v tomto pôsobení nevystupuje len ako subjekt, ako hlavná pôsobiacia sila v ozbrojenom zápase, ale i vo funkcii objektu proti ktorému pôsobí technika nepriateľa. V tomto procese ide o veľmi aktívne a dynamické pôsobenie dvoch subjektov, vybavených najmodernejšou a nejničivejšou technikou v procese dynamicky sa meniacich subjektu-objektových vzťahov. Tento faktor pôsobuje, že akékoľvek technické požiadavky na bežnú techniku získavajú v oblasti vojenskej techniky novú kvalitu a súčasne kladú kvalitatívne nové nároky na ľudského činiteľa. Každá novo (mnohokrát prevapivo) zavedená technika do štruktúrálnych vzťahov vojenstva sa bytostne dotýka osobnosti vojaka. V tomto procese sa skutočne prejavuje kvalitatívne špecifické pôsobenie ozbrojeného zápasu na charakter vzťahu človeka a vojenskej techniky, meniaci sa na základe zvláštnych vzťahov v priebehu bojovej činnosti.

Z hľadiska kontinuity výcviku vojsk treba však pripomenúť, že vývoj vojenskej techniky aj v podmienkach vedeckotechnickej revolúcie vo vojenstve je postupným procesom. Zavádzanie nových druhov vojenskej techniky do organizačnej štruktúry ozbrojených síl je sprevádzané prevahou prvkov predchádzajúcich etáp vojenstva. Preto aj určenie novej techniky, ako i postavenie človeka vo vojenstve bude znovu prehodnocované. Úspech v bojovej činnosti sa dosahuje koordinovanou činnosťou všetkých druhov vojsk a ozbrojených síl s ich špecifickými druhmi bojovej techniky. Každá absolutizácia akéhokoľvek druhu vojenskej techniky je dôsledkom nerešpektovania dialektiky časti a celku a negatívne zasiahne do celého systému vojenstva. Samotné skúsenosti z lokálnych vojen, ktoré rozpútal imperializmus dokazujú, že čím zložitejší je celý systém bojovej techniky, tým väčší význam získava správne využitie každého jeho článku, pretože každé nedocenenie týchto „starých“ prostriedkov môže narušiť kontinuitu výcviku aj samotného vojenstva.

Marxizmus-leninizmus pri skúmaní vojny a ozbrojeného zápasu vychádza zo skúmania ich miesta vo vývoji spoločnosti. Skúma tieto procesy z hľadiska špecificky spoločenských procesov, ako procesov uskutočňovaných ľuďmi a prostredníctvom činnosti ľudí. Zdôrazňuje vzrastajúcu úlohu človeka v ozbrojenom zápase a vo vojne vôbec. Uvažuje o jeho mieste vo vojenstve z hľadiska dialektickej jednoty s technikou. Človek nielen, že neprestal byť rozhodujúcim činiteľom, ale

začína zaujímať nové miesto v bojových činnostiach. Človek a vojenská technika vystupujú v ozbrojenom zápase ako dva objektívni činitelia. Mohutná vojenská technika ešte viac zdôrazňuje úlohu človeka, ktorý vo vojne zostáva hlavným činiteľom a určuje jej priebeh a výsledky. Dokonca prekračuje rámec tradičného vzťahu „vojak—vojenská technika“ a nadošlú význam rastu úlohy kolektívu, osádok pri jej použití. V niektorých oblastiach vojenskej techniky, ako je vojenská kozmická technika, sa tieto výtvary ľudského umu a práce stále intenzívnejšie a bytostnejšie dotýkajú života všetkých ľudí.

Kvalita a zameranie spoločenských procesov sú určované prostredníctvom činnosti ľudí, ich sociálnou, politickou a triednou dimenziou. Človek v technike spredmetňuje svoje sily a schopnosti umu, vystupuje ako tvorca každej techniky a dáva jej zameranie v smere cieľov, ktoré chce touto technikou dosahovať. Táto tvorivá činnosť, konkrétne rozvinutie historicity poznania človeka vo forme techniky, je determinovaná jej miestom v procese spoločenskej činnosti ľudí. Ovláda a využíva vojenskú techniku, aby jej prostredníctvom realizoval svoje triedne záujmy a ciele, pričom ich pokrokovosť alebo reakčnosť nie je atribútom techniky a strojov ale človeka, ktorý prostredníctvom techniky realizuje svoje bytostné sily.

Vymedzenie podstaty techniky a teda i vojenskej, je historicko-filozofickou otázkou a preto sa v názoroch na jej miesto v spoločnosti vyhracuje boj medzi buržoáznou a marxisticko-leninskou filozofiou. V buržoázných koncepciách chápania techniky strácajú človeka a ľudskú činnosť svoj diferencovaný mnohostranný spoločenský obsah. Celý politický život spoločnosti je redukovaný iba na obsah pojmu technika a aj ostatná činnosť sa často kvalifikuje ako často technická aktivita. Z takéhoto chápania techniky vyplývajú mylné názory o univerzalite a všemocnosti techniky. Moderná technika a vojenská zvlášť, akoby bola samovládou silou, stojacou nad spoločnosťou, podmaňujúcou si všetky oblasti života, ktorá svojou podstatou prekračila rámec človeka — jeho vedomé usmerňovanie.

V historickom striedaní spoločensko-ekonomických formácií však vojenská technika v rukách revolučných, pokrokových síl plní úlohu nástroja revolučnej premeny, ako i obrany revolučných výnimočností novej spoločnosti. Tento moment je zvlášť významný v súčasnej epoche pri upevňovaní obrany socializmu.

Marxizmus-leninizmus pri skúmaní problému vzťahu človeka a vojenskej techniky považuje za hlavnú a rozhodujúcu silu v bojovej činnosti človeka, ovládajúceho majstrovsky túto techniku. Človek, ktorý v sebe spája tak hlbku premien v sociálnej štruktúre spoločnosti, ako i kvalitu technických premien vedecko-technickej revolúcie a ich aplikácie v oblasti vojenstva.

Klasikovia marxizmu-leninizmu, konkrétne F. Engels, ako prví v plnom rozsahu odhalili vo vojenstve skutočnosť, že charakter a typ ozbrojených síl, ich špecifické črty, výzbroj a taktika, spôsob doplnovania a výcviku závisia od úrovne rozvoja výrobných síl, od spoločenského poriadku a triednej štruktúry spoločnosti. V práci Anti-Dühring F. Engels napsal, že „... celá organizácia armád a ich spôsob vedenia boja, teda víťazstvo a porážka sú závislé od materiálnych t. j. ekonomických podmienok; od ľudí a zbraní, teda od kvality a kvantity obyvateľov a techniky.“ (Engels, B.: Anti-Dühring, Marx, K. - Engels, B. Spisy 20, Praha 1966, s. 177). Vo vedeckotechnickej revolúcii vo vojenstve dochádza k spojeniu sociálno-politických premien s premenami technickými, pričom človek v týchto premenách vystupuje ako hlavný faktor. Nová technika môže spôsobiť prevrat len vtedy, ak nájde k tejto úrovni zodpovedajúci „ľudský materiál“. Pokiaľ dochádza k premenám v oboch oblastiach súčasne, bývajú dôsledky vo vojenstve najvýraznejšie.

Prevraty vo vojenstve sa tak uskutočňujú cez človeka a prostredníctvom človeka, chápaného ako produkt a súčasť určitej sociálnej skutočnosti. V rozhodujúcej miere ovplyvňujú dialektiku vojenstva, zvyrazňujú úlohu a postavenie človeka, jeho výchovy v tomto procese. Takto sa problém skúmania vo vedeckotechnickej revolúcii stáva nielen oblasťou techniky, ale i ľudský faktor. Už samotný fakt, že moderná vojenská technika nahrádza mnohé funkcie, ktoré doposiaľ vykonával človek, ktorý je u niektorých druhov ozbrojených síl a vojsk dokonca vytlačovaný z bezprostrednej (osobnej) účasti v ozbrojenom boji, môže vytvárať dojem o zmenšujúcej sa úlohe človeka v súčasnom vojenstve. Zásluhou človeka vývoj poznania prebieha od poznania kameňa ako nástroja pre pôsobenie na prírodu až po „antihmotu“, dospel a dospeva ku kvalitatívnym medziam pri skúmaní prírody, z ktorých sa rodia

nové oblasti techniky. V celom tomto procese sa úloha človeka menila, ale neznižovala. Potom ani medzi človekom a vojenskou technikou nemôže byť metafyzická bariéra, ale vzájomná súvislosť, podmienenosť, vzájomné dopĺňovanie a prestupovanie.

Bojová činnosť následkom súčasnej vedeckotechnickej revolúcie vo vojenstve integruje v sebe kvalitatívne zmeny vo vojenskej technike, v organizácii ozbrojených síl ako i vojenskej vedy a zároveň mení charakter aj obsah tejto činnosti. Veda ovplyvňuje systém „človek—vojenská technika“ tým, že formuje dokonalé komponenty systému aj tým, že vytvára efektívne teoretické základy pre využitie týchto systémov v ozbrojenom zápase. Bojová činnosť sa stáva technickejšou, intelektuálnejšou, tvorivejšou, ba u niektorých druhov ozbrojených síl získava charakter vedeckej práce. Rastie počet technických špecializácií, ktoré zvyšujú nároky na kvalitu fyzickej (umelá atmosféra v riadiacich centrách automatizovaných zbraňových systémov atď.) ako i intelektuálnej činnosti. Človek nielenže neprestal byť rozhodujúcim činiteľom bojovej činnosti, ale začína v jej vedení zaujímať nové miesta. Zvlášť sa zvyšujú požiadavky na disciplínu jednotlivcov pri rastúcej dôležitosti ich zapojenia do kolektívnej bojovej činnosti. Čím sú zbraňové systémy nákladnejšie, zložitejšie a účinnejšie tým dôležitejšie je postavenie kádrov. Toto postavenie nie je však odbornické, ale vysoko politické. Krajná rozhodnosť politických cieľov ozbrojeného zápasu sa nevyhnutne prejaví aj v ideologickom a psychologickom boji bojujúcich strán, ktorý bude veľmi rozsiahly a intenzívny. V dôsledku tohto faktoru porastú nároky na politicko-morálne a morálno-bojové kvality príslušníkov ozbrojených síl. Kvalitatívne sa menia nároky na sústavnú, cieľavedomú a psychologickú prípravu vojsk. Politická uvedomelosť, majstrovské ovládanie vojenskej techniky, vojenský výcvik ovplyvňujú stupeň využitia vojenskej techniky a jej efektívnosť. Ani najmodernejšia technika nemôže vykonať nič bez ľudí, ktorí ňou vládnu. V každej „vojne je nakoniec víťazstvo podmienené morálnym stavom mäs, ktoré na bojisku prelievajú svoju krv“. (Lenin, V. I.: Prejav na verejnej konferencii robotníkov a červenoarmejcov v Rogožsko-Simonovskom obvode 13. 5. 1920. Spisy 31, Bratislava 1955, s. 117—118.)

Vedeckotechnická revolúcia vo vojenstve je otvorený dynamický proces, proces kvalitatívnych skokov vo vývoji vojenskej techniky, proces objavovania a teoretického odôvodňovania nových technických princípov a využívania novoobjavených prírodných zákonov. Zmeny v charaktere vojenskej činnosti kvalitatívne novým spôsobom determinujú požiadavky na výchovu príslušníkov ozbrojených síl. Zložitou vojenstva sa pálčivejšou stáva potreba predstihu ľudského činiteľa. Neustajne sa prehĺbuje zložitost vzťahu medzi rozvojom osobnosti, výcvikom a výchovou. Táto revolúcia prebieha rovna-

ko intenzívne v podmienkach socializmu a kapitalizmu, ale s tým rozdielom, že socializmus dal po prvý raz vojenstvu novú alternatívu. Na rozdiel od kapitalizmu, v ktorom rozvoj vojenstva spôsobuje viac posilňovanie alternatívy ničenia, socializmus sa vojenstvom snaží o posilnenie alternatívy mieru a spolupráce. Tento nový rozmer vojenstva nachádza svoje rozvinutie aj v rozvoji príslušníkov socialistickej armády. Otvára možnosti pre rozvinutie tých dynamických prvkov spoločenského vedomia v osobnosti, ktoré odrážajú vzťah ľudových mas, človeka k charakteru a dôsledkom vojny.

Ideologická práca v bojovej a politickej príprave

KSČ pri riešení úloh výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti venuje veľkú pozornosť výchove nášho ľudu, formovaniu nového človeka — dôstojného budovateľa socializmu. Strana pritom vychádza z toho, že vysoká komunistická ideovosť a oddanosť veci socializmu, vytváranie aktívnej životnej pozície, všestranný a harmonický rozvoj osobnosti vždy tvorili a tvoria jadro ideologickej práce, ktorá je dôležitým prostriedkom mobilizácie mas za splnenie plánov socialistickej výstavby. V. I. Lenin ukazoval, že: „Základom a hlavným obsahom celej našej práce ostatne ako vždy rozvíjanie uvedomelosti mas.“ (Lenin, V. I.: Spisy, zv. 11, Bratislava, SVPL 1957, s. 151.) „Socialistické uvedomenie pracujúcich, vysoká úroveň ich duševného, ideovo-politického, mravného a kultúrneho života,“ zdôraznil XV. zjazd KSČ, „to je jedna z hlavných podmienok uvedomelej aktivity človeka socialistickej spoločnosti.“ (XV. zjazd KSČ, Bratislava, Pravda 1977, s. 86.)

Mimoriadne významnú úlohu má ideologická práca v ČSEA. KSČ, velenie a HPS ČSEA považuje ideologickú prácu prísluš-

níkov armády za veľmi dôležitý faktor formovania vysokej politickej uvedomelosti a pevného morálneho ducha vojsk, ich trvalej vysokej bojovej pohotovosti, ako nezbytných podmienok splnenia historického cieľa ČSEA — byť ochráncom mierovej práce nášho pracujúceho ľudu, záštitou výdobytkov socializmu.

Spolu s tým ideologická práca je výrazným prostriedkom, ktorý napomáha rozvoju sociálno-politickej aktivity vojaka — uvedomelého budovateľa a obrancu socialistickej vlasti.

Vytváraním takých vlastností vojakov, ktoré sú pre nich nevyhnutné nie len ako pre ozbrojených obrancov socialistickej vlasti, ale aj pre uvedomelých budovateľov a neúnavných bojovníkov za politiku KSČ napomáha plniť závery XV. zjazdu KSČ, že služba v ČSEA: „Je školou, v ktorej sa mladí ľudia fyzicky a charakterovo zakaľujú a politicky vyspievajú, učia sa odvahe, disciplinovanosti, organizovanosti, kolektivismu a získavajú skúsenosti a vedomosti potrebné pre celý život.“ (XV. zjazd KSČ, Bratislava, Pravda 1977, s. 79.)

Jednou z kľúčových otázok ďalšieho zlepšovania ideologickej a politickovýchovnej práce, ktorá bola znova zdôraznená na 15. zasedaní ÚV KSČ je upevnenie jej spojenia so životom, vnútornou a zahraničnou politikou strany, jej činnosťou v oblasti ekonomiky, kultúry i obrany kra-

jiny. To znamená, že zvyšovanie vedomostnej úrovne vojakov musí prispievať k upevňovaniu ideového presvedčenia, uvedomelého vzťahu k povinnostiam a pomáhať im pri vytváraní aktívnej životnej pozície.

Cesta k zabezpečeniu požiadaviek na

organické spojenie propagandy a agitácie, štúdia teórie a politiky strany s praxou výstavby a obrany našej socialistickej spoločnosti je v komplexnom prístupe k ideologickej práci, v orientácii na upevnenie komunistickej ideovosti ako súhrnu vedomostí, presvedčenia, a praktickej činnosti. Hlavnou črtou tohto procesu je zabezpečenie tesnej jednoty ideovo-politickej, pracovnej a mravnej výchovy, pri jednotnom spoločnom pôsobení veliteľov, politických pracovníkov, straníckych organizácií a organizácií SZM.

Vedúcou, určujúcou stránkou je ideovo-politická výchova, ktorej hlavnou úlohou je formovanie vedeckého svetového názoru vojakov, výchova čínorodého socialistického vlastenectva, proletárskeho a socialistického internacionalizmu, v duchu vysokej ideovo-politickej bdlosti, triednej nenávisti voči nepriateľom socializmu, pokroku a mieru.

Velitelia, politickí pracovníci, stranícke organizácie a organizácie SZM venujú veľkú pozornosť mravnej výchove. Prostredníctvom nej sa snažia v procese ideovo-politickej a pracovnej výchovy formovať aktívny životný postoj vojakov. Zmyslom tohto prístupu je dosiahnuť, aby ideologická práca sa stala celostným procesom, ktorý predpokladá spojenie politických vedomostí a vytváraním socialistického vzťahu k práci, zvýšením sociálnopolitickej aktivity vojakov s formovaním ich občianskej mravnej zrelosti.

Spolu s tým v ČSEA popri ideovo-politickej pracovnej a mravnej výchove vojakov uskutočňovanej v duchu spoločných požiadaviek na všetkých pracujúcich, je trvalý a cieľavedomý proces vojenskej výchovy, v ktorom sa formujú u vojakov vlastnosti nevyhnutné pre splnenie špecifických úloh, spojených se službou v armáde. V procese vojenskej výchovy, „politické, právne a mravné idey akoby nadobúdali osobitý zafarbenie, naplňujú sa obsahom, ktorý vyjadruje úlohy ozbrojenej obrany socialistickej vlasti.“ [Jepišev, A. A.: Strana organizátorka našich víťazstiev. Praha, Naše vojsko 1977, s. 65.] Ide o vytváranie takých vlastností vojakov, ako je vernosť vojenským povinnostiam, vojenskej prísahe, umenia bez odvrácania podriaďovať sa veliteľom a náčelníkom, vysoká disciplinovanosť, vojenské súdržstvo, mužnosť, odvaha a hrdinstvo, spôsobilosť vytrvalo riešiť ťažkosti a útrapy vojenskej služby, úsilie o dosiahnutie bojového majstrovstva, ovládanie vojenského umenia, bojovej techniky a zbraní.

Svojou svetonázorovou podstatou, triednou vyhranenosťou a úlohami, ktoré plní

je vojenská výchova hlboko komunistická. Uskutočňuje sa v tesnej a nerozlúčnej spojitosti s ideovo-politickou výchovou a na jej základe. Skúsenosti presvedčivo potvrdzujú, že úspešné riešenie úloh výchovy vojakov v duchu vernosti vojenskej prísahe, bezpodmienečného splnenia požiadaviek poriadkov, rozkazov a nariadení veliteľov a náčelníkov, nepretržitej vysokej bojovej pohotovosti **môžeme dosiahnuť iba na základe pevnej politickej uvedomenosti vojakov, ich ideovej zakalenosti, chápania osobnej zodpovednosti za osudy svojej socialistickej vlasti i celého socialistického spoločenstva.** To znamená, že na všetku armádu činnosť, život jednotiek a útvarov, systém bojovej a politickej prípravy má veľký vplyv sústavná ideologická práca veliteľov, politických pracovníkov, straníckych organizácií a organizácií SZM.

Okrem formovania marxisticko-leninských svetonázorových postojov, prehĺbvaní triedneho uvedomenia, vlasteneckého a internacionálneho čítenia: „Pestuje u vojakov, dôstojníkov a generálov politickú bdlosť a triednu nenávisť k imperializmu. Získané poznatky potvrdzujú, že účinne pomáha zdokonaľovať bojovú pohotovosť, zvyšovať morálnu a politickú, psychologickú pripravenosť príslušníkov ČSEA. Prispieva k rozvíjaniu osobnej zodpovednosti a k tvorivému prístupu najmä veliteľského zboru, politických orgánov a straníckych funkcionárov k plneniu úloh. Pozitívne pôsobí na utváranie ich vzťahu k vojenskej službe, podporuje zmysel pre nové a odráža sa vo vyššej kvalite a efektívnosti práce.“ [Dôsledným uskutočňovaním záverov XV. zjazdu KSČ naplníme odkaz Dukly. Príloha Obrany ľudu 31. 7. 1979, s. 4.]

Abý každý príslušník ČSEA chápal nevyhnutnosť nepretržitej bojovej pohotovosti, aby bol predchtnutý pocitom zodpovednosti za splnenie úloh, ktoré KSČ a pracujúci ľud ukladá našej armáde je potrebné obsah ideologickej práce v procese plnenia konkrétnych úloh bojovej a politickej prípravy zamerať najmä na nasledujúce základné smery:

1. Hlboko a všestranne propagovať leninské učenie o obrane socialistickej vlasti, uznesenia ÚV KSČ a vlády ČSSR v otázkach upevnenia obranyschopnosti krajiny a zdokonaľovania bojovej pohotovosti ČSEA; objasňovať vojakom historické poslanie ČSEA, jej miesto a úlohy pri zabezpečovaní obrany našej socialistickej vlasti i celého socialistického spoločenstva v pevnom zväzku s armádami Varšavskej zmluvy.

Osobitnú pozornosť v procese bojovej a politickej prípravy je treba venovať vysvetľovaniu vojakom zložitosti a protirečivosti súčasnej medzinárodnej situácie. Ako ukázalo 15. zasadanie ÚV KSČ: „Všetko naše úsilie orientujeme na to, aby výsledky práce ľudí, všetky sily a prostriedky slúžili mierovým účelom pre blaho človeka. Ak však najreakčnejšie imperialistické sily vyvíjajú stále nové, ešte ničivejšie a nákladnejšie zbrane, umiestňujú ich západne od našich hraníc, ohrozujú slobodu a bezpečnosť našej socialistickej vlasti, je našou svätou povinnosťou urobiť všetko pre zabezpečenie mieru.“ (Pravda 27. 3. 1980, s. 3.) Preto je dôležité skvalitňovať výchovu vojakov v duchu vysokej bdelosti a neprestajnej pohotovosti k obrane svojej vlasti. Vysvetľovať vojakom internacionálny charakter obrany socialistickej vlasti, ako naliehavú nevyhnutnosť internacionálnej obrany výdobytkov socializmu spoločným úsilím armád krajín socialistického spoločenstva. Veľký význam má výchova v duchu proletárskeho a socialistickeho internacionalizmu a bojového súdružstva s príslušníkmi armád Varšavskej zmluvy, najmä so Sovietskou armádou.

2. Vysvetľovať vojakom politické ciele, charakter a osobitosti súčasnej vojny; zabezpečiť, aby každý vojak hlboko pochopil požiadavky, ktoré bojová pohotovosť kladie na morálne a politické, psychologické, bojové a fyzické vlastnosti vojakov.

V tejto súvislosti veľký význam nadobúda starostlivosť veliteľov, politických pracovníkov, straníckych organizácií o dosiahnutie vysokého stupňa politickej uvedomenosti a ideového presvedčenia vojakov, bojovej aktivity, vytrvalosti, mužnosti, odvahy, schopnosti prekonávať rozličné ťažkosti na ceste k víťazstvu. Ako ukazuje minister obrany ZSSR maršál Sovietskeho zväzu D. F. Ustinov: „Je potrebné dosiahnuť taký stav, aby pri výcviku a vo výchove vojakov, každý veliteľ a politický pracovník jasne chápal, s akými novými morálnymi a psychologickými skúškami sa stretne náš vojak, a aké zásoby bojovej, ideovej a mravnej zakalenosti musia mať v súčasnosti pripravovaní obrancovia vlasti.“ (Krasnaja zvezda 8. 7. 1976.)

3. Vysvetľovanie vojakom osobitnej dôležitosti pevného centralizmu v ČSLA a realizáciu princípu nedeliteľnej veliteľskej právomoci; výchova v duchu pozitívneho vzťahu a váženía si veliteľov a náčelníkov, uvedomelého podriaďovania sa im, bezpodmienečného splnenia ich rozkazov a nariadení. V riešení tejto úlohy má

osobitný význam objasňovanie leninských ideí a požiadaviek KSČ o uskutočňovaní a význame nedeliteľnej veliteľskej právomoci ako dôležitého princípu výstavby ČSLA, o straníckom základe nedeliteľnej veliteľskej právomoci, jej objektívnych príčinách vzniku a uplatňovania. Skúsenosti vojenskej výstavby, ukazoval V. I. Lenin: „Prešli zákonite sa vyvíjajú, od náhodnej, hmlistej zásady riadenia pomocou kolégií cez kolegiálne riadenie povýšené na systém organizácie prenikajúcej všetky ustanovizne armády a teraz ako všeobecná tendencia dospeli k zásade riadenia jednou osobou, ako k jedine správnej organizácii práce.“ (Lenin, V. I.: Spisy, zv. 30, Bratislava, SVPL 1954, s. 274.)

4. Výchova vojakov v duchu vysokej disciplinovanosti — nevyhnutnej podmienky fungovania armády socialistickeho štátu; vysvetľovanie podstaty socialistickej vojenskej disciplíny, jej triedneho zamerania a uvedomelého charakteru.

Každý vojak musí dokonale chápať leninský odkaz, že vojna „vyžaduje si železnú disciplínu“ (tamže, s. 349), že pre víťazstvo v ozbrojenom boji musíme mať železnú, vojenskú disciplínu“ (tamže, s. 388). Túto stránku znova vyzdvihol minister národnej obrany armády generál M. Dzúr na hodnotení výsledkov dosiahnutých pri plnení úloh rozkazu ministra národnej obrany v zimnom výcvikovom období (1979—1980), keď zdôraznil nevyhnutnosť ďalej prehĺbovať spojenie ideovú výchovnú prácu so životom a zvyšovať jej účinnosť pri upevňovaní morálneho a politického stavu a disciplíny vojsk. (Obrana ľudu 15. 4. 1980, s. 1.) Ideologická práca v tomto smere predpokladá riešenie i ďalších dôležitých úloh, aj takých, ako je zvýšenie požiadaviek veliteľov a náčelníkov všetkých stupňov na podriadených, dodržiavanie pevného vojenského režimu v každom útvere a jednotke, zabezpečovanie príkladnosti komunistov a členov SZM v službe i v osobnom živote, starostlivosť o materiálne zabezpečenie a kultúrne uspokojovanie vojakov.

5. Výchova vojakov v duchu vernosti vojenským povinnostiam; vysvetľovanie Ústavy ČSSR a záverov XV. zjazdu KSČ v tom, že služba v ozbrojených silách, obrana socialistickej vlasti je čestnou povinnosťou každého nášho občana; objasňovanie vojenskej prisahy a vojenských poriadkov, výchova vojakov v duchu bezpodmienečného splnenia ich požiadaviek.

Ústava ČSSR, vojenská prisaha, vojenské poriadky sú dokumentmi štátneho vý-

znamu. V nich sú zakotvené základné práva a povinnosti našich občanov pri obrane socialistickej vlasti, pravidlá komania vojakov, požiadavky, ktoré KSČ a velenie ČSĽA kladú na vojaka, ktorý slávnostnou vojenskou prisahou sa zaväzuje bez zvyšku ich splniť.

Poznanie požiadaviek týchto dokumentov a ich bezpodmienečné splnenie vojakmi je dôležitou podmienkou vysokej vojenskej disciplíny, presnosti a zladenosti vojenského organizmu, úspešného splnenia úloh pri obrane socialistickej vlasti.

6. Stmelovanie vojenských kolektívov; výchova vojakov v duchu priateľstva a vojenského súdružstva, vzájomnej pomoci v mierovom výcviku a v boji.

Dôležitosť a význam ideologickej práce v tomto procese sú dané ohromnou úlohou vojenských kolektívov ako základných sociálnych a bojových zoskupení. Práve v nich pod velením veliteľov a politických pracovníkov je uskutočňovaný výcvik a výchova, formujú sa a zároveň sa aj prejavujú vlastnosti obrancov socialistickej vlasti.

Nemôžeme nebrať do úvahy vzrastajúcu úlohu vojenských kolektívov v spojitosti s vyzbrojovaním vojsk novými druhmi zbraní a bojovej techniky. Ich používanie zvyšuje význam spolupráce, kolektívnej, zjednotenej činnosti vojakov jednotky. Pri stmelovaní vojenských kolektívov treba kladť dôraz na ideovo-politickú výchovu, na formovanie morálnych a politických vlastností vojakov.

Významné miesto pri stmelovaní vojenských kolektívov má vplyv ideologickej práce na navodenie zdravej atmosféry, na výchovu v duchu kolektivismu, súdružskej vzájomnej pomoci, na nastolenie a dodržiavanie pevného vojenského režimu. Stmelovanie vojenských kolektívov predpokladá nezmieriteľný boj veliteľov, politických pracovníkov, straníckych organizácií a organizácií SZM proti, ešte kde tu jestvujúcim, nenormálnym vzájomným vzťahom v jednotkách, najmä proti skupinkárstvu, falošnému kamarátsstvu, falošnému chápaniu priateľstva a súdružstva, familiárnosti pri jednaní s podriadenými, nesprávnym vzťahom medzi vojakmi rozličných ročníkov, proti snahe nepripustnými formami zvýrazniť nadvládu nad mladšími vojakmi.

7. Široko rozvinúť ekonomickú a vojenskotechnickú propagandu, brať do úvahy tie osobitosti spoločenského vývoja, ktoré sú zvisované s vplyvom vedeckotechnickej revolúcie.

História pozná mnoho zmien vo vede a technike, avšak nikdy neposiaľ neboli také hlboké kvalitatívne zmeny prostriedkov a spôsobov ozbrojeného boja ako v súčasnosti. Význam neprestajného zdokonaľovania technického vybavenia armády posilňuje aj to, že z roka na rok prichádzajú do armády vzdelanejší, ideovo zakalanejší mladí vojaci, ktorí sú schopní za kratšie časové obdobie ovládnuť modernú bojovú techniku a využívať ju aj v zložitých dynamických podmienkach pri plnení výcvikových a bojových úloh. Preto „Ideologická práca je povolaná účinněji podnecovať každého vojáka, aby pochopil, že usilovať o kvalitu a efektívnosť znamená byť výtečníkom v bojovej a politickej príprave, prispieť všími silami k tomu, aby jednotka či útvar dosiahly čo najlepší výsledky v bojovej a politickej príprave“. (Obrana ľudu 28. 3. 1980, s. 3.) Zdôraznil to zástupca náčelníka HPS ČSĽA generálmajor J. Klícha na ideologickom aktíve v marci roku 1980.

8. Využívanie revolučných, bojových a pracovných tradícií KSČ, pracujúceho ľudu a ČSĽA; výchova vojakov na základe masového hrdinstva prejaveneho v ozbrojenom boji, vo výcviku, na pracoviskách. Revolučné, bojové a pracovné tradície majú ohromný výchovný vplyv na formovanie morálnych a politických a bojových vlastností obrancu a budovateľa socialistickej vlasti. V tradíciách je zakotvená veľká sila príkladu, ktorá nabáda našich vojakov, aby nasledovali revolučný a bojový odkaz svojich predchodcov v nepretržitej pripravenosti čestne a odhodlane plniť svoju vojenskú povinnosť, verne a oddane slúžiť socialistickej vlasti. „Najlepším spôsobom, akým môžu príslušníci ČSĽA naplniť odkaz a poslanie významných udalostí, ... je zodpovedné, kvalitné a presné plnenie všetkých požiadaviek, ktoré pre každého vyplývajú z jeho funkčného zariadenia. Od tohto v rozhodujúcej miere závisí splnenie úloh ČSĽA uložených základnými výcvikovými dokumentmi.“ (Príloha Obrany ľudu 24. 3. 1980, s. 5.) Zdôraznil minister národnej obrany armádny generál M. Dzúr na celoarmádnej konferencii k významným výročiam.

Ideologická práca ako neoddeliteľná súčasť straníkopolitckej práce v ČSĽA zohráva rozhodujúcu úlohu pri formovaní vysokých morálnych a politických a bojových vlastností vojakov na základe marxisticko-leninského učenia a politiky KSČ.

Uskutočňovanie ideologickej práce v celom procese bojovej a politickej prípravy je vecou všetkých veliteľov, politických pracovníkov, straníckych organizácií a organizácií SZM.

Pre zabezpečenie vysokej kvality a

efektívnosti bojovej a politickej prípravy využívame všetky formy, metódy a prostriedky ideovej výchovy, masovopolitickej práce a kultúrno-výchovnej činnosti. Významné miesto zaujímajú v tomto procese hromadné oznamovacie prostriedky.

VOJENSKOVĚDECKÁ KONFERENCE K OTÁZKÁM OBRANY A OCHRANY TERITORIA

Dne 14. srpna 1980 proběhla u VVO vojenskovědecká konference k otázkám obrany a ochrany teritoria. Z této konference přinášíme hlavní obsahové otázky a problémy z vystoupení jednotlivých funkcionářů. Některá vystoupení jsme upravili, abychom nepřekročili přípustný stupeň utajení.

Z vystoupení náčelníka generálního štábu ČSLA — 1. zástupce ministra národní obrany

Při řešení všech otázek, spojených s obranou teritoria, musíme vycházet z dokumentů, schválených Radou obrany státu. Přípravy k obraně státu se vyznačují mimořádným rozsahem složitých opatření, jejichž realizace klade velké nároky na surovinové, ekonomické, vědeckotechnické, lidské kapacity a zdroje. Účinné a komplexní zajištění obrany ČSSR můžeme uskutečnit jen v rámci členských států Varšavské smlouvy, v němž se organicky spojují síly a prostředky ke společné obraně, založené především na principech socialistického internacionalismu.

Obrana státu přestala v současných podmínkách být záležitostí pouze ozbrojených sil a stala se v diferencované míře záležitostí všech státních orgánů a celé společnosti. Opatření připravovaná k zabezpečení obrany ČSSR v míru musí vytvářet předpoklady pro rychlý a hladký přechod státu z mírových podmínek na válečné v době co nejkratší, bez podstatnějších kádrových a strukturálních změn.

Při rozpracování dokumentů k řízení přípravy obrany ČSSR vycházíme z leninských principů obrany socialistické vlasti, tj. principů vedoucí úlohy komunistické strany, jednoty politického, ekonomického a vojenského řízení, všestranného zajišťování potřeb obrany země, principu centralismu a internacionálního charakteru obrany.

Objektivní zákonitostí obrany socialistické vlasti a výstavby ozbrojených sil je **princip vedoucí úlohy komunistické strany**. Proces upevňování a neustálého prohlubování vedoucí úlohy strany v oblasti obrany socialistického státu se projevuje především v tom, že projednávání a řešení zásadních otázek, které souvisejí s obranou státu, se děje pod přímým vlivem ÚV KSČ.

V příslušných dokumentech je proto zvýrazněna vedoucí úloha KSČ, která jako vedoucí politická síla řídí a integruje celospolečenské úsilí k obraně socialismu z třídních a internacionálních hledisek, určuje na principech marxismu-leninismu jeho základní směr a vytváří nezbytný prostor k zabezpečení úkolů ve všech oblastech společenské a státní činnosti. ÚV KSČ a jeho předsednictvo v duchu branné politiky stanovené sjezdy určují hlavní směry zabezpečení obrany, které jsou závazné pro státní orgány, hospodářské i společenské organizace na všech stupních řízení.

Princip jednotného a všestranného zajištění potřeb obrany je podmíněn skutečností, že obrana socialistického státu je v dnešním třídně rozděleném světě nezbytnou podmínkou zajištění existence socialismu. Tento leninský princip se stal pro KSČ jedním ze základních, které ovlivňují řízení obrany ve všech oblastech činnosti státu.

Dalším základním principem obrany socialistického státu je princip centralismu, který vychází z potřeby nejefektivnějšího využití všech materiálních a lidských zdrojů k zabezpečení jednoty vůle a činnosti všeho lidu při řešení úkolů obrany státu. Centralismus jako jeden z rozhodujících principů řízení obrany státu má mimořádnou důležitost v organizaci obrany země, neboť jedině na základě přísné centralizovaného řízení můžeme dosáhnout pozitivních výsledků při řízení ozbrojených sil i celé země.

Základem řízení obrany ČSSR je soustava rad obrany, které jsou orgány čs. federace na jednotlivých stupních řízení. Z této zásady a z požadavků centralizovaného řízení obrany vyplývá, že kromě ústavní odpovědnosti Rady obrany státu a jejích členů Federálnímu shromáždění je nezbytné, aby rady nižšího stupně a jejich členové výlučně odpovídali radě obrany vyššího stupně. Uplatnění zásady přísného centralismu při řízení v soustavě rad obrany však znamená, že v působnosti Rady obrany státu jako vrcholného státního orgánu musí být soustředěno rozhodování o všech zásadních otázkách obrany.

Princip centralizovaného řízení však v žádném případě nesnižuje úlohu a místo v systému řízení příslušných federálních orgánů, rad obrany republik, ministrů a ostatních vedoucích státních a hospodářských orgánů a organizací na všech stupních řízení.

Dále chci zdůraznit význam principu internacionálního charakteru obrany, který byl a zůstává základním předpokladem zajištění spolehlivé obrany naší vlasti. Obranu ČSSR můžeme účinně a komplexně zajistit jen v rámci jednotného úsilí členských států Varšavské smlouvy, jak zvláště zdůraznilo poslední zasedání PPV členských států Varšavské smlouvy, konané u příležitosti výročí vzniku Varšavské smlouvy.

Vzhledem k doktrinálním závěrům o vzniku příští možné války a jejím charakteru je jednou ze základních funkcí socialistického státu jeho všestran-

ná příprava již v době míru a v případě nezbytnosti pak i účinná realizace jeho obrany a ochrany. Současné úkoly při komplexním zabezpečování obrany-schopnosti naší vlasti kladou vysoké požadavky na všestrannou připravenost nejen velitelů, štábů, politických pracovníků a stranických organizací a všech stupňů polního i teritoriálního velení ČSLA, ale i všech stranických a státních orgánů. Vysoká pozornost nejvyšších stranických a státních orgánů, kterou věnují této přípravě, se kladně odráží v dosahovaných výsledcích při dalším zvyšování připravenosti teritoriálních orgánů k plnění plánovaných úkolů obrany.

Při přípravě na plnění předpokládaných úkolů za branné pohotovosti státu považují za vhodné připomenout některé otázky obrany teritoria.

Cílem této obrany je udržet akceschopnost všech teritoriálních složek, zabezpečit ochranu obyvatelstva a získat čas pro realizaci opatření plánovaných za branné pohotovosti státu.

Všechny federální a republikové ústřední orgány státní správy i organizace Národní fronty a jejich vedoucí funkcionáři mají plnou odpovědnost za realizaci opatření k obraně státu v rámci své působnosti. Na základě rozhodnutí vrcholných stranických a státních orgánů stanovují podřízeným funkcionářům, orgánům a organizacím jejich úlohu, místo a rozsah jejich pravomoci a odpovědnosti při zabezpečování otázek obrany.

Rovněž Federálnímu ministerstvu národní obrany byla stanovena konkrétní zodpovědnost při zabezpečování obrany ČSSR. Na základě rozhodnutí vrcholných stranických a státních orgánů koordinuje MNO činnost hlavních federálních ústředních orgánů státní správy a poskytuje jim metodickou pomoc při přípravě k obraně ČSSR. Kromě toho, jak již z jeho poslání vyplývá, je orgánem pro řízení a velení ČSLA.

Základním úkolem velitelství vojenských okruhů je realizace vojenských otázek na území republik a koordinace úkolů vyplývajících z plánů obrany republik v oblasti ČSLA; odpovídají za splnění mobilizačních úkolů, za doplňování vojsk a za zabezpečení bojové činnosti na území republik a řadu dalších velmi složitých úkolů.

Neustále roste požadavek komplexního chápání a uskutečňování teritoriální obrany, což vyžaduje, aby k plnění těchto úkolů byly zapojeny kromě vojenských i stranické, státní, společenské a hospodářské orgány a organizace, při respektování jejich charakteru, místa a úlohy v socialistické společnosti. Úlohu koordinátora všech opatření musí sehrát za řízení rady obrany republiky teritoriální štáb se svými zkušenými vojenskými odborníky.

Doktrinální závěry vyplývající z charakteru příští možné války kladou vysoké požadavky na odolnost a aktivnost teritoria. Této odolnosti a aktivitě obrany můžeme dosáhnout zejména včasným zjištěním a okamžitým ničením nepřítelů (letectva, výsadků, průzkumných, diverzních a záškodnických skupin nepřítelů), dovednou a sladěnou organizací při plnění úkolů obrany a ochrany teritoria a efektivním využitím všech sil a prostředků. Dále to vyžaduje vhodné využití geografických vlastností území, jeho ženižní úpravu a pečlivé maskování, budování ochranných a obranných staveb, rozptýlení a skryté rozmístění sil a prostředků, zabezpečení jejich manévru a ochranu vojsk a obyvatelstva proti účinkům zbraní hromadného ničení. Zvláštní význam má pevné a nepřetržité velení a řízení, udržování trvalé součinnosti a spojení a všestranné zabezpečení bojové činnosti vojsk i potřeb obyvatelstva.

Závěr

V podmínkách třídně rozděleného světa zůstává pro nás existenční záležitostí spolehlivě zabezpečit obranu ČSSR, jež je spjata s upevňováním našich spojeneckých svazků v rámci Varšavské smlouvy. Všestranný rozvoj naší společnosti a obrana socialismu před imperialistickou agresí jsou nerozlučně spojeny s upevňováním síly a jednoty světového socialistického společenství i celého mezinárodního komunistického hnutí.

Příprava státu k obraně se stala svým rozsahem a náklady náročnou a složitou záležitostí, která převyšuje možnosti jednoho státu. Proto předpokládaný charakter možného ozbrojeného zápasu vede k nezbytnosti úzké spolupráce mezi socialistickými státy a to na všech úsecích přípravy k obraně.

Obranu ČSSR můžeme zabezpečit jen v rámci Varšavské smlouvy, jejímž pilířem je Sovětský svaz disponující mohutným vojenským, ekonomickým a vědeckým potenciálem. Zavěry XV. sjezdu KSČ nás zavazují, abychom přispívali s využitím všech našich možností k dalšímu budování společné obrany socialismu.

Z vystoupení velitele Východního vojenského okruhu

V súčasných podmienkach vedenia vojny je schopnosť teritória k aktívnej činnosti za brannej pohotovosti štátu základným predpokladom úspešného vedenia bojovej činnosti vojsk a je jedným z najdôležitejších činiteľov, ktoré určia priebeh a výsledok vojny.

Stále sa zvyšujúce požiadavky na pripravenosť orgánov velenia na teritóriu a potreby teoreticky i prakticky zvládnuť riešenie zložitých úloh plnených teritoriálnymi orgánmi vyžadujú, aby sme venovali štúdiu a rozvoju teritoriálnej problematiky stále väčšiu pozornosť.

Charakter vojny a spôsoby jej vedenia sú priamo závislé na úrovni rozvoja výrobných síl, spoločenského zriadenia, ekonomiky bojujúcich krajín, stavu a rozvoja prostriedkov ozbrojeného zápasu.

Pri hodnotení charakteru budúcej novej vojny sa ukazuje, že podstatne vzrástol význam pripravenosti zázemia.

I pri masovom použití zbraní hromadného ničenia je vedenie vojny nemysliteľné bez mnohomiliónových armád. Vzhľadom k ekonomickým možnostiam nie je možné také armády udržiavať na plných vojnových počtoch. Preto časť armád bude mobilizovaná až tesne pred zahájením vojny a dokončovanie mobilizácie bude s najväčšou pravdepodobnosťou už v prvých dňoch vojny.

Táto okolnosť kladie vysoké požiadavky na dokonalú pripravenosť k mobilizácii u všetkých vojsk a teritoriálnych orgánov.

Použitie zbraní hromadného ničenia diktuje nutnosť zabezpečiť vysokú organizovanosť a kladie nebyvalé požiadavky na riadenie a velenie na všetkých stupňoch teritoriálneho velenia, u všetkých teritoriálnych orgánov.

V podmienkach teritória sa tak dostáva do popredia zásada pevnosti a nepretržitosti velenia. S cieľom zabezpečiť vplyv na rozhodujúce riešenie situácie a plnené úlohy v duchu jednotného zámyslu i stanovených cieľov bude potrebné často zabezpečovať úlohy na stupni kraj — okres bez možnosti centrálného usmernenia. V praxi to znamená mať už v mieri všetko dobre splánované a pripravené a pre riadenie podľa konkrétnej situácie účelne prerozdeliť štáb, vyslať zodpovedných zástupcov a kontrolné skupiny do tých miest, kde sa práve riešia rozhodujúce úlohy a je situácia najzložitejšia, kde sledovať plne-

nie uložených úloh a usmerňovať podriadených v duchu rozhodnutí rád obrany a rozhodnutia veliteľa — náčelníka príslušného stupňa.

Vzhľadom k týmto skutočnostiam je základnou požiadavkou, aby teritoriálne štáby boli pripravené k riešeniu náročných a zložitých situácií. Základný systém riadenia obrany štátu tvoria „rady obrany“. Primknutosť teritoriálnych orgánov velenia k týmto radám, na minimum znížiť doteraz platné zložité súčinnosťné vzťahy medzi teritoriálnymi orgánmi, je úloha dňa.

Stále väčšej dôležitosti nadobúda v súčasných podmienkach na teritóriu okruhu riadenie dopravy a zabezpečenie presunov.

Tieto skutočnosti určujú dva faktory:

1. Neobyčajne vysoké tempá operácií a z toho vyplývajúce veľké rýchlosti presunov vojsk, prisunovaných k frontu a vykonávajúcich manévry i potreba rýchleho prísunu tylových útvarov, zariadení a materiálu.

2. Pravdepodobnosť značného narušenia dopravných uzlov a úsekov ciest a železníc, účinkami nepriateľského letectva a jadrových zbraní.

Zálohy a materiál musia byť prisunuté k frontu aj napriek všetkým ťažkostiam a rozrušeným komunikačným sieťam. Musíme preto zabezpečiť, aby sa zmobilizované útvary a zväzky z teritória okruhu dostali včas na front.

Okrem toho v našich podmienkach rozsah vojenských preprav a presunov vzrastie o presun hlbokých operačných záloh, predstavovaných vojskami spojených armád, ich špeciálnych bojových útvarov a pozemnými sledmi letectva. Smerom od frontu do hlbokého tyla budú prepravovaní ranení, zajatci, poškodená bojová a dopravná technika, ukoristená technika a značné množstvo prázdneho obalového materiálu.

Presuny na teritóriu okruhu, ich organizácia a zabezpečenie i riadenie musí zodpovedať týmto požiadavkám. Na plynulosti vojenskej dopravy sa budú podieľať s orgánmi štátnej správy i všetky stupne teritoriálnych orgánov, na ktorých spočíva veľká zodpovednosť za riadenie a vykonávanie vojenských preprav a presunov.

Vážnou otázkou je zabezpečenie protivzdušnej obrany teritória. Prostriedky protivzdušnej obrany štátu bránia na základe súčinnosťných dohovorov teritórium okruhu, ako celok. Nemôžeme preto počítať s tým, že nám zabezpečí bezprostrednú obranu miest velenia, mobilizované zväzky, komunikačné uzly, vodné diela a podobne. Z toho vyplýva, že tieto úlohy musia plniť organické prostriedky protivzdušnej obrany vojsk. Je žiadúce, ako bude narastať bojová pohotovosť vojsk, musí byť s predstihom zabezpečené narastanie opatrení vojškovej protivzdušnej obrany.

Tak, ako budú jednotky protivzdušnej obrany vojsk dosahovať bojovú pohotovosť, budú pripravené zúčastniť sa i odrazenia vzdušných úderov nepriateľa. To vyžaduje zabezpečiť vzájomnú informovanosť o vývoji vzdušnej situácie a rozmiestnení vojsk, koordinovať činnosť prostriedkov protivzdušnej obrany štátu a protivzdušnej obrany vojsk.

V súlade s plánovanými úlohami a cieľmi vojsk NATO bude nepriateľ používať v pásme proti ČSSR už pred zahájením agresie a v jej priebehu zvlášť v širokej miere vzdušné výsadky najrôznejšieho druhu a určenia.

Proti teritóriu okruhu musíme preto počítať s činnosťou nepriateľských diverzno-prieskumných výsadvok.

V tejto súvislosti je jedným z hlavných opatrení obrany a ochrany teritória okruhu za brannej pohotovosti štátu protivýsadvková obrana. Jej cieľom je ne-

dovoliť vysadenie nepriateľského výsadku na teritóriu a v prípade, že sa podarí jeho vysadenie, zničiť ho pred splnením úlohy.

Z tohto hľadiska úlohy protivýsadkovej obrany by mali spočívať predovšetkým v týchto opatreniach:

- a) organizácii nepretržitého pozorovania a informačného systému,
- b) ničenie vzdušných výsadvok nepriateľa v súčinnosti so silami protivzdušnej obrany štátu vo vzduchu a pri vysadení,
- c) ničenie vysadeného výsadku nepriateľa všetkými vyčlenenými a použiteľnými silami teritória a v priestore vysadenia, na smeroch presunu a na prístupoch k priestorom a objektom činnosti.

Zo síl a prostriedkov účinnej protivýsadkovej obrany, môžu byť na území okruhu použité:

- sily a prostriedky protivzdušnej obrany štátu (letectvo, PL raketové vojsko, PL delostrelectvo),
- sily a prostriedky poľných vojsk (pri dokončovaní mobilizácie),
- vlastné sily a prostriedky teritória, predurčené k úlohám ochrany a obrany (PL útvary, vševojskový zväzok, strážne jednotky, útvary CO, TRHS a podobne),
- vojenské sily a prostriedky MNO, dislokované na teritóriu okruhu (školy, výcvikové zariadenia, tylové útvary a jednotky),
- sily a prostriedky ministerstva vnútra,
- sily a prostriedky civilnej obrany,
- sily a prostriedky ľudových milícií.

Celkové počty týchto síl a prostriedkov vytvárajú možnosti rýchleho, centralizovaného a úspešného zásahu proti nepriateľským výsadvokám a ich zničenie.

Pri boji s nepriateľskými výsadvkami je treba prísne dodržiavať zásadu, že boj s nimi zahajujú tie sily, ktoré budú najbližšie priestoru vysadenia alebo tie, ktoré majú najvýhodnejšie podmienky pre ich zničenie.

V súčasných podmienkach najväčšiu pozornosť vyžadujú otázky ochrany proti zbraňam hromadného ničenia a odstránenia následkov napadnutia. Celý rad opatrení sa plánuje a realizuje cielavedome a plánovite už v mierových podmienkach a v rámci operačnej prípravy štátneho územia.

Ďalšie opatrenia budú realizované postupne v priebehu uvádzania ČSEA do jednotlivých stupňov bojovej pohotovosti. Bude sa jednať najmä o tieto opatrenia:

- rozmiestnenie miest velenia teritorálnych štábov a vojsk,
- rozvinovanie základní a skladov v bezpečných vzdialenostiach od predpokladaných objektov jadrových úderov, ich rozptýlenie a dôkladné maskovanie s maximálnym využitím ochranných vlastností terénu,
- rozdelenie zásob rovnakých druhov materiálu do niekoľkých miest,
- vybudovanie okopov, krytov a úkrytov pre osoby, zásoby materiálu, dopravné prostriedky a špeciálnu techniku s využitím súčasných podzemných priestorov,
- zabránenie hromadeniu dopravných prostriedkov v nakladacích a vykladacích miestach a vyčkávacích priestoroch,
- udržiavanie materiálu pod plachtami a inými výpomocnými prostriedkami k ochrane proti zamoreniu,
- mobilizácia v kategorizovaných miestach, mimo objekty stálej dislokácie.

Po jadrových úderoch nepriateľa bude úsilie teritoriálnych štábov sústredené k maximálnemu oslabeniu ich účinkov, zachovaniu a obnove bojaschopnosti vojsk a zariadení i likvidáciu následkov.

Pri ochrane teritória pred ničivými účinkami jadrových zbraní nepriateľa vystupujú do popredia ako prvoradáce dve základné úlohy:

1. Zladiť systém varovania, zabezpečiť výmenu informácií o jadrových úderoch, pásmach zamorenia, borení, záplav a požiarov,

2. Poskytovať vzájomnú pomoc pri odstraňovaní následkov použitia zbraní hromadného ničenia nepriateľom a pri vykonávaní špeciálnych profylaktických opatrení.

Ochrana proti zbraňam hromadného ničenia na teritóriu sa organizuje a vykonáva v súčinnosti so silami s prostriedkami všetkých druhov vojsk a služieb a civilnou obranou.

Vysoké nároky na všetkých tylových funkcionárov bude klásť riadenie a organizácia tylového zabezpečenia za brannej pohotovosti štátu.

Tylo musí okrem organizácie a riadenia vojenskej dopravy, ktorej dôležitosť a úlohy som už zdôraznil, zabezpečiť potreby poľných vojsk pri ich zmobilizovaní a presunoch podľa operačného predurčenia a ďalej potom organizovať a riadiť tylové zabezpečenie teritória okruhu.

Po odchode zmobilizovaných vojsk bude na teritóriu väčšina útvarov a zariadení s malým počtom osôb a techniky, tj. hospodársky nesamostatných. Táto situácia podstatne ovplyvní najmä systém zásobovania i úlohy tylových orgánov na jednotlivých stupňoch velenia teritoriálnych štábov.

Zvýšia sa nároky na činnosť tylových orgánov okruhu, pretože veľký počet hospodársky nesamostatných útvarov bude vyžadovať značnú operatívnosť v ich zabezpečení.

Značné povinnosti vyvstanú pred tylom s úlohou odovzdávania materiálu z výroby, zabezpečením jeho skladovania a evidencie, zodpovednosti za riadne hospodárenia s ním, účelným využitím materiálu, ponechaného v posádkach po odchode vojsk s úhradou strát materiálu po jadrových úderoch nepriateľa.

Neustála hrozba možnosti zahájenia agresie zo strany imperializmu, zavádzanie nových účinnejších a ničivejších zbraní v armádach NATO, kladú a budú klásť nové požiadavky na pripravenosť k obrane.

Z hlavného referátu, ktorý prednesl generálmajor Ing. Zdeněk Sedláček, vyjímáme.

Význam a úloha teritoria

Hlavní tíha vedení soudobých operací spočívá na polních vojscích. Splnění úkolů polními vojsky může být však dosaženo jedině spojeným úsilím všech druhů ozbrojených sil a celého státu, sladěným plněním stanovených úkolů co do cíle, místa, času a způsobu.

Teritorium je pro stát základnou vedení války. Válečný potenciál státu budovaný v době míru se akumuluje v teritoriu.

Od druhé světové války se tato obecná funkce teritoria, podstata jeho úlohy a vztahu k vedení války jako celku nezměnila. Změny nastaly, ale v kvalitě a kvantitě potřebného základního materiálního fondu války, v potřebě naku-

pení zásob a zvýšení kapacity zdrojů k vedení ozbrojeného zápasu pro rozhodující počáteční období války a jejich dodání na frontu.

Ještě ve druhé světové válce se válečný potenciál válčících států rozvíjel plynule před zahájením války a narůstal hlavně až v průběhu války.

Názorným příkladem toho je Sovětský svaz. Ačkoliv se nacistický agresor zmocnil velkých prostorů, z nichž mnohé měly podstatný význam pro zbrojní výrobu, a potřeby fronty velmi rychle přerostly možností jejich pokrytí z nahromaděných zásob, podařilo se ve velmi krátké době situaci zvládnout.

Již v roce 1941 proběhla gigantická evakuační operace. Do vzdálených prostorů bylo přemístěno 1500 velkých závodů. V roce 1942 se v Sovětském svazu vyrábělo více základní výzbroje než v Německu. V následujících letech byla získána několikanásobná převaha nad protivníkem, což umožnilo frontové dodávky pro rozvinutí rozsáhlých strategických operací.

Za období od července 1941 do července 1945 bylo v Sovětském svazu vyrobeno 31,5 miliónu tun surového železa, 45,4 miliónu tun ocele, 441,5 miliónu tun uhlí a 147,3 miliard kWh elektrické energie.

Pro potřeby ozbrojených sil bylo ve stejném období vyrobeno 95 100 tanků a samohybných děl, 108 000 letadel, 188 100 děl a 347 900 minometů.

Také v ostatních válčících státech se válečná výroba rozvíjela převážně teprve v průběhu válečných let a v nacistickém Německu dosáhla maxima až v roce 1944, tj. v předposledním roce války.

V případě raketové a jaderné války by tomu bylo jinak. Protože počáteční období války je rozhodující pro její další průběh, je nutné vstoupit do války s maximálně rozvinutým válečným potenciálem. V důsledku ničení v počátečním období války válečný potenciál prudce klesne.

Proto po druhé světové válce s rozvojem válečných prostředků působících do velké hloubky a se vzrůstem ničivého potenciálu těchto prostředků význam a úloha teritoria značně vzrůstá.

Při podrobném studiu můžeme dojít k závěru, že úloha teritoria v obranném systému státu, v přípravě a vedení války je proti stavu za druhé světové války jiná ve třech uzlových bodech.

Je závislá na tom, jak teritorium dokáže:

1. Vybudovat vysoký válečný potenciál již v míru, zejména pak ozbrojené síly a nahromadit zásoby.
2. V okamžiku rozpoutání války uchránit teritorium jako základnu dalšího vedení války a kapacitu válečného potenciálu.
3. Obnovit a připravit zdroje lidských a materiálních sil pro další průběh války.

Nesplní-li teritorium tyto tři základní podmínky, nemohou jakkoli silné ozbrojené síly vybojovat vítězství ve válce. Splnění druhé a třetí podmínky je bezprostředně závislé na obraně teritoria.

Význam a důležitost obrany teritoria vzrostla s možností ničit teritorium do celé hloubky a to kdykoliv. Obrana teritoria musí být proto budována tak, aby tyto možnosti ničení paralyzovala.

Protože teritoriálnímu velení okruhu nepodléhají aktivní prostředky boje proti jaderným zbraním a ostatním zbraním hromadného ničení a prostředkům jejich dopravy na cíl, je nutné na teritoriu okruhu organizovat systém **ochrany** proti zbraním hromadného ničení, který zahrnuje ochranu:

- systému řízení,
- obyvatelstva,
- vojsk na teritoriu a zařízení vojenské správy,
- technického výzkumu, těžby a průmyslové výroby,
- zemědělství, lesního a vodního hospodářství,
- dopravy a spojů.

Základem této ochrany je rozvinutý teritoriální systém zjišťování úderů jaderných zbraní, průzkum účinků, vyhodnocování, hlášení a varování.

Ochrana proti zbraním hromadného ničení může být účinná jen tehdy, bude-li řízení mít spolehlivé spojení.

Nepřítel použije k rozvrácení pevnosti teritoria i všech moderních prostředků ideologického boje — propagandy, špionáže, diverze, sabotáže, teroru apod.

Ani tuto činnost nemůžeme podceňovat. Jako protipatření je nutné využít všech prostředků vlastní agitace a propagandy, systém kontrašpionáže, střežení a obrany důležitých objektů a opatření k udržení klidu a pořádku na teritoriu.

Uvedené skutečnosti dokumentují jak vzrostla důležitost, význam a úloha teritoria v závislosti na rozvoji válečných prostředků od konce druhé světové války.

V obranném systému státu je proto třeba věnovat teritoriu jako celku i jeho jednotlivým funkcím patřičnou pozornost, řešit teritoriální otázky souběžně s výstavbou ozbrojených sil a ostatních prvků obranného systému státu, ve kterém je teritorium lidským, ideologickým, morálně politickým, technickým a materiálním základem válečného potenciálu i základnou přípravu a vedení války.

Vzrůstající význam teritoria a úkoly, které musí za branné pohotovosti teritorium plnit, vyžadují, aby značný rozsah těchto úkolů byl postupně realizován již v míru.

K úkolům vojenského okruhu za branné pohotovosti státu

Základním úkolem vojenského okruhu je realizace vojenských otázek na jeho území a koordinace úkolů vyplývajících z plánů obrany republiky v oblasti Československé lidové armády.

Prvořadý význam při přípravě a v průběhu plnění úkolů branné pohotovosti státu má důsledné uplatňování principů vedoucí úlohy strany v procesu výchovy a výcviku vojsk. Důležitou součástí tohoto úsilí je cílevědomá stranicko-politická práce, která vystupuje jako důležitý faktor, podmiňující kvalitu plnění úkolů na všech stupních velení. To předpokládá, aby ve všech opatřeních, směřujících k zabezpečení obrany a ochrany teritoria, se důsledně prosazovala politická hlediska, aby všechny úkoly a opatření odrážely jednotu odborných a ideově politických hledisek.

Pozitivní v tomto směru na všech stupních velení a politických orgánech je cílevědomé zdokonalování a řešení otázek stranickopolitické práce. Významně k tomu přispívá zobecňování zkušeností z mobilizačních rozeher, cvičení a prosazování těchto zkušeností do praxe velitelů a politického aparátu, ale i stranických a svazáckých organizací.

Na základě dosavadních poznatků a zkušeností ze stranickopolitické práce při řešení teritoriálních úkolů je třeba zaměřit hlavní úsilí na rozpracování

linie a usnesení nejvyšších orgánů KSČ, Rady obrany státu, republiky a RMNO na podmínky vojenského okruhu a zabezpečovat jejich důslednou realizaci, prosazování závěrů 15. zasedání ÚV KSČ v podmínkách štábů a vojsk, aby vědomí politické bdělosti a ostražitosti se odrazilo v jednání všech příslušníků. Dále na zabezpečení spolupráce a vzájemnou informovanost se stranickými orgány ÚV KSČ při řešení otázek území a v neposlední míře při řešení úkolů, které plní vojenský okruh za branné pohotovosti státu s důrazem na zabezpečení obrany a ochrany teritoria a mobilizace. Při tom je třeba vycházet z politické situace vzniklé u vojsk, mezi zálohami, obyvatelstvem a v jednotlivých oblastech teritoria.

K zabezpečení obrany Československé socialistické republiky plní velitelství okruhu tyto hlavní úkoly

a) v oblasti velení a řízení:

— zajišťuje informovanost stranických a státních orgánů o vzniklé vojenské situaci na území okruhu a na základě znalostí vojenskopolitické situace navrhuje potřebná opatření,

— řídí operační, bojovou, odbornou a politickou přípravu podřízených vojsk a vojenských územních orgánů.

b) v mobilizační oblasti:

— řídí průběh mobilizace,

— řídí doplňování vojsk dislokovaných ve stanoveném územním obvodu osobami, technikou a materiálem a organizuje formování doplňků a nově vytvářených útvarů pro úhradu ztrát včetně jejich vybavení materiálem a technikou, jejich přesunů do určených prostorů a předání.

c) při zabezpečování obrany a ochrany teritoria:

— zabezpečuje realizaci operační přípravy státního území na teritoriu okruhu,

— řídí a zabezpečuje brannou přípravu vojáků v záloze a organizuje pomoc státním orgánům a společenským organizacím při branné výchově obyvatelstva,

— řídí použití podřízených vojsk, zabezpečuje je výzbrojí, vojenskou technikou, materiálem a finančními prostředky,

— řídí činnost podřízených vojsk ČSLA při obraně území republiky a činnost spojenou s ochranou vojsk proti zbraním hromadného ničení, dále činnost radiační hlásné sítě na území vojenského okruhu.

— řídí a zabezpečuje střežení objektů zvláštní důležitosti na území vojenského okruhu,

— zabezpečuje vojska polního velení a vojska dočasně rozmístěná nebo procházející teritoriem okruhu,

— řídí ve své působnosti vojenskou, železniční a silniční dopravu,

— zabezpečuje plnění úkolů civilní obrany v působnosti vojenského okruhu a součinnost vojsk a vojenských územních orgánů CO při plnění úkolů CO v zájmu vojsk, ochrany obyvatelstva a při organizaci záchranných a uvolňovacích prací.

V podmínkách raketové jaderné války při použití zbraní hromadného ničení ze strany agresora může vzniknout na teritoriu okruhu značně složitá pozemní i vzdušná situace.

Komplikovanost, rozsáhlost a náročnost při jejím řešení z hlediska času, naléhavosti a závažnosti vyžaduje, aby orgány velení řešily celou řadu zásadních a důležitých úkolů, rozdělených co do místa, cílů a lhůt splnění, vzájemně spjatých. Zvlášť složité jsou součinnostní úkoly a opatření, která souvisejí s odstraňováním následků zbraní hromadného ničení, úhradou ztrát a obnovením bojeschopnosti a životaschopnosti na teritoriu.

Tyto skutečnosti nacházejí svůj odraz v metodice rozhodovacího procesu. Je třeba připravit a zvládnout metodiku práce k řešení těchto situací a zabezpečit kvalitní připravenost a schopnost tyto situace řešit.

Zkušenosti z přípravy teritoriálního štábu okruhu a teritoriálních zaměstnání ukazují, že je třeba věnovat pozornost především těmto otázkám:

- opatřením jednotlivých stupňů bojové pohotovosti při jejich realizaci,
- řízení mobilizace,
- řešení ochrany proti ZHN,
- odstraňování následků a obnově bojeschopnosti,
- zabezpečení přesunů zmobilizovaných svazků a útvarů do sestavy polních vojsk,
- přesunům a pohybu spojeneckých vojsk,
- boji s nepřátelskými vzdušnými výsadbami,
- organizaci a řízení bojové činnosti s podzemními silami nepřítele.

Stejně jak u polních štábů a vojsk, i v podmínkách teritoria nabývá stále větší důležitosti zásada pevnosti a nepřetržitosti velení.

Tento požadavek vyplývá i z potřeby a nutnosti velet z různých míst velení, vzhledem k potřebě zabezpečit včasné pronikání rozkazů a nařízení, ale i hlášení od podřízených. Současná situace soustřeďování těchto úkolů do jednoho centra ve svém důsledku ztěžuje, právě v nejsložitějších obdobích a situacích, nezbytný požadavek na velení, tj. jeho včasnost.

Kvalita velení přímo závisí na připravenosti všech příslušníků štábu. Základním požadavkem je, aby štáb jako celek, ale i každý jeho příslušník byl na požadované úrovni řešení náročných a složitých situací. Vyžaduje to všestranně a vysoce kvalitně připravené funkcionáře rozhodujících profesí s vynikající znalostí problémů a schopné být samostatnými a platnými pracovníky při řešení všech možných a předpokládaných úkolů.

Další podmínkou a požadavkem úspěšného velení je materiální zabezpečení a technické vybavení orgánů, zabezpečujících rozhodnutí velitele, zejména těch, které řídí plnění úkolů mimo stálé velitelské stanoviště.

Uvažujeme-li o zkvalitnění velení, nemůžeme opomíjet podřízené stupně (zejména stupeň kraje), které mají zabezpečit realizaci rozhodnutí velitele okruhu v celé řadě důležitých oblastí a úkolů.

Praxe ukazuje, že v krajích by bylo prospěšné a účelné vytvořit jednotný velitelský orgán, schopný řešit všechny otázky za branné pohotovosti státu na teritoriu kraje.

Jde zejména o zabezpečení těchto úkolů:

- řízení a zabezpečení doplnění ozbrojených sil mobilizačními zálohami z území kraje ve stanoveném rozsahu;
- sledování a vyhodnocování hospodářské a politické situace na území kraje z hlediska vlivu na doplňování ozbrojených sil a řízení doplňování ozbrojených sil věcnými prostředky z národního hospodářství;
- zabezpečování úkolů obrany území kraje ve stanoveném rozsahu;

— řízení činnosti krajské radiační sítě, varování určených svazků a útvarů na území kraje před radioaktivním a chemickým zamořením a poskytování potřebných údajů ostatním složkám na území kraje;

— spolupráce s orgány civilní obrany při organizaci a zabezpečení opatření k odstraňování následků napadení zbraněmi hromadného ničení;

— realizaci opatření k zabezpečení střežení objektů zvláštní důležitosti;

— řízení posádkové a strážní služby na území kraje.

Těmto požadavkům by vyhovovalo vytvořit krajská vojenská velitelství místo dosavadních krajských vojenských správ.

Struktura krajského vojenského velitelství by zabezpečila centralizované velení a koordinované plnění úkolů na všech úsecích činnosti jednotlivých složek.

Základními úkoly krajského vojenského velitelství by bylo plánování a zabezpečení mobilizačních příprav, mobilizace ve stanoveném rozsahu doplňování ozbrojených sil branců, vojáků v záloze a věcnými prostředky z národního hospodářství, přípravu a řízení obrany a ochrany teritoria kraje a střežení určených objektů, příprava opatření k splnění úkolů vojenské dopravy za branné pohotovosti, rozpracování a zabezpečení úkolů vyplývajících z dopravního plánu ČSLA, úkoly vyplývající z operační přípravy a obnovy komunikací, zabezpečení vojsk na úseku ubytovací a stavební služby a spolupráce se stranickými, státními a společenskými orgány a organizacemi ve všech otázkách zabezpečení obranyschopnosti.

K některým otázkám obrany a ochrany teritoria

Obrana a ochrana zahrnuje řešení řady závažných a složitých otázek jako např. — protivzdušnou obranu, překrytí státní hranice, likvidaci nepřátelských výsadek, ochranu proti účinkům zbraní hromadného ničení, ochranu objektů zvláštní důležitosti, zabezpečení spojení, zabezpečení přesunů a vojenské dopravy, technické a týlové zabezpečení.

Ve svém vystoupení rozeberu zejména otázky ochrany proti účinkům zbraní hromadného ničení a likvidace nepřátelských výsadek.

Ochrana proti účinkům zbraní hromadného ničení je problém velmi složitý a zasahuje do všech oblastí činnosti okruhu. Je to jeden z úkolů, který si vyžaduje velkou odpovědnost, rozhodnost a iniciativu na velitelství okruhu trvale, tj. v přípravě opatření již nyní v míru, ale zejména při řízení těchto opatření za branné pohotovosti.

Zkušenosti z teritoriálních zaměstnání ukazují, že zejména v ochraně proti sekundárním účinkům jaderných úderů přetrvávají nedostatky.

Praxe ukazuje, že účinná budou jen rychle připravená opatření. Širší působnost je nutné ponechat podřízeným teritoriálním štábům a orgánům, velitelům svazků, útvarů a zařízení a naučit je rozhodnout se samostatně, v krátkých časových lhůtách, v souladu s jejich plánovanými úkoly, reálnými možnostmi a situací v prostorech jejich činnosti.

Nejpřesnější situaci o radiační situaci mají, vzhledem k organizaci teritoriální hlášené sítě, místní vojenské správy na svém území, ale i na území sousedních místních vojenských správ. Mohou tedy bezprostředně poskytnout informace vojskům nejen dislokovaným na jejich území, ale i těm, která jsou na přesunu. Kromě toho MVS mohou zabezpečit neustálou informovanost orgánů vojenské dopravy o skutečné radiační situaci.

Průchod rozsáhlými silně zamořenými prostory značně ovlivňuje bojeschopnost vojsk, a proto mnohdy bude účelnější volit i hodně vzdálenou objížďku, nebo dovolí-li to úkol, setrvat na místě do poklesu radiace na potřebnou úroveň s využitím všech vhodných úkrytů.

V souvislosti s řešením nutnosti překonávat velmi rozsáhlá radioaktivní pásma s vysokou úrovní radiace vyvstávají některé nové dosud neřešené problémy. Jde např. o speciální očistu osob vzhledem k rozsáhlosti celkového pásma zamoření, které znemožňuje zabezpečení očisty mimo zamořený prostor, dále o problém získání vody, nebude-li možné použít normálních otevřených vodních zdrojů. Řešení těchto úkolů by bylo možné v součinnosti s orgány civilní obrany využitím odběru vody ze zakrytých zdrojů a zabezpečení očisty v lázeňských a podobných zařízeních, nebo jiných improvizovaných místech zařízených územními útvary civilní obrany.

Závažný problém vyvstává v souvislosti s možností ukrytí živé síly a bojové techniky před sekundárními účinky pozemních jaderných úderů do doby poklesu úrovně radiace na přípustnou normu a to jak teritoriálních orgánů a zařízení, tak i mobilizovaných vojsk v prostorech zmobilizování a během jejich přesunu do sestavy polních vojsk. V prostorech, kde není dostatek přírodních vhodných úkrytů bude nezbytné o ukrytí vojsk se postarat, aby si zachovala bojeschopnost. Ukrytí připravit v prostorech zmobilizování, rozptylu zásob, v prostorech denních odpočinků přesunujících se vojsk a podobně. K tomu účelu využít všechny vhodné přírodní objekty jako jsou jeskyně, vybudované a nevyužité objekty, jako např. opuštěné šachty, tunely, lomy apod.

V žádném případě se nemůžeme spokojit s tím, že vojska na teritoriu obdrží dávku radiace pod přípustnou normou a že je vše v pořádku. Než se přemístí do prostoru bojové činnosti, obdrží další dávky a mohou ztratit bojeschopnost. Je naším úkolem v podmínkách jaderné války dodat vojska z teritoria okruhu s pokud možno nejnižší dávkou ozáření a k tomu vytvářet a realizovat potřebná organizační a materiální opatření již nyní v míru a za branné pohotovosti zvlášť.

Likvidace nepřátelských výsadek patří mezi nejzávažnější úkoly obrany a ochrany teritoria. S činností nepřátelských výsadek musíme počítat od samého zahájení nepřátelské agrese a to bez ohledu na to, zda bude zahájena a vedena konvenčními zbraněmi, nebo s použitím zbraní hromadného ničení. Činnost nepřátelských výsadek bude mít vždy nepříznivé dopady na průběh mobilizace a bojovou činnost vojsk. Proto účinná protipatření proti různým druhům výsadek jsou součástí komplexního plánu obrany a ochrany teritoria.

V podmínkách teritoria okruhu musíme počítat především s použitím diverzně průzkumných výsadek nepříteli, jejichž cílem bude vyhledávat a ničit chráněná pracoviště stranických a státních orgánů, místa velení vojsk, CO, radiotelekomunikační objekty, sklady všeho druhu, plynovody a produktovody, důležité mosty silniční i železniční, tunely, organizovat záškodnické bandy, likvidovat fyzicky politické, hospodářské a vojenské představitele, vyvolávat nepokoje a paniky apod.

K účinným prostředkům boje s nepřátelskými výsadek patří:

1. Ničení výsadek a jejich přepravních prostředků v prostorech soustředění a při nakládání do zahájení přepravy.

Na plnění tohoto úkolu se teritoriální orgány okruhu nemohou podílet.

2. Ničení letounů ve vzduchu během přepravy.
3. Ničení výsadků ve vzduchu při jeho vysazování.

Zde již mohou zasáhnout útvary a jednotky vojska PVO, které jsou na teritoriu okruhu.

4. Vyhledávání a likvidace výsadků po jejich vysazení, při přesunech do prostorů a k objektům činnosti.

Za aktivní a rychlé vyhledávání a ničení nepřátelských diverzně průzkumných výsadků nepřítele nesou podle „Zásad řízení obrany ČSSR“ odpovědnost krajské a okresní správy Sboru národní bezpečnosti.

Na aktivním boji s těmito výsadky se však musí podílet rozhodujícím způsobem i jednotky ČSLA a to jak při pozorování, zjišťování prostoru shozu, sledování jejich pohybu a vlastní likvidaci.

V plánech boje s nepřátelskými výsadky musíme počítat u teritoria s využitím pozorovatelů vzdušného nepřítele, radiotechnických hlásek, pozemní i vzdušné služby TRHS, průzkumných orgánů vojsk, strážních jednotek, výcvikových útvarů, vojenských škol na teritoriu okruhu a útvarů civilní obrany.

Při organizování boje dodržovat tyto zásady:

a) boj s výsadky nebo jejich likvidaci organizují ty síly, které jsou k výsadku nejbližší a to okamžitě po jeho zjištění s vysokou rozhodností a rychlostí;

b) současně se zahájením ničení nepřátelského výsadku přijmout opatření k přehrazení možných a předpokládaných směrů nepřátelských výsadků;

c) ve vzdálenosti možného dosahu nepřátelského výsadku zajistit zesílení obrany objektů zvláštní důležitosti a zaujmout clony k přehrazení přístupu k nim;

d) organizovat spolehlivý informační systém k sledování pohybu a činnosti nepřátelských výsadků.

Cílem těchto opatření musí být dosáhnout v krátké době úplného zničení celého nepřátelského výsadku. Je třeba si uvědomit, že nepřátelský výsadek bude plnit stanovený úkol rychle, že bude velmi pečlivě seznámen s prostorem činnosti, bude ovládat naši řeč, při plnění úkolu použije občanských oděvů, nebo dokonce uniforem ČSLA. Tyto skutečnosti kladou vysoké nároky na velitele a vojska, která se budou na jeho likvidaci podílet. Do popředí vystupuje rychlost a rozhodnost rozhodování, plnění úkolů a mimořádná bdělost, ostražitost a kázeň.

Na teritoriu okruhu zůstává i po skončení mobilizace a přesunu zmobilizovaných útvarů a svazků do sestavy polních vojsk dostatek sil a prostředků pro boj s nepřátelskými výsadky ve všech krajích. Zkušenosti z teritoriálních zaměstnání ukazují, že rychlé plnění úkolů likvidace vyžaduje, abychom současně s přechodem do branné pohotovosti zřídili (s přihlédnutím na dislokaci těchto sil) pohotovostní skupiny připravené k okamžitému zásahu v předpokládaných prostorech vysazení nepřátelského výsadku. Tyto skupiny je nutné vytvářet již v okresech.

Použití nepřátelských výsadků vytvoří vždy na teritoriu složitou situaci. Proto musíme této problematice věnovat na všech stupních teritoriálního velení neustálou pozornost a pokračovat v jejím rozpracování, procvičování a praktickém zvládnutí.

K řešení součinnostních úkolů s resorty národních vlád

Národní hospodářství musí být připraveno nepřetržitě zásobovat ozbrojené síly bojovou technikou a materiálem všeho druhu potřebného k zabezpečení bojujících vojsk a tím vytvořit předpoklady pro vítězství nad nepřítelem.

Vedle vytváření podmínek pro zabezpečení úspěšné činnosti vojsk musí být stejná pozornost věnována celému území republiky, tzn. je třeba přijímat nezbytná opatření v morální a psychické přípravě obyvatelstva a jeho schopnosti zúčastnit se aktivně obrany socialismu ať již v ozbrojených silách se zbraní v ruce, nebo na pracovní frontě, v průmyslu, zemědělství, dopravě, spojích, ve vědě či v ostatních oblastech života.

Za branné pohotovosti státu pak musí národní hospodářství poskytovat dostatek prostředků pro činnost vojsk, ale i pro uspokojení životních potřeb obyvatelstva. Velmi závažným úkolem bude udržovat provoz v dopravě a spojích.

Tak jako v podmínkách armády, i zde základním předpokladem je nepřetržitě, komplexní řízení činnosti všech orgánů.

Existenční otázkou se stává schopnost orgánů řízení připravit v mimořádně těžké situaci a v krátké době uskutečnit přechod mírového života a hospodářství na válečné.

Za branné pohotovosti státu bude nutné ze strany teritoriálních orgánů udržovat úzkou a nepřetržitou součinnost s jednotlivými republikovými resorty.

K realizaci „Zásad obrany ČSSR“ půjde o tyto otázky, které je nutné projednat s příslušnými resorty republiky:

s ministerstvem vnitra

- pomoc při plnění mobilizačních úkolů,
- podíl na plnění úkolů plynoucích z požadavků vojsk rozmístěných na teritoriu,
- spoluúčast při realizaci režimových opatření v oblasti ČSLA,
- zabezpečení plnění plánů k zajištění provozu na určených automobilních silnicích při přesunech vojsk,
- řízení silniční dopravy a obnovy silničních komunikací;

s Plánovací komisí

- návrhy na obnovu nebo výstavbu objektů důležitých z hlediska obrany;

s ministerstvem průmyslu

- zabezpečení výroby a zásobování PHM, pneumatikami, chemickými a jinými důležitými surovinami a výrobky pro potřebu armády;
- řízení potrubní dopravy pohonných látek a obnovu narušeného systému;

s ministerstvem stavebnictví

- činnost stavebních organizací předurčených k plnění úkolů při obnově komunikací;
- využití stavebních organizací při výstavbě jednoduchého a polního typu a při dokončování úkrytů s vyšším stupněm odolnosti a chráněných válečných pracovišť;
- zpracování krátkodobých plánů výzkumu nejnaléhavějších problémů spojených s obranou;

s ministerstvem výstavby a techniky

— realizace úkolů obnovy a přizpůsobení objektů a zařízení pro plnění úkolů dopravy;

s ministerstvem zemědělství a výživy

— zabezpečení zásobování a tvorby zásob produktů potravinářského průmyslu a zemědělské výroby pro potřeby armády;

s ministerstvem lesního a vodního hospodářství

— řízení a usměrňování provozu vodních děl a zařízení na tocích pro potřeby ozbrojených sil;

— využívání těžby dřevní hmoty a vodních zdrojů pro potřeby ČSLA;

— ochranu vodních zdrojů před účinky zbraní hromadného ničení;

— dodávky pitné vody po jaderných úderech a využití vodních zdrojů pro speciální očištění vojsk;

— budování podzemních zdrojů vody;

s ministerstvem obchodu

— zabezpečení plánovaných požadavků vojsk;

s ministerstvem práce a sociálních věcí

— bilance pracovních sil pro budování objektů a zařízení sloužících k obraně, které mohou být vykonány v rámci zavedení pracovní povinnosti občanů;

s ministerstvem zdravotnictví

— rozvinutí odsunovaných nemocnic ministerstva zdravotnictví a dalších útvarů a zařízení ve prospěch ozbrojených sil a jejich zajištění plánovanými zdravotnickými kádry, transfúzí krví, diagnostiky, očkovacími látkami a dalším zdravotnickým materiálem;

— zpracování krátkodobých plánů výzkumu nejnaléhavějších zdravotnických problémů obrany;

s Výborem lidové kontroly

— kontrolu plnění požadavků ČSLA na úseku dopravním, opravárenské činnosti, materiálního a zdravotnického zabezpečení;

se Slovenským geologickým úřadem

— zabezpečení geologicko-průzkumných prací, které souvisejí s budováním krytů, týlových obranných zařízení, mostů, vodních zátarasů, letišť, podzemních staveb a dalších.

Mimořádně těsnou a nepřetržitou součinnost je nutné udržovat se Štábem civilní obrany SSR, který je orgánem pro řízení a zabezpečování úkolů civilní obrany ČSSR na území republiky a zabezpečuje odborné řízení příprav civilní obrany v resortech republiky.

Všechny úkoly a opatření civilní obrany je nutné sladit s činností vojsk na teritoriu okruhu. Zvláštní pozornost je přitom třeba věnovat otázkám ochrany orgánů rady obrany a vlády republiky, vyhodnocování situace na území republiky po napadení ZHN, odstranění následků napadení, koordinaci záchranných a prvořadých likvidačních prací tak, aby byly efektivně využity všechny síly a prostředky a úkoly splněny v krátké době.

Z diskusních vystoupení k hlavnímu referátu

K organizaci spojení na teritoriu

V oblasti přípravy teritoria k zabezpečení spojení za branné pohotovosti státu konference ukázala na současný a perspektivní stav, potřeby spojení při řízení přesunů a zabezpečování ochrany a obrany teritoria.

Teritoriální spojovací soustavu tvoří systém stálých mírových chráněných i polních spojovacích uzlů a stanic teritoriálních i polních orgánů velení všech stupňů, posádkových spojovacích uzlů, uzlů oporné radioreléové sítě vzájemně mezi sebou propojených linkovými nebo jinými druhy spojení. Tato soustava se z části opírá o státní spojovací soustavu teritoriálního spojení, zabezpečovaného orgány federálního ministerstva spojů a dopravy, hlavně u linkového spojení a zabezpečování přepravy vojenských i soukromých zásilek pro potřebu ozbrojených sil na teritoriu. K zabezpečení nepřetržitosti velení, hlavně za branné pohotovosti státu, je žádoucí (při plnění společných úkolů) vzájemně propojit a využít i ostatní autonomní systémy spojovacích soustav civilní obrany, ministerstva vnitra, elektrárenské spojovací soustavy a soustavy ministerstva vodního a lesního hospodářství.

Na proniknutí signálů po línii přímé podřízenosti využíváme linkové, rádiové a radioreléové spojovací kanály i systém vyrozumění zařízením P-161. Pro rychlejší odevzdání hlavně utajovaných zpráv je třeba zavést zvláštní armádní spojení, které by snížilo administrativu, urychlilo vedení osobních velitelských hovorů bez použití šifrovaných materiálů a zabránilo možnosti odposlechu popř. úniku utajovaných skutečností.

U místních vojenských správ bude kromě doposud používaných způsobů zabezpečeno proniknutí signálů využitím rádiových sítí s možností jejich odposlechu a signalizace přímo u dozorcích orgánů.

Pro rychlejší vyrozumění doručovacího aparátu je žádoucí ve větší míře využívat automatický telefonní styk.

Zkušenosti ukazují, že nejspolehlivějším z hlediska utajení i osobního řízení je telefonní spojení, které je zabezpečováno po současných okruzích a doplňováno aktivačními vedeními.

Celková konfigurace a horské podmínky teritoria vyžadují přehodnocení dosud používaných rádiových stanic u TRHS i zabezpečovacích jednotek KSVD pro řízení přesunů.

Z hlediska velení a řízení přesunů na teritoriu jsou kladeny značné nároky na součinnost a spojení mezi mobilizovanými útvarů, řízení operačních přesunů, s místy technické, zdravotnické a materiální pomoci apod. Při plnění těchto úkolů můžeme v plném rozsahu využívat připravené spojení, které se opírá o stálou vojenskou linkovou síť, dále abonentního způsobu a využíváním telefonních stanic civilních orgánů a organizací. Pro plné využití připravených kanálů orgánů federálního ministerstva dopravy se jeví přitom potřeba jejich vzájemného propojení s vojenskými automatickými telefonními ústřednami. K celkovému zlepšení současného stavu byla zpracována vědecká práce, kterou můžeme využít v našich podmínkách.

Pro varování vojsk přesunujících se po teritoriu je důležité, aby odposlouchávala rádiové sítě varování a výstrahy pro případ, že dojde k narušení telefonního spojení. Pro doručování těchto signálů je důležité i využít všech systémů civilní obrany, co již v míru vyžaduje jejich vzájemnou součinnost

v zpracovaných plánech pro uvádění vojsk do bojové a mobilizační pohotovosti.

Ke zlepšení současného stavu využíváme různých zlepšovacích návrhů, hlavně v oblasti uvědomování a pronikání signálů. Plánovitě probíhá zvyšování odolnosti jednotlivých systémů a zkvalitňování přípravy obsluh i velitelského sboru.

K protivzdušné obraně teritoria

V našich platných řádech je protivzdušná obrana charakterizována jako jeden z druhů bojové činnosti vojsk, které cílem je včas zjistit, rozpoznávat nepřátelské prostředky vzdušného napadení a uvědomit o nich vlastní vojska, způsobit jim rozhodnou porážku, spolehlivě bránit vlastní vojska a tím vytvořit příznivé podmínky k dosažení úspěchu.

Síly a prostředky vojska protivzdušné obrany státu jsou v míru rozvinuty a připraveny k splnění úkolů.

Jiná situace je u vojsk protivzdušné obrany pozemního vojska, hlavně u útvarů a jednotek vyzbrojených klasickými materiály, které uvádíme do plné bojové pohotovosti s vyhlášením jednotlivých stupňů bojové pohotovosti. Proto snahou velitelů všech stupňů musí být v co nejkratším čase uvést útvary a jednotky vojska protivzdušné obrany do plné bojové pohotovosti a připravit všechna opatření protivzdušné obrany, aby se maximum prostředků protivzdušné obrany a v co nejkratší době zúčastnilo odražení prvního hromadného úderu nepřátelských prostředků vzdušného napadení.

V oblasti průzkumu nepřátelských prostředků vzdušného napadení a uvědomování vojsk konference ukázala, že je nutné, aby vojsko protivzdušné obrany pozemního vojska rozvinulo ve svých prostorech radiolokační prostředky a na rozkaz nadřízeného bylo připraveno zahájit průzkum v případě vyřazení prostředků protivzdušné obrany státu. V současné době nabývá na významu vidový průzkum, který je nutné organizovat ve smyslu platných předpisů k vykrytí hluchých prostorů radiolokačního průzkumu a k upřesnění činnosti cílů v malých výškách. Údaje vidového průzkumu je potřebné urychleně předávat na nadřízené stupně velení a též na součinnostní svazek protivzdušné obrany státu.

Praxe ukazuje, že v oblasti uvědomování vojsk je nutné upustit od klasického předávání údajů o nepřátelských prostředcích vzdušného napadení a je třeba vybavit štáby a útvary vojska protivzdušné obrany rádiovým dálkopisným zařízením k příjmu údajů o nepřátelských prostředcích vzdušného napadení.

Za protivzdušnou obranu teritoria a vojsk na teritoriu odpovídá velitel svazku protivzdušné obrany státu. Jednotky a útvary vojska protivzdušné obrany pozemního vojska jsou postupně uváděny do pohotovosti podle jednotného plánu uvedení do bojové pohotovosti a jsou zasazovány k obraně vojsk, kde působí jako součinnostní partner velitele svazku protivzdušné obrany státu. Je správné, aby útvary a jednotky pozemního vojska protivzdušné obrany byly uvedeny do bojové a mobilizační pohotovosti podle „Jednotného plánu uvádění vojsk do bojové a mobilizační pohotovosti“ o jeden stupeň dříve než vojska, která mají chránit.

Konference dále ukázala, že je nutné věnovat pozornost protivzdušné obraně důležitých stálých objektů (důležitá politická a ekonomická centra, místa velení, překládkové prostory apod.). K tomu je třeba mít aktivní pozemní pro-

středek vojska protivzdušné obrany. Obdobná je situace při přesunech vojsk. Organické prostředky vojsk jsou včleněny do pochodových proudů vojsk (na železniční převozy) a pod velením organických velitelů organizují protivzdušnou obranu přidělených objektů. Jako problém vyvstává obrana přechodů přes vodní překážky a horské masívy. Uvedené objekty musí vojska bránit svými organickými prostředky, které v takovémto případě zaostanou v přesunu za vojsky. Tu nejde o problém zaostávání organických prostředků za vojsky, ale o to, aby velitel svazku měl možnost zabezpečit kvalitní protivzdušnou obranu na několika pochodových osách. Současně z uvedeného důvodu je nutné mít u náčelníka vojska protivzdušné obrany teritoriálního okruhu alespoň jeden útvar vojska protivzdušné obrany, který by bránil nejdůležitější objekt vojsk za přesunu. Uvedené útvary mohou mít v míru kádrový základ. Navrhované řešení nezbavuje náčelníka vojska protivzdušné obrany okruhu, jako součinnostního partnera velitele svazku protivzdušné obrany státu, povinnosti informovat ho a přesunech vojsk teritoriím okruhu s požadavkem jejich protivzdušné obrany, stíhacím letectvem a celým systémem protivzdušné obrany státu.

V oblasti velení se řešila problematika zkvalitnění práce. Je účelné vybavit náčelníka vojska protivzdušné obrany okruhu rádiovou stanicí s obsluhou, aby měl možnost krátkými radiogramy velet a usměrňovat činnost náčelníků protivzdušné obrany svazků a velitelů útvarů na teritoriu.

Ke zkvalitnění součinnosti náčelníka vojska protivzdušné obrany okruhu s velitelem svazku protivzdušné obrany státu je účelné vybavit náčelníka vojska protivzdušné obrany okruhu rádiovou stanicí s obsluhou a alespoň jedním důstojníkem. Tím dát předpoklady k vytvoření součinnostní skupiny k veliteli svazku protivzdušné obrany státu. Toto řešení vyžaduje zabezpečit činnost vlastního letectva nad teritoriím okruhu.

Splnění navrhnutých opatření by pomohlo značně zkvalitnit protivzdušnou obranu na teritoriu okruhu.

K systému teritoriální hlásné sítě (TRHS)

Příprava teritoria k ochraně a obraně musí vycházet mimo jiných skutečností i z možností nepřítele, jeho pravděpodobného zámyslu a činnosti. V systému obrany teritoria má nezastupitelné místo teritoriální radiační hlásná síť (TRHS), která je schopna v určených časových normách dát základní informace o množství a ráži použitých jaderných a chemických zbraní na území teritoria a též údaje o skutečně radiační a chemické situaci.

Činnost TRHS by měla být připravena na variantu, kdy nepřítel povede proti ČSSR hromadné jaderné úderů s překvapením.

V důsledku hromadných jaderných úderů může na území vzniknout složitá radiační situace, která bude ovlivňovat průběh mobilizace, přesuny našich a spojeneckých vojsk i výrobní činnost na teritoriu.

Úkolem TRHS je zabezpečit v úzké součinnosti s jinými složkami, orgány a zařízeními na teritoriu:

- a) včasné a rychlé zaujetí operační sestavy a hladký průběh plánovaných mobilizačních opatření,
- b) nerušený manévr vojsk a chod dopravy,
- c) ochranu živé síly, materiálu a zásob všeho druhu,
- d) udržení úrovně výroby a opravárenské činnosti.

Pro plnění těchto hlavních úkolů má TRHS vytvořen systém, který se skládá z

- družstev radiační hlášení sítě,
- okresních radiačních skupin,
- krajských radiačních skupin,
- radiačních středisek okruhů,
- ústředního radiačního střediska.

Systém je charakterizován postupným odevzdáváním zpráv o parametrech jaderných výbuchů a skutečné radiační situaci, získaných na nižším stupni, nadřazenému. To zabezpečuje zpracování přehledu o všech jaderných úderech a skutečné úrovni radiace v zájmových prostorech. Získané podklady slouží pro varování ohrožených.

Obsluhy zařízení systému TRHS jsou připravované dvěma základními způsoby:

a) soustředěnou přípravou ve čtyřročních cyklech po krajích,

b) zdokonalovací přípravou, organizovanou v trvání 24 hodin za výcvikový rok.

Více se osvědčila forma soustředěné přípravy, kdy soustředění krajů na sebe navazovala a byla organizována v jednom prostoru a celé soustředění v rámci okruhu bylo kádrově a materiálně zabezpečeno jednou zabezpečovací jednotkou.

To nám vytvořilo podmínky pro šetření času, úsporu kilometrů a PHM a vyžadovalo menší organizační nároky od jednotlivých krajských vojenských správ.

Na základě poznatků a zkušeností se ukazuje, že pro zkvalitnění plnění předurčených úkolů systémem TRHS by prospělo:

1. Systém TRHS uvádět do bojové pohotovosti již při nižších stupních bojové pohotovosti. Tím vytvořit podmínky pro včasné plnění plánovaných úkolů.

2. Věnovat větší pozornost budování úkrytů a vytvořit podmínky pro ochranu základního článku tohoto systému, tj. družstev.

3. Vytvořit zálohu kádrů a materiálu pro řešení úhrady ztrát po hromadných jaderných úderech nepřítele. Zálohy materiálu vytvořit z hlavní a rozhodující techniky a materiálu. Zálohu kádrů povolávat při uvedení systému do bojové pohotovosti a tak mít možnost ze stupně kraj operativně řešit vzniklé ztráty.

4. Dořešit vzájemnou návaznost a přepojení systému TRHS s civilní obranou v otázkách radiačního a chemického průzkumu.

5. Povolit povolání předurčených vozidel z národního hospodářství na závěrečná cvičení, organizovaná jednotlivými kraji v trvání 3 až 4 dnů. V rámci závěrečných cvičení prověřit v plném rozsahu funkčnost celého krajského systému z plánovaných prostorů a tras.

Současný systém TRHS svým materiálním vybavením a úrovní připravenosti kádrů zabezpečuje plnění i předurčených úkolů. Vyřešení uvedených problémů by však přispělo ke zvýšení kvality TRHS.

K technickému zabezpečení

Organizace technického zabezpečení musí vycházet ze specifiky úkolů svazků a útvarů, které plní za branné pohotovosti státu, z kapacitních možností vojenských prostředků technického zabezpečení a z úkolů a možností teritoriálních prostředků technického zabezpečení po zmobilizování a po odchodu vojsk z teritoria okruhu.

Vzhledem k této skutečnosti, jsou i úkoly technického zabezpečení složité a náročné.

Na základě požadavků Směrnice pro uvádění vojsk do bojové a mobilizační pohotovosti přijali jsme řadu opatření k zabezpečení hladkého průběhu zmobilizování vojsk i možných přesunů v oblasti technického zabezpečení.

Přijatá opatření jsou rázu organizačního, orientovaná tak, aby byly splněny úkoly spojené s uváděním vojsk do bojové pohotovosti ve stanovených časových normách. Důraz je kladen na trvalé zabezpečení koeficientu technické pohotovosti, na urychlení oprav poškozené techniky u výcvikových útvarů, na sledování jízdnosti tanků a na přijímání opatření, aby % poklesu zásoby kilometrů nepřekročilo 20 % tanků, u kterých by poklesla zásoba kilometrů na 500 km.

Opravy techniky v rozsahu běžných oprav a vojenských středních oprav jsou zabezpečeny s plným využitím opravárenské kapacity vojenských prostředků. Část opravárenské kapacity zvláště pro vojenské střední opravy, kterou nemohou pokrýt naše vojenské prostředky, řešíme cestou MNO v jiných opravárenských zařízeních, protože nedisponujeme opravnou svazkového typu.

Pro urychlení splnění plánovaných opatření a činností je řešena v rámci zabezpečení stálé bojové pohotovosti řada opatření jako např.:

- trvalé nebo dílčí naložení tankového a automobilního materiálu na dopravních prostředcích a nebo v kontejnerech samozdvíhacích zařízení,

- u všech jednotek máme vybudována dekonzervační pracoviště, vybavená potřebným materiálem, mechanizačními prostředky a technologickými postupy, včetně pracovišť pro výměnu kolejových pásů,

- vytváření míst technické pomoci v parcích techniky, na osách přesunu a v prostorech vyvezení techniky v době uvádění útvarů do bojové pohotovosti,

- rozmístění techniky v parcích po organických jednotkách s určením směru výjezdu z parku,

- trvalé vyčlenění skupin pro přípravu, dekonzervaci a vývoz techniky z parků.

Uvedená opatření nevyčerpávají celý obsah a potřebu zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti, tato jen doplňují trvalé platné úkoly, které jsou orientovány k zabezpečení nepřetržité bojové pohotovosti, její bezchybný technický stav, pravidelnost a kvalitu každodenního technického ošetřování techniky.

Ve prospěch teritoria okruhu pracuje velitel opravny tankové a automobilní techniky, vytvořené podle plánu a ve stanovené době.

Vytvořené opravny pracují na bázi praporů oprav techniky nebo jim na roveň postavených útvarů.

Opravny jsou určené pro běžné a střední opravy tankové a automobilní techniky ve stálých zařízeních, které převezmou po odchodu vojsk z objektů.

Mimo práce ve stálých zařízeních musí poskytovat technickou pomoc v prostorech činnosti vojsk vyčleňováním pojízdných stanic technické pomoci a zabezpečovat útvary a vojenská zařízení tankovým a automobilním materiálem v působnosti svého kraje.

Pro zabezpečení přesunů vlastních a spojeneckých vojsk v rámci teritoria vytvoří se pojízdné stanice technické pomoci s důrazem na vykrytí hluchých prostorů, přechodů přes řeky a pohoří. Vytvořením těchto prostředků je časově limitováno a uskutečňuje se v součinnosti s MNO a jednotlivými resorty příslušných republikových ministerstev. Mimo těchto prostředků působí ve prospěch vojsk i stabilní vojenská a státní opravárenská a skladová zařízení, zabezpečující část kapacity oprav a výdeje potřebného tankového a automobilního materiálu.

Organizace a systém technického zabezpečení v rámci teritoria byla vícekrát ověřena při štábních cvičeních a na základě takto získaných propočtů a kalkulací se ukazuje potřeba zvýšení opravárenských a vyprošťovacích kapacit pro odsuny a opravy poškozené techniky po hromadných jaderných úderech.

VÝZNAM VOJENSKOVĚDNÍHO A OPERAČNĚ TAKTICKÉHO DOPROVODU PRO DALŠÍ ROZVOJ AUTOMATICKÝCH SYSTÉMŮ VELENÍ

V současné době se dokončuje řada významných vědeckovýzkumných úkolů, které mají za cíl rozvíjet plně automatizovaný systém velení.

Šestý pětiletý plán položil prakticky základy pro další rozvoj nejen automatizovaného systému vševojskového, ale i podsystemů druhů vojsk, raketového vojska a dělostřelectva, protivzdušné obrany vojsk, frontového letectva a operačního týlu.

Ze koncepce rozvoje automatizovaného systému i jednotlivých podsystemů byla správná, se potvrdilo nejen experimentálním ověřováním, ale i praktickým využíváním na všech cvičeních.

Zásadní podíl na úspěšném rozvoji automatizovaných systémů (podsystemů) velení a jejich využití v praxi má vojenskovědní a operačně taktický doprovod, který můžeme definovat jako společně úsilí vědeckovýzkumné základny, velitelů a štábů o vytvoření takového automatizovaného systému (podsystemu) velení, který by při využití příslušných vědeckých poznatků vědeckotechnického pokroku co nejlépe a nejefektivněji odpovídal potřebám velení v průběhu ozbrojeného zápasu, a to v současné době i v budoucnosti.

Ukázalo se, že tam, kde jsme při tvorbě automatizovaného systému či podsystemu plně respektovali obecně platné zá-

sady vojenskovědního a operačně taktického doprovodu, jsme dosáhli velmi dobrých výsledků, které v podstatné míře přispěly k dalšímu zkvalitnění a zefektivnění praktické činnosti velitelů a štábů v polních podmínkách.

Význam vojenskovědního a operačně taktického doprovodu při plnění úkolů spojených s dalším rozvojem automatizovaných systémů (podsystemů) velení pro plnění podmínky bude neustále narůstat.

Svědčí o tom nejen neustále se zrychlující tempo vědeckotechnického pokroku, ale i ty kvalitativní změny, ke kterým v důsledku tohoto pokroku dochází jak v oblasti materiálně technického zabezpečení vedení bojové činnosti a velení, tak i v samotné oblasti operačního umění a taktiky.

Jak velký význam pro další efektivní rozvoj automatizovaných systémů i podsystemů bude mít vojenskovědní a operačně taktický doprovod, vyplývá i ze samotné úrovně jejich rozvoje a perspektivního vývoje, neboť v příštích pěti letech by se vývoj měl dostat do kvalitativně nové polohy již rozvinutých systémů a podsystemů.

Je pochopitelné, že právě tyto kvalitativní změny si vynutí nejen zkvalitnění a prohloubení vojenskovědního a operačně taktického doprovodu, ale i hledání dal-

ších nových forem a metod pro jeho uplatňování.

Uplatňování forem a metod vojenskovo-vědního a operačně taktického doprovodu při rozvoji automatizovaných systémů a podsystémů bude probíhat současně a v časově náročnějších lhůtách, než tomu bylo kdykoliv předtím. To vyplývá již ze samotné skutečnosti, kdy vlivem zrychlování se tempa rozvoje vědeckotechnického pokroku dochází současně i k odpovídajícímu zrychlování funkce takového základního systému, jaký představuje věda — výzkum — praxe vojsk a štábů.

Že vojenskovo-vědní a operačně taktický doprovod má pro další úspěšný rozvoj polních automatizovaných systémů (pod-systémů) zásadní význam, který se bude trvale zvyšovat, potvrzuje již sama skutečnost, že touto problematikou se trvale zabývají porady specialistů armád člen-ských států Varšavské smlouvy na nejvyšší úrovni.

Jak jsem již uvedl, v ČSLA jsme za uplynulých pět let dosáhli na úseku rozvoje mechanizace a automatizace řízení v polních podmínkách významný krok kupředu. Není to pouze na úseku matematicko-programátorského zabezpečení polních systémů a podsystémů velení, kdy byly vytvořeny první soubory úloh, které využívají účelových informačníchází a pracují v reálném čase v souladu s metodikou práce štábů, ale i na úseku materiálně technického zabezpečení, kdy velitelská stanoviště jsou postupně vybavována mobilní výpočetní technikou třetí generace.

Vývoj obou těchto nedílných součástí automatizovaných systémů a podsystémů řízení trvale ovlivňoval vojenskovo-vědní a operačně taktický doprovod.

Přitom obě oblasti doprovodu jsou na sobě bezprostředně závislé. Nelze je realizovat při rozvoji automatizovaných systémů autonomně, ale vždy v dialektické jednotě, poněvadž současně kvalita uplatnění oblasti jedné ovlivňuje kvalitu uplatnění oblasti druhé.

Cílem vojenskovo-vědního doprovodu je uskutečnění takového souboru opatření na vědeckovýzkumných nebo i jiných pracovištích, který by ve stanovených časových lhůtách zabezpečil dosažení takové úrovně rozvoje automatizovaného systému či podsystému, aby odpovídala úrovni současného poznání daného rozvojem příslušných vědních oborů a byla v souladu se současnými požadavky na řízení ozbrojeného zápasu.

Cílem operačně taktického doprovodu je uskutečnění takového souboru opatření velitelů a štábů, který by zabezpečil

dosažení takové úrovně rozvoje automatizovaného systému či podsystému, aby odpovídala stanoveným operačně taktickým požadavkům a byla realizována ve stanovených časových lhůtách.

Vojenskovo-vědní a operačně taktický doprovod bude pak ovlivňovat rozvoj automatizovaného systému či podsystému v celém komplexu, ať již jde o jeho materiálně technickou stránku, nebo matematicko-programátorské, informační či jazykové zabezpečení, popř. stránku organizační a kádrovou.

Mají-li být formy a metody vojenskovo-vědního a operačně taktického doprovodu účinné a realizovány s potřebnou efektivností, musí vycházet ze systémového přístupu, analýzy a syntézy všech základních součástí.

Máme-li splnit cíl pro vojenskovo-vědní doprovod, musíme především využít nejnovějších poznatků těchto vědních oborů, které se rozvoje automatizovaných systémů (podsystémů) bezprostředně dotýkají.

Na tomto úseku nepůjde pouze o tradiční obory jako je matematika, kybernetika či systémové inženýrství, ale i obory, které teprve vznikají na základě vědeckotechnického pokroku. Opatření vojenskovo-vědního doprovodu musíme pak vždy analyzovat v kontextu s danou úrovní rozvoje vojenské vědy, především s operačně taktickými požadavky.

V současných etapě rozvoje automatizovaných systémů (podsystémů) velení bude vědeckovýzkumná základna zaměřena především na řešení dvou základních problémů, a to na další rozvoj matematicko-programátorského zabezpečení a na rozpracování takových organizačních opatření, která by zabezpečila optimální využití nově zaváděné automatizační techniky velitelů a štábů.

Rozvoj matematicko-programátorského zabezpečení vychází, i když se bude rozvíjet ve zcela nové kvalitativní rovině, z dostatečně velkého rozsahu poznatků a zkušeností, získaných při jeho rozvoji zejména v průběhu uplynulých pět let.

Tak jako dosud soubor úloh, který se bude nadále postupně rozšiřovat, musí důsledně navazovat na metodiku práce toho stupně velení, pro který je určen.

Úkolem operačně taktického doprovodu pak bude stanovit optimální ustálenou strukturu těchto souborů tak, aby vzhledem k metodice práce na daném stupni velení a vzhledem k rozvoji dalších podsystémů, které budou využívat ještě společnou materiálně technickou základnu automatizace, byla tato struktura co nejefektivnější.

Současné bude docházet ke kvalitativním změnám v samotných souborech úloh. Zde se budou (vedle úloh kalkulačních a informačních) ve stále širším měřítku vlivem rozvoje především matematického modelování bojové činnosti a operace objevovat úlohy analytické a logické, které umožní velitelům a štábům předvídat předpokládaný vývoj bojové činnosti či operace.

Vážným problémem, který musíme v rámci matematického zabezpečení rozvoje automatizovaných systémů či podsystemů řešit, je informační zabezpečení. Zde je třeba řešit celý soubor otázek jak informačního, tak i jazykového charakteru.

Informační zabezpečení polních automatizovaných systémů či podsystemů bude především zahrnovat tvorbu informačních masívů, systému klasifikace, kódování a adresování informací. Tvorba informačního zabezpečení bude v příštích letech v závislosti na těch základních kvalitativních změnách, ke kterým bude docházet v oblasti materiálně technického zabezpečení MAV, řešit řadu závažných úloh. K těmto kvantitativním i kvalitativním změnám bude v oblasti materiálně technického zabezpečení MAV docházet jak na jednotlivých stupních velení, tak i v rámci těchto stupňů.

Vlivem podstatného zvýšení počtů výpočetní techniky a jejího technického vybavení bude do popředí vystupovat především řešení dvou základních problémů (spadajících do oblasti informačního zabezpečení) a to plně zabezpečení kompatibility informačního systému a to jak po linii vertikální, tak i horizontální, a dále zabezpečení bezprostřední korespondence velitelů a příslušných náčelníků pomocí terminálů přímo s příslušnou výpočetní technikou.

Vlastní řešení těchto problémů bude ovlivňovat jak vojenskovědní, tak i operačně taktický doprovod, poněvadž půjde o dořešení úkolů jak v oblasti matematicko-programátorského, tak i jazykového zabezpečení.

Půjde především o vyřešení problémů spojených s kompatibilitou informačních bází a to jak po linii horizontální, tak i vertikální, dále o zabezpečení kompatibility vševojskových informačních bází s informačními bázemi jednotlivých podsystemů, o vyřešení problémů aktualizace těchto bází a se zřetelem ke členění míst velení na dořešení jejich vybavení prostředky automatizace.

Vznikem počítačových a terminálových sítí vzniknou požadavky na dořešení jejich propojení tak, aby tyto sítě pracovaly

v reálném čase při zabezpečení nezbytného rozsahu informací, potřebného pro velení a řízení.

Vojenskovědní a operačně taktický doprovod bude pak ovlivňovat na úseku informačního zabezpečení řešení takových problémů jako je stanovení rozsahu nezbytně nutné informace a dále tvorba takového jazyka, který je velitelům a štábům běžně známý a který zabezpečí zavádění požadavků na informace bez předběžného zakódování a dále rozkódování.

Před řešením tohoto problému budou jak vědeckovýzkumná základna, tak i příslušní velitelé a štáby postaveni v blízké budoucnosti, především pak na taktickém stupni velení a tam, kde vybavení terminálovými sítěmi umožní přímou korespondenci velitele s výpočetní technikou.

Prozatím tvorbu matematicko-programátorského zabezpečení ovlivňovala v rámci operačně taktického doprovodu především vlastní metodika práce, přijatá pro jednotlivé stupně velení.

Tvorba této metodiky činnosti velitelů a štábů byla ovlivňována především požadavky, které vyplývaly z vlastního charakteru vedení ozbrojeného zápasu v soudobých podmínkách.

Na prostředky automatizace přitom, vzhledem k jejich dosud nízkému počtu a tím i poměrně malému vlivu na komplexní automatizaci řízení, prakticky nebyl brán zřetel.

Příští období rozvinutých automatizovaných systémů (podsystemů) velení, které pracují s informačními bázemi, období vzniku počítačových a terminálových sítí, rozvoj matematicko-programátorského zabezpečení, postavený vlivem rozvoje matematického modelování na vyšší kvalitativní úroveň, a dále kvalitativní změny, které budou postupně nastávat v metodice práce pro linii velitel — štáb — výpočetní technika, vytvoří předpoklady pro změny metodik práce velitelů a štábů tak, aby se u nich mohly plně projevit všechny přednosti automatizace velení.

Vlivem automatizovaného informačního zabezpečení, využívajícího trvale aktualizovaných informačních masívů, stanou se tyto metodiky jednodušší a méně časově náročné. Vlivem kvalitativních změn, ke kterým bude docházet především ve směru velitel — štáb — výpočetní technika a vzhledem k trvale se zvyšujícím nárokům na zkracování časových limitů v systému či podsystemu MAV, bude trvale vystupovat do popředí požadavek stálého zjednodušování informačního procesu.

Na zjednodušování informačního procesu bude se podílet jak vojenskovědní,

tak i operačně taktický doprovod. Nepůjde pouze o přesně vymezený rozsah matematicko-programátorského zabezpečení, o přesné ujednocení algoritimizace na všech stupních velení informačních, kalkulčních či analytických úloh tak, aby nedocházelo při autonomním řešení úloh na jednotlivých stupních velení, nebo v rámci těchto stupňů k informačnímu nesouladu.

Bude též nutné, abychom sjednotili všechny základní kalkulační normy a koeficienty, které bychom využívali závazně v celé armádě. Subjektivní přístup totiž při jejich stanovení či korekci vede nejen k informačnímu nesouladu, ale značně ovlivňuje i vlastní efektivní využívání prostředků automatizace a mechanizace.

Takovým způsobem bude operačně taktický doprovod bezprostředně ovlivňovat kvalitu celého matematicko-programátorského zabezpečení a informačního procesu.

Na sjednocování celého informačního procesu se bude nemalou měrou podílet i samotné jazykové zabezpečení tvorbou formalizovaných operačně taktických informací, a to jak po stránce rozsahu, tak i po stránce obsahu.

Formalizovaná operačně taktická informace, na jejíž tvorbě se budou podílet především sami uživatelé, musí navazovat na unifikovanou formalizovanou dokumentaci. Je žádoucí, aby v etapě rozvinutých automatizovaných systémů (podsystemů) byl k dispozici obecně závazný slovník operačně taktických termínů, pojmů, zkratk a jejich kódování, který by nejen vytvořil předpoklady pro tvorbu společného informačního jazyka, ale současně i zjednodušil a zrychlil celý informační proces.

Závažným úkolem operačně taktického doprovodu při rozvoji jednotlivých automatizovaných systémů (podsystemů) s cílem zrychlení jejich funkce bude představit i samotné kvantitativní ohodnocení operačně taktické informace.

Tento problém bude mít pro zrychlení funkce automatizovaného systému (podsystemu) rozhodující význam. Kvantitativní ohodnocení operačně taktické informace, zpracované a využívané na jednotlivých stupních velení, bude mít význam nejen pro urychlení samotného informačního procesu, ale i pro trvalou aktualizaci informačníchází.

Současné poznatky z různých cvičení ukazují, že je všeobecný požadavek na trvalý nárůst informací, bez ohledu na jejich význam pro velení a řízení a možnosti přenosových zařízení.

Úkolem vojenskovedního a operačně

taktického doprovodu bude vytvořit optimální vztah mezi potřebami velení a řízení a časovými možnostmi sběru, zpracování a výdeje potřebných informací a pro aktualizaci informační báze.

Při řešení problémů zkvalitnění a zrychlení informačního procesu bude nutné v uživatelských štábech přesně funkčně vymezit odpovědnost za sběr informací, nezbytných pro tvorbu informačníchází a jejich trvalou aktualizaci.

Tak jako se počítá, že základem integrovaného automatizovaného systému velení a řízení je systém vševojskový, na který pak budou po linii informační navazovat ostatní podsystemy, tak bude nutné integrovat i systém informačníchází ostatních podsystemů s informačníází vševojskovou.

Dofašení unifikované integrované informační báze s nezbytně nutným rozsahem bude proto vedle rozvoje počítačových a terminálových sítí představovat další významný krok při rozvoji automatizovaných systémů velení v polních podmínkách.

V současné době jsou paralelně rozvíjeny dva základní automatizované systémy velení a řízení v polních podmínkách a to automatizovaný systém velení vojskům a automatizovaný zbraňový systém.

V blízké perspektivě, kdy bude vlivem kvalitativních změn docházet k postupnému vyrovnání úrovně obou systémů, bude nutné se zaměřit na jejich integraci a propojení. Efektivnost řešení tohoto velmi závažného úkolu bude v zásadě záviset na účinnosti vojenskovedního i operačně taktického doprovodu. Vojenskovední a operačně taktický doprovod má zásadní význam nejen pro rozvoj automatizovaného systému velení v polních podmínkách, ale i pro rozvoj mírového a teritoriálního automatizovaného systému velení a řízení. Je pochopitelné, že vojenskovední i operačně taktický doprovod všech těchto systémů bude mít své zvláštnosti, v závislosti na předurčení a funkci každého z nich.

Mohu však říci, že nejnáročnější bude při rozvoji polního automatizovaného systému velení, poněvadž tento systém a jeho funkce jsou charakterizovány daleko náročnějšími podmínkami než jiné systémy. Tyto podmínky vyplývají především z toho, že funkce polního automatizovaného systému velení vychází výlučně z mobilní materiálně technické základny a na jeho funkci jsou kladeny velmi vysoké časové nároky.

K těmto podmínkám přistupují pak další náročné podmínky, vyvolané vele-

ním za pohybu, vlastním členěním jednotlivých velitelských stanovišť, charakterem vedení ozbrojeného zápasu, především pak při použití zbraní hromadného ničení, kdy k zabezpečení životnosti celého automatizovaného systému velení v polních podmínkách bude nutné připravit daleko více zdvojujících a zabezpečovacích opatření, než tomu je u výše uvedených systémů.

Vojenskovědní i operačně taktický doprovod se dotkne velmi výrazně i takové oblasti, jako je vlastní příprava kádrů pro zabezpečení kvalitní funkce polního automatizovaného systému velení.

Půjde především o přípravu těch kádrů, které budou zabezpečovat funkci systému po linii velitel (štáb) — výpočetní technika.

Dosavadní poznatky ukazují, že tato příprava musí být oboustranná. Musí probíhat jak u velitelských a štábních kádrů, které budou bezprostředně korespondovat s výpočetní technikou, tak i kádrů technických, které budou zabezpečovat vlastní funkci výpočetní techniky.

První skupina musí dokonale zvládnout možnosti a manipulaci s výpočetní technikou, zatím co skupina druhá především metodiku práce velitele a štábu.

V článku jsem rozebral vybraná opatření vojenskovědního a operačně taktického doprovodu polního automatizovaného systému velení.

Dosavadní poznatky a zkušenosti získané při rozvoji automatizovaného systému velení v polních podmínkách ukazují, že kvalita rozpracování jednotlivých opatření je přímo závislá na kvalitě a účinnosti obou druhů doprovodu. Oba druhy musí být v dialektické návaznosti. Čím je propojení vojenskovědního a operačně taktického doprovodu užší, tím efektivněji můžeme řešit problematiku rozvoje automatizace a mechanizace velení a řízení.

Vojenskovědní a operačně taktický doprovod rozvoje polního automatizovaného systému musí bezprostředně ovlivňovat všechny prvky tohoto systému a stanovit základní metodologický postup rozvoje.

Vlivem vědeckotechnického pokroku a v návaznosti na to i operačního umění a taktiky bude se význam tohoto doprovodu neustále zvyšovat při vzniku nových forem doprovodu. Tato skutečnost v období rozvinutých automatizovaných systémů a pod-systémů velení bude mít pro další jejich vývoj zásadní význam.

LETECTVO V BOJI S ŘÍZENÝMI STŘELAMI S PLOCHOU DRÁHOU LETU

V polovině roku 1979 MNO GŠ vydal studii o „Zásadách vedení boje proti řízeným střelám s plochou dráhou letu silami a prostředky vojsk PVO členských států Varšavské smlouvy“. Studie řeší boj s řízenými střelami s plochou dráhou letu všemi druhy zbraní PVO včetně frontového stíhacího letectva s využitím automatizovaných a poloautomatizovaných systémů velení a vysoce efektivních prostředků jejich zjištění.

Na konci studie se konstatuje: „Uvedený návod k boji proti nepřátelským řízeným střelám s plochou dráhou letu je třeba využívat tvořivým způsobem a brát v úvahu konkrétní podmínky uskupení vojsk a možnosti bojové techniky, která je ve výzbroji“.

Proto v článku se pokusím konkretizovat některé zásady boje frontového letectva s řízenými střelami s plochou dráhou letu a zásady součinnosti mezi frontovým stíhacím letectvem a prostředky PVO při jejich ničení.

Nejdříve uvedu hlavní taktickotechnické údaje, principy bojového použití řízených střel s plochou dráhou letu a z toho vyplývající možnosti jejich ničení.

Řízené střely s plochou dráhou letu (např. ALCM) jsou malých rozměrů o délce 427 cm, s rozpětím křídel 290 cm a průměrem trupu 63 cm. Minimální výšku jejich letu do značné míry ovlivňuje terén. Nad málo členěným nebo rovinatým terénem je minimální výška letu 60 až 100 m. Nad pahorkatinami (s rozdíly výšek 100 až 150 m) se pohybuje minimální výška letu v rozmezí 200 až 300 m. Ve velmi členitém terénu a v horách letí v relativně větších výškách.

Z uvedeného vyplývá, že malý rozměr řízené střely s plochou dráhou letu, její malá výška letu a částečně i členitost terénu negativně ovlivňuje vzdálenost radiolokačního zjištění a nepřetržitost jejího radiolokačního vedení. Počítáme s tím, že se tyto střely budou pohybovat v nesouvisle zabezpečeném radiolokačním poli. Zmenšená plocha a malá výška letu zkracují možnost vizuálního pozorování a zjištění.

Navádění frontového stíhacího letectva (SL) na řízené střely s plochou dráhou letu nepříznivě ovlivňuje jejich malá odrazová plocha a let v malých výškách. Vzdálenost zjištění a vedení řízených střel má zejména negativní vliv na čas nutný pro průběh informací v systému velení frontovému SL při jejich rychlostech okolo 800 km za hodinu. Tato situace vyžaduje buď automatizované zjišťování a navedení frontového SL, nebo přijetí takových opatření, která alespoň částečně vyloučí negativní vliv časových ztrát.

Základním principem bojového použití řízených střel s plochou dráhou letu (ALCM) bude jejich hromadné nasazení, které může být kombinováno se současným vedením hromadných úderů taktického letectva nepřítele. Při společné činnosti řízených střel s plochou dráhou letu a taktického letectva nepřítele v hromadných úderech můžeme předpokládat vytvoření složité vzdušné situace. Sledy taktického letectva budou promíseny se sledy řízených střel s plochou dráhou letu. Výšky letu taktického letectva a řízených střel se budou lišit řádově v desítkách metrů. Mezi objekty úderu taktického letectva a řízených střel s plochou dráhou letu však může být značný rozdíl. Řízené střely budou zpravidla používány na objekty chráněné silnou PVO. Složitost vzdušné situace bude vyžadovat vysoké centralizace řízení boje na operační úrovni, s maximální decentralizací na taktické úrovni.

Jako nosiče řízených střel s plochou dráhou letu v našich podmínkách přicházejí v úvahu bombardovací letouny a pozemní mobilní odpalovací zařízení. Nemůžeme ovšem plně vyloučit jako nosiče ani ponorky.

V podmínkách našeho státu můžeme předpokládat úder řízenými střelami bez vletu letounů — nosičů do prostoru působení aktivních prostředků PVO. Řízené střely s plochou dráhou letu mohou být vypuštěny ze západních prostorů NSR v malých, středních i velkých výškách při rychlostech okolo 600 km za hodinu. Vypuštění řízených střel letouny — nosiči bez vzletu do prostoru působení aktivních prostředků PVO klade na frontové SL požadavek ničit letouny — nosiče před čarou vypuštění řízených střel.

Letouny — nosiče mohou vypouštět řízené střely s plochou dráhou letu v sériích a jejich let může být uskutečněn po jedné nebo několika tratích. K dosažení přesnosti autonomního navedení na cíl se vypouštějí řízené střely z letounu — nosiče z kruhu o poloměru 18 km, jehož střed leží ve vypočítaném bodu odhozu. Podle hrubých údajů systém navedení dosahuje přesnosti zásahu (pravděpodobné kruhové úchyly) 200 m. Požadavek na vypuštění řízených střel v určité kruhové vzdálenosti od vypočítaného bodu odhozu bude u většího počtu vypuštěných řízených střel vytvářet určitý obrazec jejich rozčlenění za letu. Včasné zjištění tohoto obrazce může být využito k jejich ničení SL druhého a dalších sledů. Obrazcem může být i přímka s určitými pravidelnými rozestupy mezi vypuštěnými řízenými střelami.

Řízené střely s plochou dráhou letu mohou korigovat trati letu o 90°, což jim umožňuje obléhat terénní překážky, popř. je prolétávat přirozenými průchody v nich. Proto korekční prostory budou v blízkosti těchto terénních překážek nebo jejich přirozených průchodů. Stanovení předpokládaných korekčních prostorů je důležité pro boj SL s řízenými střelami na přístupech. Určení korekčních prostorů závisí na konkrétní geografické situaci. Ostatní korekční prostory, které slouží výlučně jen k opravám tratí letů, nemají na boj frontového SL zásadní vliv.

Let po přímých úsecích tratě zlepšuje podmínky ničení řízených střel pro frontové SL.

Tepelné vyzařování řízených střel s plochou dráhou letu směřuje stejně jako u letounů do zadní polosféry, ale je několikrát slabší, než je tepelné vyzařování stíhacího letounu. Zmenšené tepelné vyzařování řízených střel zmenšuje účinnou vzdálenost infrazaměřovačů stíhačů.

Řízené střely s plochou dráhou letu mohou mít klasickou i jadernou náplň. Proto jich může být použito při vedení boje s použitím i bez použití ZHN. Poměrná konstrukční jednoduchost a to, že jde o bezpilotní prostředek, snižuje náklady na výrobu ve srovnání s jinými prostředky, např. s letouny a raketami středního doletu.

Předpokládaný maximální dolet řízených střel s plochou dráhou letu (např. ALCM 2600 km) činí z nich prostředek operačního a strategického významu, jehož ničení je prvořadou záležitostí všech zbraňových systémů PVO, včetně frontového SL.

Řízené střely s plochou dráhou letu jsou nové vysoce progresivní a efektivní prostředky vzdušného napadení. V současné době nejsou k jejich ničení vyvinuty žádné speciální zbraňové systémy či zbraně. Proto je musí ničit všechny zbraňové systémy PVO, včetně frontového SL.

Vzhledem k důležitosti řízených střel s plochou dráhou letu, jejich takticko-technickým údajům a předpokládané taktice použití musí je ničit v úzké součinnosti všechny zbraňové systémy PVO. Efektivnost jejich ničení bude mezi jiným do značné míry závislá na součinnosti mezi jednotlivými prostředky PVO.

Možnosti radiolokačního zjištění a uvědomění o letu řízených střel s plochou dráhou letu

U frontu a armád je vytvořen samostatný radiolokační systém ke zjišťování a vedení vzdušných cílů protivníka, včetně nízko letících cílů. Zjištěné údaje o pohybu vzdušných cílů jsou všem zájemcům — uživatelům předávány v síti výstrahy frontu a v sítích výstrahy armád. Obdobně je tomu i u PVOS. Tak je řešena situace při běžných vzdušných cílech. Řízené střely jsou však zvláštním, kvalitativně odlišným prostředkem vzdušného napadení. Malá odrazová plocha, let v malých výškách nad terénem ztěžuje jejich radiolokační zjištění na přístupech a plynulé vedení po trati, zvláště v podmínkách hornatého terénu. Aby bylo možné zabezpečit maximální efektivnost radiolokačních prostředků pro zjišťování a vedení řízených střel, je nutné vytvořit podmínky tím, že některé lokátory pro vedení nízko letících cílů jsou úkolovány přednostně k zjišťování a vedení řízených střel. Jde o radiolokátory první linie na předpokládaných náletových směrech řízených střel. Přes uvedená opatření můžeme předpokládat, že boj frontového SL, PVO frontu i prostředků PVOS nebude zabezpečen souvislými radiolokačními údaji zjištění a vedení řízených střel na přístupech. Situace vyžaduje přijmout ještě další opatření, která by doplňovala radiolokační údaje. Doplnění radiolokačních údajů může být řešeno formou údajů vidových hlásek.

Kvalitní a včasná informace o řízených střelách na přístupech podmiňuje efektivnost jejich ničení nejen frontovým SL, ale též prostředky PVOS a PVO frontu a armád.

S uvedenými opatřeními je úzce spojen požadavek včasného předání všech zjištěných údajů potřebných pro boj s řízenými střelami všem zájemcům. Plně platí zásada, že pozdní informace pozbývá své hodnoty. Síť výstrahy frontu, armád i PVOS zpoždění nevylučují. Manuální systém zpracování informací

a jejich předávání v uvedených sítích má značné zpoždění. Je nutné počítat s jedno až dvouminutovým i větším zpožděním. Při rychlosti řízených střel to znamená 13 až 26 km uletěné vzdálenosti, a to jsou z hlediska zásahu aktivních prostředků značné vzdálenosti. Časový tlak při nasazení frontového SL i ostatních prostředků PVO vojsk a PVOS objektivně vyžaduje včasné předání potřebných informací o řízených střelách na přiletu. To znamená vytvořit takové podmínky, které by všechny vyhodnocovací stupně vylučovaly, kdy by prostředek zjišťování bezprostředně komunikoval se všemi zájemci — uživateli zpráv. Jedině tímto způsobem můžeme nežádoucí časové ztráty omezit, popř. vyloučit. Předávané informace od zjišťovatelů musí být stručné, jasné a jednoduché. Stačí např. zpráva s obsahem času, místa a směru letu řízené střely.

Z omezeného času vyplývá, že samotný boj SL i ostatních prostředků PVO frontu a PVOS, který je plánován podle centralizovaného zámyslu, je nutné na taktickém stupni decentralizovat. Aby bylo zajištěno předání včasných a kvalitativně vyhovujících radiolokačních a jiných informací o řízených střelách, zejména na přiletu, je výhodné jejich předávání prostorově omezit, např. jen na pásmo armády nebo divize PVOS, apod. V případě, že by prostorem předávání informací o řízených střelách bylo pásmo armády, půjde o prostor široký přibližně 100 km. Uvedená šířka zabezpečuje předání potřebných informací malými přenosnými rádiovými stanicemi VKV přes vzdušný retranslátor od všech zjišťovatelů přímo zájemcům — uživatelům informací o řízených střelách. Velikost prostoru pro přímé předávání informací o řízených střelách je ovlivněna počtem prostředků zjišťování. Při překročení jejich optimálního počtu by vzniklo nebezpečí časových ztrát a případných nejasností.

Na obrazovce radiolokátoru se řízená střela s plochou dráhou letu odlišuje od letounu menší výškou, přímočarým letem po trati a udržováním stále stejné rychlosti letu.

Uvědomění o zahájení hromadného úderu řízenými střelami s plochou dráhou letu

Tato problematika je zásadní pro efektivní činnost frontového SL. Je obdobná jako při stanovení předpokládaného času hromadného úderu taktického letectva nepřítele nebo přechodu nepřítele na použití JZ. Vycházíme z předpokladu, že hromadné nasazení řízených střel s plochou dráhou letu bude mít rovněž své příznaky. Nepřítel se bude sice snažit dosáhnout prvku překvapení při hromadném nasazení těchto řízených střel, přesto však nebude moci všechna opatření utajit. Současné prostředky průzkumu mu utajení znemožňují. Samotné frontové letectvo nemá tolik informací od vzdušného průzkumu, aby mohlo učinit konečné závěry o hromadném nasazení řízených střel nepřítelem. Jedině hlavní velení a front je schopno učinit závěr o nasazení řízených střel.

Zjištění letounů — nosičů ve vzduchu při zahájení vypouštění řízených střel a v jejich letu na středních a velkých výškách má za povinnost ohlásit každý RL prostředek. K předání zpráv o řízených střelách je určen zvláštní signál. Předávání signálu po pojítkách má přednost před ostatními zprávami. Hlášení zpráv o řízených střelách s plochou dráhou letu je povinností nejen RL prostředků, ale i ostatních prostředků pozemního a vzdušného průzkumu i letounů, které plní bojové úkoly nad územím nepřítele.

Boj frontového letectva s řízenými střelami s plochou dráhou letu

Při řízení boje frontového letectva s řízenými střelami s plochou dráhou letu vychází štáb letectva zejména ze zhodnocení těchto údajů:

- předpokládané prostory rozmístění letounů — nosičů a pohyblivých odpalovacích zařízení,
- předpokládané prostory a čáry vypuštění řízených střel letouny — nosiči,
- potřebný počet sil a prostředků k ničení řízených střel a jejich nosičů na zemi a ve vzduchu,
- síly a způsoby bojové činnosti, jimiž se frontové letectvo podílí na jejich ničení svou účastí v protivzdušné operaci,
- úkol letectva při ničení řízených střel s plochou dráhou letu,
- základní údaje o součinnosti mezi frontovým letectvem a ostatními prostředky PVO,
- způsob centrálního varování a vyrozumění o zasazení a pohybu řízených střel,
- základní signály pro boj s řízenými střelami s plochou dráhou letu.

Boj s řízenými střelami s plochou dráhou letu realizuje frontové letectvo plněním těchto úkolů:

1. Ničením řízených střel a jejich nosičů na zemi.
2. Ničením letounů — nosičů ve vzduchu před čarou vypuštění řízených střel.
3. Ničením řízených střel za letu ve vzduchu.

První a druhý úkol plní frontové letectvo do čáry taktického doletu letounů. Důležitou úlohu při ničení řízených střel na zemi, zejména za čarou doletu frontového letectva hraje dálkové letectvo v hromadných úderech vzdušné operace. Pohyblivá pozemní odpalovací zařízení řízených střel ničí v průběhu operace. Je obsaženo v rozhodnutí velitele frontu a v plánu frontové operace. K plnění tohoto úkolu je vyčleněno úsilí v plukovních vzletech od příslušného druhu letectva. V „Rozhodnutí velitele frontového letectva na příští den bojové činnosti“ je potom rozpracováno úsilí v úkolech pro jednotlivé svazky a útvary frontového letectva (SBoL a BoL), které je dostanou konkretizovány v rozkazech nebo bojových nařízeních. Vzhledem k tomu, že odpalovacími zařízeními mohou být pro řízené střely s plochou dráhou letu i odpalovací zařízení střel s jadernou náplní operačně taktického určení nepříteli, může být část vyčleněného úsilí frontového letectva určeného k vyhledávání a zničení ZHN totožná s částí úsilí vyčleněného pro boj s řízenými střelami s plochou dráhou letu na zemi. Formou plnění úkolu bude rovněž vyhledávání a ničení řízených střel s plochou dráhou letu jako u ZHN. Uvedený úkol v sobě zahrnuje ničení odpalovacích zařízení, skladů, přeprav řízených střel apod. Úkol vyhledávat a ničit řízené střely s plochou dráhou letu na zemi je též nutné vymezit prostorově pro jednotlivé svazky a útvary frontového letectva. Důležitý je vzdušný průzkum průzkumného letectva. Kromě toho všechny letouny frontového letectva, které plní jiné úkoly, hlásí okamžitě všechny zjištěné příznaky a údaje o řízených střelách s plochou dráhou letu.

Třetí úkol, to je ničení řízených střel s plochou dráhou letu za letu, plní frontové SL, síly a prostředky PVO frontu a PVOS.

Ničení řízených střel s plochou dráhou letu frontovým stíhacím letectvem

Řízené střely s plochou dráhou letu bude ničit frontové SL v nesouvislém radiolokačním poli navedení. Tato situace vyžaduje decentralizaci řízení a navedení frontového SL na stupni stíhací letecké divize a dále do stupně stíhacího leteckého pluku. To vyžaduje stanovit pro sld pásmo odpovědnosti za ničení řízených střel s plochou dráhou letu a pro slp prostor odpovědnosti.

Stíhací letecká divize při organizaci boje s řízenými střelami s plochou dráhou letu vychází při stanovení prostoru odpovědnosti pro jednotlivé slp zpravidla z:

- radiolokačních možností zjištění a navedení,
- rozmístění letišť, která budou zpravidla ve vzdálenosti 60 až 140 km od čáry dotyku,
- nutnosti využít k navádění na řízené střely s plochou dráhou letu naváděcí stanoviště (radiolokátory) rozmístěné v blízkosti letišť,
- možnosti rozmístit pomocná NS a VS plrb a plrp,
- nutnosti vytvořit jedno až dvě pomocná NS v prostorech radiolokačně nevykrytých,
- využití přírodních rádiových stanic v blízkosti letišť ke kontrole tratě letu stíhačů při střehu ve vzduchu.

Za předpokladu, že SL zahajuje ničení řízených střel ve vzdálenosti 30 km (bylo zdůvodněno), sestava sld se dvěma pluky v prvním sledu a jedním plukem ve druhém sledu dává předpoklady k ničení řízených střel.

Velikost prostoru odpovědnosti za ničení řízených střel stíhacího leteckého pluku je dána možností radiolokačních informací pro navedení. Zpravidla to bude prostor o rozměrech 50 až 60 km krát 50 až 60 km. Vysunutím pomocného NS se prostor prodlužuje do hloubky. Velikost prodlouženého prostoru je potom dána přední hranicí prostoru (30 km od čáry dotyku) a umístěním pomocného NS vzhledem k NS (RL) v prostoru letiště.

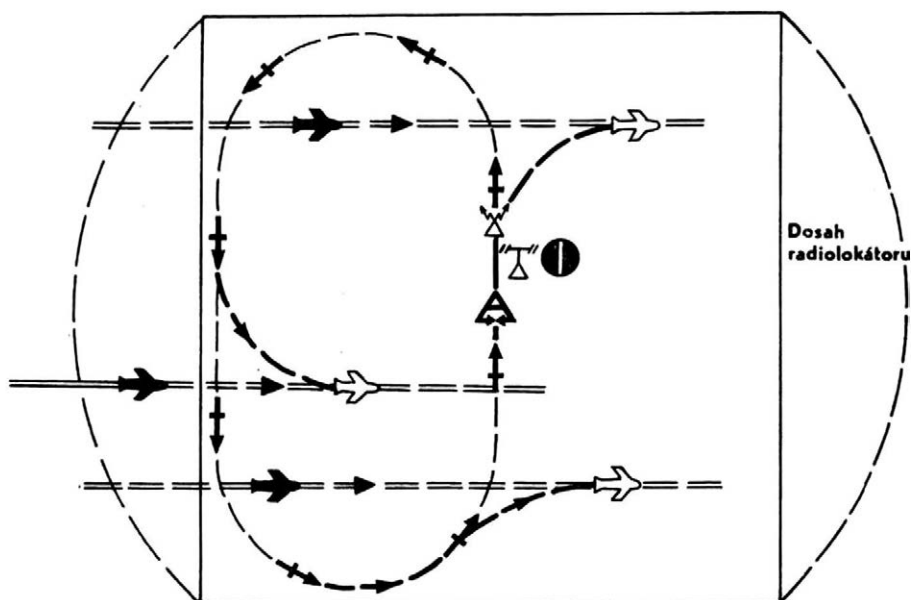
Rozměr tohoto prostoru dává předpoklady k navedení stíhačů na řízené střely nebo k jejich vyvedení do podmínek samostatného vyhledání cíle. Proto v některých případech může být prostor odpovědnosti prodloužen o prostor vyhledání cíle stíhačem.

Prostory odpovědnosti slp za ničení řízených střel mohou být všeobecně shodné s prostory odpovědnosti za ničení jiných vzdušných cílů.

Prostorů střehu ve vzduchu bude používáno zejména při hromadném úderu nebo vzletu řízených střel s plochou dráhou letu.

V prostorech odpovědnosti stíhači vykonávají střeh ve vzduchu. K tomu mají určeny kursy, výšky, rychlosti, rozestupy a vzdálenosti. Přesné stanovení režimu letu v prostorech odpovědnosti usnadňují letovodské výpočty při navádění stíhačů na řízené střely. Navádějící letovod dává povel tomu stíhači (dvojici stíhačů), který má nejvýhodnější polohu vzhledem k letu řízené střely — viz **obr. 1**, kde je znázorněno ničení řízených střel stíhači v prostoru odpovědnosti.

Proto ke kontrole režimu letu v prostorech střehu ve vzduchu je výhodné využít přírodní radionavigační stanoviště v prostoru letiště. Tratě letu v prostorech střehu ve vzduchu jsou voleny buď příčně nebo podélně k předpokládanému náletovému směru řízených střel. Výhodou příčné volby tratě je možnost dřívějšího navedení na jednotlivé řízené střely a tím i další časové možnosti dohonu střely stíhačem.

Obr. 1

Tratě letu v prostoru odpovědnosti slp při ničení řízených střel tvoří pravidelný obrazec — elipsu se standardně vedenými zatáčkami.

Pro nepřetržitě působení stíhačů proti řízeným střelám v prostorech odpovědnosti je důležitá součinnost mezi jednotlivými NS a to jak uvnitř prostoru slp, tak i mezi slp. Stíhač, který je naváděn na řízenou střelu, působí na ni nepřetržitě i do sousedního prostoru odpovědnosti slp. Čarami předání a převzetí navedení jsou okruhy dosahu naváděcího RL a to jak uvnitř prostoru odpovědnosti pluku (mezi PNS a NS), tak i mezi pluky.

Vzhledem k malé výšce stíhačů při střehu ve vzduchu (1000 až 1500 m) je nutné prostory střehu ve vzduchu volit v blízkosti letišť.

Působení frontového SL na vzdálenost 20 až 30 km od čáry dotyku nad vlastním územím je jednou z možných variant. Frontové SL povede boj především na dalekých přístupech, pokud to situace dovolí.

Působí-li frontové stíhací letectvo a stíhací letectvo PVOS v jednom prostoru a jsou-li stíhací letecké pluky PVOS napojeny na automatizované systémy schopné zabezpečit navedení stíhačů, budou prostory odpovědnosti pro ně stanoveny k přehrazení nejdůležitějších náletových směrů řízených střel. V takových případech může být vedle sebe prostor slp PVOS a prostor slp frontového SL. Jestliže systém, do něhož je slp PVOS zapojen, plně nezabezpečuje navedení na řízené střely v malých výškách, pak je třeba organizovat jejich ničení obdobným způsobem jako u slp frontového letectva.

Součinnost frontového SL se silami a prostředky PVO frontu a PVOS při ničení řízených střel s plochou dráhou letu

Součinnost probíhá na společném místě velení PVO frontu a frontového letectva. Kromě zástupce velitele frontového letectva se řešení součinnostních

otázek účastní zástupce velitele PVOS a velitel PVO frontu. Obsahem řešení součinnostních otázek je společný boj sil a prostředků PVO frontu, PVOS a frontového letectva.

Při součinnosti mezi PVO frontu, PVOS a frontovým letectvem jsou řešeny zejména tyto otázky:

- zhodnocení předpokládaných prostorů rozmístění odpalovacích zařízení řízených střel a letounů — nosičů na letištích,

- předpokládané prostory a čáry vypouštění řízených střel s plochou dráhou letu, letouny — nosiči,

- zhodnocení předpokládaných náletových směrů a jejich kapacity,

- časová pravděpodobnost zasazení řízených střel s plochou dráhou letu,

- možnosti vést hromadný úder řízených střel a taktického letectva současně,

- ničení řízených střel ve vzduchu silami a prostředky PVO frontu, PVOS a frontovým SL,

- zámysl ničení řízených střel silami a prostředky PVO frontu, PVOS a frontovým SL za letu a zámysl ničení pohyblivých odpalovacích zařízení a letounů — nosičů na zemi,

- rozdělení sil a prostředků PVO frontu, PVOS a frontového SL k odrážení hromadných úderů na jednotlivých směrech,

- stanovení sil BoL a SBoL k ničení nosičů řízených střel v prostorech rozmístění na zemi,

- základní otázky součinnosti mezi silami PVO frontu, PVOS a frontovým SL při ničení řízených střel ve vzduchu.

Pro stanovení možnosti ničení řízených střel ve vzduchu silami a prostředky PVO frontu, PVOS a frontového SL je nutné vycházet zejména z těchto hledisek:

- takticko-technických údajů sil a prostředků PVO frontu, PVOS a frontového SL,

- efektivnost jednotlivých prostředků PVO frontu, PVOS a frontového SL,

- možnosti a nutnosti vést manévr jednotlivými prostředky PVO,

- možnostmi zjišťovat a vést řízené střely a možnostmi časového pronikání informací o nich,

- možnostmi systémů velení, řízení a navedení jednotlivých zbraňových systémů PVO frontu, PVOS a frontového SL při ničení řízených střel za letu,

- ohodnocení terénu, počasí, denní a roční doby, popř. dalších podmínek ovlivňujících efektivnost ničení jednotlivých prostředků PVO frontu, PVOS a frontového SL.

Dohovořené součinnostní otázky slouží jako podklady pro zpracování těchto částí „Plánu PVO“, „Plánu účasti v protivzdušné operaci“ a „Plánu součinnosti mezi silami a prostředky PVO frontu, PVOS a frontovým SL“, které řeší boj s řízenými střelami s plochou dráhou letu.

Z uvedených plánů dostávají úkoly a všechny potřebné údaje o součinnosti svazky a útvary frontového letectva v bojových nařízeních nebo rozkazech.

Efektivnost součinnosti mezi silami a prostředky PVO frontu, PVOS a frontovým SL je jedním z rozhodujících faktorů při ničení řízených střel. Proto je rovněž určujícím prvkem při stanovení zámyslu boje všech prostředků PVO. K tomu přistupuje ještě důležitá otázka možnosti řízení zasazených sil a prostředků při boji s řízenými střelami. Vzhledem k možnostem vedení řízených

střel jsou efektivnějším prostředkem jejich ničení do hloubky 20 až 30 km od čáry dotyku přenosné PLŘS a VKPL na tancích a ostatní malorážové prostředky PVO divizí, nežli SL PVOS a frontové SL. Vyplývá to i z nasycenosti taktické hloubky uvedenými prostředky PVO. Kromě toho uvedené prostředky PVO mají větší pravděpodobnost sestřelu a tudíž i vyšší efektivnost při boji s řízenými střelami. Z těchto důvodů je nutné vycházet ze základní zásady součinnosti, že přednost při ničení řízených střel s plochou dráhou letu mají PLŘS. Tato zásada platí i pro PLŘS PVO frontu a PVOS rozmístěné v hloubce v těch případech, kdy jsou schopny postřelovat řízené střely na malých výškách jejich letu. Realizace této zásady je řešena součinností podle konkrétních podmínek.

Součinnost mezi frontovým SL a prostředky PVO armády při ničení řízených střel s plochou dráhou letu

Součinnost mezi frontovým SL a PVO armády v pásmu armády upřesňuje středisko bojového velení frontového letectva s velitelem PVO armády na společném místě velení.

SBV frontového letectva vychází ze stanovených zásad a pokynů pro součinnost, které obdrží ve „Výpise z plánu součinnosti“ od střediska bojového velení stíhacího letectva frontu.

Obsahem součinnosti mezi PVO armády a SBV frontového letectva při ničení řízených střel s plochou dráhou letu zpravidla je:

- upřesnění prostorové součinnosti mezi PVO armády a frontovým SL. To znamená, ve kterých prostorech bude ničit řízené střely SL a ve kterých prostředky PVO armády. V tomto případě je prostorová součinnost hlavním druhem součinnosti při ničení řízených střel,

- upřesnění součinnosti mezi stíhači, kteří vykonávají střeh ve vzduchu a komplexy PLŘS v okruhu účinné palby,

- upřesnění prostorů rozmístění prostředků PVO armády s důrazem na RL stanoviště a komplexy PLŘS,

- upřesnění způsobu výměny informací o řízených střelách mezi PVO armády frontovým SL,

- dohovor o využití radiolokátorů k navedení frontového SL a zřízení pomocných naváděcích stanovišť u plrp,

- upřesnění způsobu předávání informací o letu řízených střel; určení výšek a tratí vzdušného retranslátoru,

- upřesňování všech nejasností vzniklých při ničení řízených střel.

Řízené střely s plochou dráhou letu jsou novými prostředky vzdušného napadení. V současné době nejsou vyvinuty k jejich ničení žádné speciální zbraně ani zbraňové systémy. Proto je nutné ničit všechny prostředky PVO, včetně frontového SL. Vzhledem ke kvalitativní stránce řízených střel je třeba učinit odpovídající opatření při jejich ničení prostředky PVO. Mezi tato opatření patří zejména včasné radiolokační zjištění a vedení řízených střel a včasné předání informací o jejich letu. Efektivnost boje prostředků PVO včetně frontového SL ovlivňuje kvalita dohovořené součinnosti.

KE ZŘIZOVÁNÍ ZATARASENÉHO PROSTORU

V článku uvádím některé základní požadavky na systém zátarasů a na způsob plánování a zřizování zatarasených prostorů ve výchozím prostoru armády. Tyto požadavky potom konfrontovat s možnostmi jejich realizace.

Nedílnou součástí budování výchozího prostoru k odražení nepřítele je zřizování zátarasů. Ženíjní zátarasy zřizované v úzké návaznosti na přirozené terénní překážky snižují tempo útoku nepřítele a mohou mu způsobit i značné ztráty živé síly i bojové techniky.

Zatarasy zřizujeme v celé šířce i hloubce výchozího prostoru s důrazem na pravděpodobný směr hlavního úderu nepřítele, při respektování zámyslu bojové činnosti vlastních vojsk.

Systém zátarasů ve výchozím prostoru zahrnuje zátarasy zřízené technickými hřídkami pohraniční stráž, zátarasy v pásu přikrytí státní hranice, ve výchozích prostorech divizí prvního sledu a zátarasy v operační hloubce výchozího prostoru.

Těžiště zatarasování je položeno do pásma přikrytí státní hranice. Zatarasy jsou v závislosti na charakteru terénu na státní hranici a přístupech k ní zřizovány zásadně na směrech předpokládaného útoku nepřítele, v závislosti na důležitosti a tankodostupnosti každého z nich. Přitom zátarasy jsou v pásu přikrytí zřizovány zejména před opěrnými body čet i rot, k ochraně předsunutých postavení a v mezích mezi nimi, zvláště na nebezpečných směrech a v prostoru mezi předsunutými postaveními a pásy nebo úseky obrany (v závislosti na způsobu zaujetí pásma přikrytí).

Před předními okraji předsunutých po-

stavení zřizují ochranná minová pole motostřelecké jednotky a ženíjní roty pluků ručním způsobem. V prostoru mezi předsunutým postavením a předním okrajem obrany zřizujeme kromě protitankových minových polí, které jsou základem systémů zátarasů, lesní záseky, připravujeme k ničení komunikační směry a důležité objekty, které mohou zpomalit postup nepřítele. Lesní záseky můžeme zesílit protitankovými a protipěchotními minami, nástrahami a osnatým drátem. Systém zátarasů tvoří i různé druhy nevýbušných zátarasů (protitankové příkopy, stěny, kúlové zátarasy atd.), které při dostatku času zřizují jednotky druhů vojsk za odborného řízení ženistů. Výbušné zátarasy na předním okraji i v hloubce prvního obranného postavení zřizujeme na 1. stupeň pohotovosti, v další hloubce pásma přikrytí na 2. stupeň pohotovosti.

Smyslem těchto opatření je zpomalit postup nepřítele k vlastnímu přednímu okraji obranného pásma a donutit ho k předčasnému rozvinutí hlavních sil.

Hlavní důraz zatarasování klademe na přední okraj obrany, kde chceme dosáhnout maximální hustoty zatarasování. Způsob zatarasování je závislý zejména na bojové situaci. Pokud to situace dovolí, ženíjní jednotky pluku i divizí využívají k zatarasování na předním okraji mechanizovaných prostředků, v opačném případě zřizují zátarasy motostřelecké i ženíjní jednotky ručně.

Na druhém, popř. na třetím obranném postavení k zatarasování využíváme mechanizovaných zatarasovacích prostředků. V hloubce obrany pluku na předpokládaných směrech útoku nepřítele připravuje-

me k ničení vhodně úseky cest a zatarasujeme objízdky. K přehrazení zvláště nebezpečných tankových směrů ženijních rot pluků a jednotky ženijních praporů divizí zřizují uzly zátarasů. Ty představují komplex různých druhů výbušných i nevýbušných zátarasů. Zřizují se zpravidla na křižovatkách důležitých silnic, v osadách, v úžlabinách a tam, kde terénní podmínky neumožňují jejich obejít. Typ uzlu zátarasů (četový, rotní, praporeční) je závislý na velikosti jednotky, která uzel brání, doba jeho zřízení je závislá na možnostech jednotky, která je určena pro jeho zřízení. Při kalkulacích budování vycházíme z orientační normy — ženijní četa zřídí rotní uzel zátarasů za 10 až 12 hodin. Kromě těchto opatření se v pásmu přikrytí i v hloubce výchozího prostoru vedou v souladu se zámyslem boje a operace průzkumy stanovených čar minování pro zásah pohyblivých odřadů zatarasovacích (POZ). Veškeré zátarasy zabezpečujeme palbou jak pěchotních zbraní, tak zejména jejich napojením na systém protitankových paleb.

Hustota protitankových minových polí v systému zátarasů může dosahovat hod-

not uvedených v tabulce 1, možné procentuální rozložení předem zřízených výbušných zátarasů uvádím v tabulce 2.

Z operačního hlediska je jedním z nej důležitějších a nejsložitějších úkolů zřízení zatarasovaného prostoru. Operační i ženijní taktická cvičení v minulém roce prokázala, že ne všichni cvičící dosud správně teoreticky pochopili otázky zatarasování ve výchozím prostoru, místo a úlohu zatarasovaného prostoru, jeho plánování, způsob zřízení, rozsah a druh použitých zátarasů. Projevuje se zde určitý stereotyp v tom, že zatarasování nevychází důsledně ze zámyslu velitele a charakteru terénu, ale vychází hlavně z množství ženijních sil a prostředků, které jsou k dispozici. Tím na určitých směrech nedosahují potřebné hustoty zátarasů. Náčelníci ženijního vojska by měli při řešení usměrnit nižší stupně na směry, na kterých velitel předpokládá útočnou činnost nepřítel s cílem, dosáhnout na těchto směrech potřebné hustoty zatarasování v pásmu přikrytí i na prvním pásmu výchozího prostoru. Pak mohou zasazovat na tyto směry postupně vyšší stupně velení zatarasovací prostředky (včetně POZ).

Tabulka 1

Způsob zřízení		V zabezpečovacím pásmu	Přední okraj	Před druhým postavením	Před třetím postavením	V hloubce	Celkem
Předem		0,5	1,0			0,5	2
POZ	pluk			0,5			
	divize				0,25		
	armáda					0,35	1,1
Celkem		0,5	1,0	0,5	0,25	0,85	3,1
Z toho na tankodostupných směrech							
Předem		0,7	1,2			0,6	2,5
V průběhu boje				0,7	0,4	0,6	1,7
Celkem		0,7	1,2	0,7	0,4	1,2	4,2

Tabulka 2

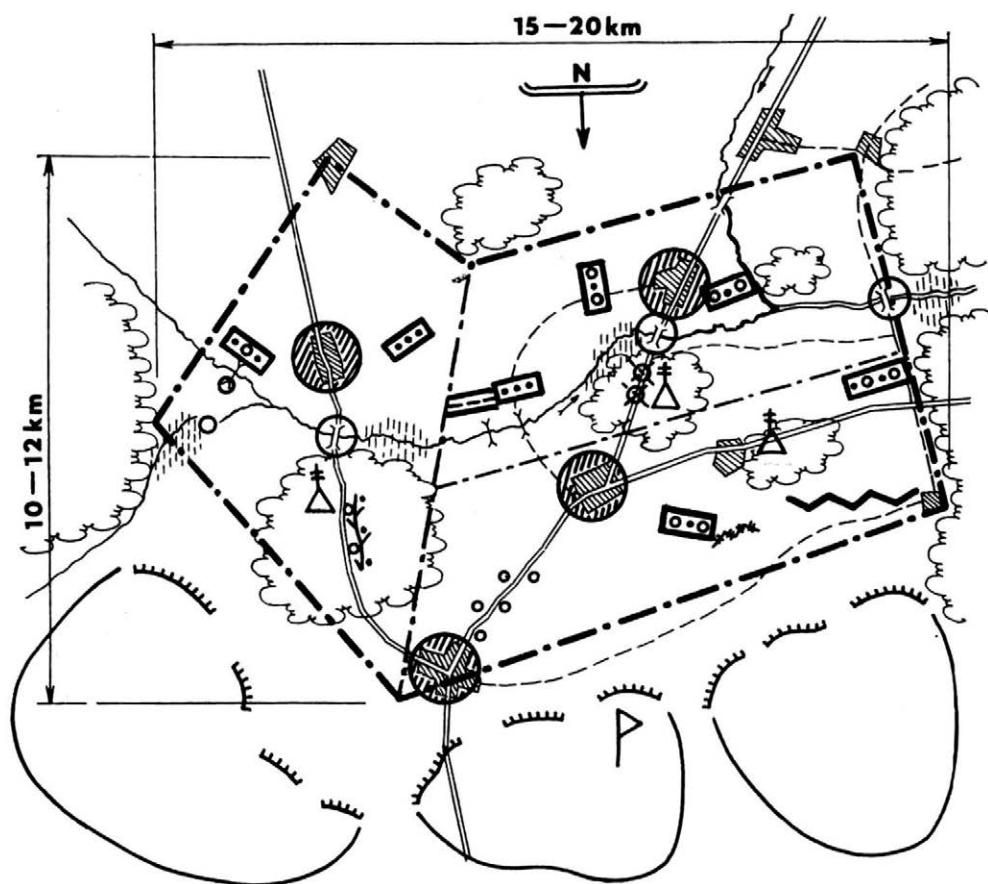
Organizační stupeň	Pluk	Divize	Armáda
Hodnota	50 %	30—40 %	10—20 %

Zatarasené prostory zřizujeme zpravidla v mezerách mezi divizemi na druhém pásmu výchozího prostoru nebo v prostoru mezi divizemi prvního a druhého sledu k přehrazení tankodostupného terénu na předpokládaném hlavním nebo pomocném směru úderu nepřítel. Šířka zataraseného prostoru může být 15–20 km a měla by být překrytá minimálně pásmo útoku jedné nepřátelské divize, jeho hloubka je přibližně 10 km. Zatarasený prostor musí být budován v souladu s plánem vedení operace příslušného velitele. Proto není vhodné plánovat zatarasený prostor do pásma nižšího stupně, např., aby velitel vyššího svazu jej plánoval do pásma svazu, neboť pak se jeho umístění zpravidla neztotožňuje s přijatým zámyslem velitele svazu. Zatarasený prostor by tak mohl např. negativ-

ně ovlivnit vedení plánovaného protiúderu svazu. Výhodnější v tomto případě bude určit směry k zatarasení a podřízenému stupni přidělit síly a prostředky pro jeho zřízení.

Při plánování zataraseného prostoru je třeba vzít v úvahu rozhodující úlohu terénu, protože ten ovlivňuje charakter i obsah prací v zataraseném prostoru. Je-li zatarasený prostor umístěn v členitém a zalesněném terénu, je třeba položit důraz na ničení komunikačních směrů a přípravu lesních záseků na úkor ostatních druhů zátarasů. Jiná situace bude v rovinatém a málo pokrytém terénu, kde je třeba položit důraz zejména na zřizování minových polí.

Možnou variantu zataraseného prostoru a způsob jeho budování viz obr. 1.

Obr. 1

Zatarasený prostor, který zřizuje ženijní prapor ženijní brigády, může být rozdělen např. na 3 úseky. Zátaras v každém z nich může zřizovat jedna rota. Může být však zvolena i jiná metoda práce. Zatarasený prostor může být třeba rozdělen pouze na 2 úseky, v nichž zřizují zátaras ženijní roty a uzly zátarasů potom může zřizovat ženijní komunikační rota.

Při zřizování zatarasených prostorů nemůžeme připustit žádnou šablonu. Druhy jednotlivých zátarasů v zataraseném prostoru jsou závislé především na místě jeho budování v sestavě vojsk a na charakteru terénu. Je-li např. zatarasený prostor zřizován v mezeře mezi divizemi, je neopodstatněné budování uzlů zátarasů, protože tento prostor nebude obsazen vojsky a bude kryt pouze systémem protipěchotních a protitankových paleb křídelných praporů divizí a nepřímou palbou dělostřelectva. Jiná situace vznikne tehdy, zahrnuje-li zatarasený prostor úsek obrany některého z pluků nebo je zřízen v prostoru, ve kterém se předpokládá vedení boje na zdrženou. Tam má zřízení četových, rotních a praporečnických zátarasů své opodstatnění, umožňuje efektivní vedení obranného boje a vytváří podmínky pro ničení nepřitele, zpomalení nebo úplné zastavení jeho útoku.

V této souvislosti se často vedou polemiky o tom, zda se počítají miny použité k ničení cest na směrech a miny položené v uzlech zátarasů do celkové hustoty zatarasování. Miny na cestách se do hustoty zatarasování nemají zahrnovat, vzhledem k jejich relativně malému počtu a hlavně proto, že nejsou chráněny palbou protitankových a protipěchotních paleb po celé délce směrů. Protitankové a protipěchotní miny položené v uzlech zátarasů jsou však chráněny palbami jednotek, které se v jednotlivých typech uzlů brání a jejich počet např. na stupni prapor dosahuje hodnoty 2000—3000 protitankových min, 400—500 protipěchotních min, 6—9 časovaných min a až 2000 kg trhavin. Vzhledem k této skutečnosti je jejich začlenění do celkové hustoty zatarasování správné.

Při volbě druhů zátarasů a způsobů budování zatarasených prostorů bereme v úvahu také tu skutečnost, že jednotlivé zátaras v tomto prostoru jsou připravovány na 2. stupeň bojové pohotovosti. To

znamená, že u každého objektu, připraveného k ničení, musí být ponechána hlídka, která zátaras střeží a je připravena k jeho převedení do 1. stupně pohotovosti, popř. jeho aktivaci. Současně se zřízením zátarasů musí být tedy dorešen systém spojení, stanovena podřízenost a signály pro jejich aktivaci. V praxi tato skutečnost vede k odčerpání velkého množství sil, kterých již nemůžeme využít k dalšímu budování zataraseného prostoru. Proto je účelné zřídít nejdříve jednotlivá minová pole, uzly zátarasů a zátaras vřehého druhu, které jsou náročné na množství použitých sil, a teprve v dalším připravovat k ničení jednotlivé objekty jako jsou např. mosty malého rozpětí, propustky apod. V souvislosti s tím vystupuje do popředí otázka využití vlastností terénu. Cvičení uskutečněná v letošním a loňském roce ukázala, že velitelé tuto otázku nedoceňují. Z hlediska množství vyčleněných sil a prostředků i rozsahu zřízených zátarasů je jistě účelnější např. zničení jednoho nebo dvou rybníků a rozbahnění terénu v délce 1—2 km než zničení mostku v místech, kde může nepřítel vytyčit obězdku nebo zřídít most z organických prostředků ženijního vojska. Zřízené výbušné i nevybušné zátaras často nenavazují na přirozené terénní překážky a tím je snižována jejich efektivnost.

Při volbě jednotlivých zátarasů bereme v úvahu i možnosti jejich překonávání nepřitelem. Jestliže zatarasený prostor zřizujeme v pásmu předpokládaného útoku divize NSR, měli bychom těžiště zatarasování položit do zřizování minových polí. Jestliže tento prostor zřizujeme v pásmu předpokládané činnosti divize americké armády, měli bychom větší pozornost věnovat, vzhledem k dostatku odatarasovacích prostředků u této divize, zřizování všech typů nevybušných zátarasů, včetně již uváděného rozbahnění terénu.

Jestliže chceme, aby zatarasený prostor splnil svoji funkci, aby zřízené zátaras byly vysoce efektivní, musíme se oprostit od jakéhokoliv schematismu. Musíme promyšleně plánovat umístění prostoru v terénu i sestavě vlastních vojsk, musíme vzít v úvahu možnosti a připravenost vlastních vojsk i nepřitele. Jenom tak může zatarasený prostor splnit svou úlohu v systému zátarasů, může snížit tempo útoku nepřitele nebo ho zcela zastavit.

K TÝLOVÉMU ZABEZPEČENÍ VOJSK PVOS

Jedním z hlavních rysů **materiálního zabezpečení vojsk PVOS** je jejich plná závislost na zdrojích, které jim vyčleňujeme v různých teritoriálních skladech. Zásoby hlavních druhů materiálu u vojsk, vyčleněné v posádkách, v okružových a ústředních skladech jsou výhodně rozmístěny a zabezpečují vedení bojové činnosti útvarů a jednotek PVOS na potřebnou dobu. Pro období, po které jsou všechny útvary a jednotky PVOS na vlastním území, tento způsob plně odpovídá, je efektivní a jak vyplývá z poznatků ze cvičení plně se osvědčuje.

Ve válce může však dojít k situacím, kdy uvedený zdroj zásob na území státu v důsledku působení nepřítele dočasně nemožní plně pokrývat vzniklé potřeby vlastních vojsk. Proto otázka manévru těmito materiálními prostředky vyvstává jako jeden ze základních prvků činnosti týlu PVOS při všestranném zabezpečování vojsk. Ukázalo se to na nedávném cvičení vojsk PVOS — „GRANIT-80“.

K takovéto situaci může dojít po hromadných jaderných úderech nepřítele, kdy bude dočasně narušena přeprava, spojení, výroba, opravářská činnost a kdy bude ztíženo i znemožněno pravidelný přísun a odběr materiálních prostředků ze stanovených míst. Nejsložitější bude situace, když dojde k narušení zásobovacího systému a výše zásob u útvarů a jednotek PVOS již značně poklesla. Pak útvary a jednotky jsou závislé jen na pohyblivých zásobách, které mají u sebe. Při narušení

civilní distribuční sítě bude ztíženo zvláště zabezpečení malých jednotek, které zejména jednotlivými druhy proviantu a PHM se zásobují z civilní sítě. Zpravidla přitom může dojít i k vynucené změně v dislokaci zejména jednotek radiotechnického vojska i stíhacích leteckých útvarů do nových míst, ve kterých by měl být v civilní síti pro ně zabezpečen potřebný materiál i za těchto ztížených podmínek.

Aby nedošlo k narušení bojeschopnosti vojsk, je třeba v takovém případě přijímat nezbytná výjimečná opatření v součinnosti s místními orgány státní moci, zabezpečit manévr částí zásob mezi útvary PVOS a v neposlední řadě dodržovat přísný režim hospodárnosti ve spotřebě všech materiálních prostředků. K manévru zásobami můžeme využít dopravních prostředků od jednotek, útvarů i svazků, popř. se souhlasem velitele i prostředků vzdušného přísunu. Tak to bylo řečeno na posledním operačním cvičení, kdy z méně narušených míst bylo třeba dodat útvarům a jednotkám PVOS do prostorů vážného narušení vše nutné pro další vedení bojové činnosti.

Protože jsou známy zámysly protivníka i pravděpodobné účinky při napadení našeho území, můžeme situaci v materiálním zabezpečení v mnohém předvídat, včas plánovat a připravovat opatření k jejímu překonání, včetně zajištění vyčlenění zásob v civilní síti v prostorech, do nichž předpokládáme přemístit jednotky a útvary PVOS.

Cvičení „GRANIT-80“ ukázalo i na další specifiku v materiálním zabezpečení. Po úspěšném rozvíjení operace pozemními silami může dojít i k přesunu části vojsk PVOS za státní hranici. V daném případě byly některé jednotky a útvary vysunuty 200 až 250 km za státní hranici a na tuto hloubku se prakticky vzdálily od svých zdrojů zásob. Tato situace vyvolala několik problémů z hlediska materiálního zabezpečení. Za prvé — jak zabezpečovat tyto útvary a jednotky vším potřebným pro život a nepřetržité vedení bojové činnosti, dále jakým způsobem materiální zabezpečení řídit, tj. jak organizovat velení a řízení týlu a které vlastní výkonné prostředky (týlové jednotky) k tomu využít.

Za státní hranicí bylo rozmístěno několik útvarů radiotechnického vojska, dále protiletadlové prostředky a část sil stíhacího letectva. Poznatky ukazují, že k materiálnímu zabezpečení bylo vhodné v této situaci využít nejbližších frontových zásobovacích zařízení, která k této době se v daném prostoru rozmístila. Kromě toho můžeme využít materiálních zdrojů armádní letecké základny, pokud se tato již přemístila, nebo jejího oddělení. Kontakt s týlem frontového letectva je účelný zvláště proto, že týl PVOS — rovněž jako týl frontového letectva — zabezpečuje provozuschopnost vyčleněných letišť, zajišťuje na nich létání a všestranně je zabezpečuje.

Do nového prostoru činnosti je třeba nepřetržitě přisunovat předem určené útvary a jednotkám všechny druhy leteckého materiálu (třídy O3), leteckých pohonných hmot, automobilních pohonných hmot a maziv, munice, proviantu, chemického, výstrojního a zdravotnického materiálu a zajistit nepřetržitě zásobování nezávadnou pitnou vodou. Je třeba počítat i s opravami složité bojové techniky a pro opravu a údržbu letišť zajistit urychleně materiál z místních zdrojů.

K včasnému a účinnému týlovému zabezpečení uvedených útvarů a jednotek je nutné přijmout i potřebná organizační opatření k zajištění centralizace velení týlu za státní hranicí. Může být k tomu vyčleněna část sil z TVS velitelství PVOS nebo příslušného svazku PVOS se spojovacími prostředky. Úkolem této skupiny je zajistit podle předem připravené varianty potřebný dohovor s orgány týlu frontu a týlu frontového letectva a přijmout konkrétní opatření k nepřetržitému materiálnímu zabezpečení všech předem určených útvarů a jednotek. K výkonné činnosti se ukázalo vhodným vytvořit organické uskupení týlových útvarů a jednotek

s centralizovaným řízením. Na cvičení bylo proto počítáno s vytvořením „pluku materiálního zabezpečení“ a do něho byly začleněny letecké stavební útvary, letištní útvary a samostatná automobilní rota divize PVOS. Je třeba mít k dispozici též jednotku obsluhy k zajištění nakládacích a vykládacích prací a k jeho ochraně a obraně. Je nezbytné, aby u tohoto týlového útvaru pracovala alespoň jedna polní úpravna vody a u každého bojového útvaru PVOS další vlastní úpravna.

Průměrná denní spotřeba uvedených útvarů a jednotek na území nepřítelů činila cca 400—500 t materiálu. Na první pohled by takovou výši nebylo těžké zabezpečit. Je však nutné tento materiál dodat na několik letišť, do postavení protiletadlových útvarů a k řadě jednotek radiotechnického vojska, které jsou rozptýleny na velkém prostoru a ve značných vzdálenostech od sebe. Zejména u radiotechnických útvarů bude vhodné centralizovat dopravní prostředky radiotechnických rot, odebrat jimi ve výdejních místech od dopravních prostředků pluku materiálního zabezpečení zásoby a v rámci radiotechnického útvaru přisunovat k rotám ve výši alespoň 2—3denní spotřeby najednou, aby bylo možné postupně denně je přisunovat k jedné rotě.

Další úkol, který vyvstává v týlovém zabezpečení vojsk PVOS, je možnost přejít do zásobovací péče nových, dříve neplánovaných útvarů a jednotek PVOS. Může jít podle zkušeností např. o jeden letecký útvary, 1—2 útvary protiletadlové a do 3 útvarů radiotechnických. Jak velitelství, tak i týlové orgány musí zabezpečit, aby tyto útvary byly předány s úplnými pohyblivými zásobami a aby bylo včas plánováno a řešeno nejen jejich materiální, ale všestranné týlové zabezpečení. Složitost této otázky vystupuje do popředí zejména při jejich převzetí v době po hromadných jaderných úderech nepřítelů.

Ve zdravotnickém zabezpečení PVOS jde především o likvidaci hromadných ztrát po jaderných úderech, neboť vyhledávacími cíli nepřátelských úderů jsou především letištní síť a prostředky protiletadlové obrany. Zabezpečení včasného odsunu raněných vyvolává potřebu posílit zdravotnickou službu PVOS zejména odsunovými prostředky a zároveň si udržovat trvalý přehled o situaci v těch stacionárních zdravotnických zařízeních, do kterých je odsun raněných směřován. To vyžaduje co nejužší součinnost zdravotnické služby PVOS se zdravotnickou službou vojenských okruhů. Bez této operativní součinnosti by mohla nastat nepřehledná

situace v příjmu raněných na zdravotnické etapy a zvýšil by se počet nenávratných ztrát. K plnění tohoto úkolu je tedy nutné udržovat spolehlivé spojení mezi místy velení týlu PVOS a vojenských okruhů, včetně spojení se zdravotnickou službou MNO.

Značnou pozornost si vyžadá udržování na potřebné úrovni hygienicko-epidemiologického stavu v prostorech rozmístění vojsk PVOS a trvalé znalosti této situace. V tomto směru ukazují poznatky, jak je důležité spojit úsilí zdravotnické služby PVOS s orgány proviantní, chemické, veterinární i výstrojní služby, ale i s velitelskými orgány na jednotlivých stupních velení, neboť i velitelé jednotek, útvarů a svazků PVOS jsou nuceni reálně hodnotit hygienickou situaci svých vojsk a brát v úvahu její vliv na celkovou bojeschopnost při rozhodování v dalším vedení bojové činnosti.

Protože zdravotnická služba PVOS nemá vlastní hygienicko-epidemiologické prostředky, platí i zde požadavek úzké součinnosti především s orgány vojenských okruhů i státní správy. Kromě toho by

bylo na místě po důkladném rozboru této situace umožnit začlenění do organizace zdravotnické služby PVOS některých z těchto prostředků. Potřeba odborných orgánů hygienicko-epidemiologické služby se zřetelně projevuje i na území za státní hranicí, kde bude patrný nedostatek teritoriálních orgánů této služby a kde bude nutné úzce spolupracovat s hygienicko-epidemiologickou službou polních vojsk.

Léčebně odsunové zabezpečení vojsk PVOS v prostoru za státní hranicí bylo úzce navázáno na zabezpečení polních vojsk, která zde rozvinula své zdravotnické etapy. I ve zdravotnické péči je nejsložitější zabezpečení malých odloučených jednotek, které na vlastním území mají vyčleněnou kapacitu v civilních zdravotnických zařízeních. V nové situaci tato báze chybí a musí být proto předem promyšlen a projednán způsob poskytování zdravotnické pomoci, a to buď cestou posílení především útvarů radiotechnického vojska, nebo spolehlivým zabezpečením ze strany orgánů zdravotnické služby polních vojsk a frontového letectva, které jsou v odpovídajících vzdálenostech.

Některé otázky materiálního a zdravotnického zabezpečení vojsk PVOS byly na cvičení „GRANIT-80“ poměrně široce procvičeny. Zkušenost ukázala oprávněnost požadavku na předvídání a plánování týlového zabezpečení ve variantách, které by odpovídaly možným situacím v průběhu vedení bojové činnosti. Dále se ukázalo, že všichni velitelé musí znát stav podřízených vojsk a jejich materiální a zdravotnické zabezpečení, aby se mohli správně rozhodovat pro úspěšné vedení bojové činnosti.

OBNOVA ŽELEZNIČNÍCH TRATÍ ZA VÁLKY

Železniční doprava je rozhodujícím druhem přepravy k zabezpečení přísunu materiálu a zásob z hlubokého týlu do týlových základů. Bez obnovy železnic v hlubokém týlu a v operačním týlovém prostoru nelze účinnou operaci úspěšně zabezpečit, aniž by bylo nutné nasazovat neúměrně vysoké počty automobilních dopravních jednotek a útvarů.

Železniční doprava hraje dále důležitou roli při zabezpečování operačních přeprav spojeneckých svazů a svazků do operační sestavy vojsk před jejich nasazením do bojové činnosti a kromě toho na území státu zabezpečuje nezbytné úkoly národního hospodářství.

Při tom je nutné brát v úvahu, že provoz na železnicích v operačním týlovém prostoru nemůže být úspěšně organizován, pokud je železniční síť na území státu nesjízdná. Z toho vyplývá prioritá železniční dopravy na státním území při kalkulaci obnovy železnic.

V těchto souvislostech vystupují do přední otázky spolehlivé organizace a všestranného zabezpečení rychlé obnovy železnic za útočícími vojsky a především obnovy železnic na území vlastního státu.

K plnění úkolů při obnově železnic je určeno železniční vojsko a zvláštní obnovovací jednotky resortu dopravy. Hlavním úkolem železničního vojska je obnova železnic v operačním týlu. K obnově železnic na území vlastního státu budou útvary železničního vojska používány zejména v prvních dnech války, kdy po hromadném jaderném úderu nepřítele může dojít k rozsáhlému zničení železnic a síly a prostředky resortu dopravy nebudou po-

stačovat k obnovení železničního provozu na vybraných železničních směrech v požadovaných lhůtách a také v případech nepříznivého vývoje útočné operace.

Jako nejpravděpodobnější bude situace, kdy útvary železničního vojska použité k technické obraně a obnově železnic na státním území budou po obnovení provozu na rozhodujících železničních směrech postupně nasazovány na obnovu železnic za útočícími vojsky. Na území státu je železničnímu vojsku určována technická ochrana a obnova důležitých železničních objektů (velkých železničních uzlů a mostů).

Způsob vedení operací v soudobé válce vede k předpokladu, že železnice budou ničeny převážně uzlovým způsobem, tzn., že jednotlivá místa ničení budou soustředěna na malých prostorech a na druhé straně se budou vyskytovat poměrně dlouhé nezničené, nebo málo zničené navzájem izolované železniční úseky. S ohledem na vysoká tempa operací nepředpokládáme souvislé ničení železnic, nebo evakuaci železničního svršku, mostních konstrukcí a železničních zařízení pro značnou pracnost a časovou náročnost. Na základě zkušeností z druhé světové války můžeme předpokládat, že budou ničeny všechny limitující a obtížně obnovitelné objekty, tj. velké železniční mosty, železniční tunely a důležité železniční uzly tvořící komunikační a hospodářská centra. Z hlediska obnovy provozu na nezničených izolovaných železničních úsecích je třeba předpokládat, že se nepříteli podaří včas evakuovat většinu lokomotivního i vozového parku.

Železnice na válečnickém budou ničeny:

— jadernými údery a to buď přímo na železnici, nebo nepřímo úderem na jiný cíl v blízkosti železnice. Jaderné údery mohou být vzdušné nebo pozemní a mohou ničit železniční objekty v prostorech vedení bojové činnosti i v hlubokém týlu;

— bojovou činností vojsk obou bojujících stran v blízkosti železnic, včetně bombardování železničních stanic a transportů jak v prostorech bojové činnosti, tak i v týlu v rámci činnosti letectva při izolaci prostoru bojové činnosti. Železnice budou ničeny i přejezdy tankových útvarů přes širou trať a přes železniční přejezdy;

— účinky zátarasů v operační hloubce vytvářených v souladu s operačními zámysly válečných stran, např. při ztrátě iniciativy při vedení operace, k vytvoření předpokladů pro soustředění nových sil a zásob k pozdějšímu zahájení boje o získání iniciativy. V rámci operačních zátarasů je v zájmovém prostoru předpokládáno nepříteli na celém komunikačním systému (tudiž i na železnicích) vytvoření systémů sklípků, které umožňují použití jaderné i klasické munice.

Předpokládá se, že za války bude zničeno asi 10 % z celkové délky železničních tratí. Na úseku 100 km dlouhém bude nutné obnovit asi 10 km železničních tratí a ve zničených železničních stanicích asi 10 výhybek. Při ničení železničních tratí dojde i k poškození zemního tělesa v rozsahu asi 400 m³/km trati (v tomto údaji je započítán i objem trosk železničních budov a zařízení, které je nutné odstranit).

Zvláštní pozornost vyžadují objížďky zničených železničních tunelů; mostů a uzlů, popř. obtížně obnovitelných železničních úseků s vysokými násypy nebo hlubokými zářezy.

Objížďky bude nutné budovat zejména v případech, kdy obnova původního objektu je časově méně výhodná než stavba objížďky, nebo v případě, že v prostoru obnovovacích prací je vysoká úroveň radioaktivního zamoření.

Tunely budou ničeny nejen proto, aby byla dlouhodobě přerušena doprava na dané železniční trati, ale také proto, aby bylo znemožněno jejich používání jako výhodných skladů jaderných hlavic a munice a úkrytů raketových zbraní. Obnova zničeného tunelu je značně pomalá (1 až 4 m/24 h) a v případě jeho zničení jaderným výbuchem prakticky nemožná. Sklovitá hmota vznikající z roztavené horniny si dlouhodobě udržuje vysokou teplotu a obsahuje 60 % i více radioaktivních látek. Počítá se, že na 1 kt jaderné náplně připadá více než 350 t sklovité radioaktivní hmoty. Vzhledem k těmto skutečnostem

je ničení železničních tunelů v soudobé válce jadernými minami téměř jisté. Železniční tunely budou hlavními místy zátarasů na železnici a obnovení provozu bude na daném úseku možné zpravidla jen při stavbě objížďky.

Při ničení železničních mostů budou jaderné miny ukládány na podpěrách nebo do nich, popř. do studní mimo most, ale tak, aby most byl zničen a terén silně zamořen zeminou vyhozenou z kráteru.

Obdobně mohou být zničeny velké železniční stanice a uzly především v rovinném terénu (kde je málo velkých mostů a tunelů se téměř nevyskytují). U velkých stanic a uzlů může být uloženo i několik jaderných min tak, aby bylo vytvořeno maximální zničení a radioaktivní zamoření kolejiště (zejména zhlaví).

Z uvedeného je zřejmé, že protivník může jadernými minami při ústupu účinně zatarasit železniční síť.

V sovětských pramenech je přijat předpoklad, že při obnově frontových železnic je nutné na směru 1000 km dlouhém postavit 20 až 22 objížďek o celkové délce asi 70 km. V operaci bez použití jaderných zbraní se počítá se stavbou do 15 objížďek.

V našich podmínkách je nutné počítat na železničním směru se stavbou nejméně 10 objížďek. S ohledem na terénní podmínky předpokládaného válečnického bude jejich celková délka asi 50 až 60 km. Přiměrnou délku objížďky zničeného objektu kalkulujeme asi 5–6 km.

Na základě úvah a rozborů můžeme vyvodit, že z předpokládaného počtu objížďek na železničním směru budou

— 2 až 3 objížďky železničních objektů a úseků v prostorech pásma jaderných zátarasů,

— 2 až 3 objížďky velkých železničních mostů,

— 2 až 3 objížďky železničních uzlů,

— 1 až 6 objížďek železničních tunelů.

Počty jednotlivých železničních objížďek jsou závislé na terénních podmínkách a technické složitosti železničního směru, který bude obnovován.

Můžeme tedy učinit závěr, že se započtením objížďek bude nutné při obnově frontových železnic obnovovat 18 až 20 % z celkové délky železničního směru.

Svůj význam mají objížďky i při obnově železnic na státním území. Půjde především o objížďky železničních uzlů a velkých mostů zničených zejména pozemními výbuchy jaderných pum. V prvních dnech války můžeme očekávat nutnost stavby nejméně 7 až 10 objížďek, v příštích dnech dalších 3 až 5 objížďek. Ani na státním území nemůžeme vyloučit stavbu objížďek

zničených železničních tunelů. Tunely mohou ničit i nepřátelské diverzní skupiny jadernými náložemi.

K obnově zničeného zemního tělesa v původní ose železniční trati, popř. ke stavbě zemního tělesa železničních objízďů se používají zemní stroje zavedené v ČSLA, jako např. buldozery, rypadla, nakladače a hutní stroje s potřebnými dopravními prostředky. Nepříznivé terénní podmínky u většiny předpokládaných objízďů vyvolávají značné požadavky na kapacitu zemních prací železničních útvarů. Průměrná potřeba zemních prací činí asi 14 000 m³ na 1 km objízďky. Má-li železniční stavební útvar dosáhnout tempa 1 km objízďky za 24 hodin, pak jeho kapacita zemních prací musí činit nejméně 30 000 m³/24 h. Tohoto výkonu je nutné dosáhnout i při práci v radioaktivně zamořených prostorech, kdy osádky strojů musí mít nasazeny prostředky protichemické ochrany jednotlivce, a v podmínkách bojové činnosti zejména nepřátelského letectva. Z předpokladu, že na úseku obnovy železničního svazku budou současně obnovovány dvě objízďky, vyplývá požadavek cca 60 000 m³/24 h kapacity zemních prací železničního svazku. K obnově zvláště obtížných objízďů (v některých případech 40 až 60 000 m³/1 km objízďky) je železniční stavební útvar posilován speciálním útvarem mechanizace zemních prací.

Druhým úkolem železničních stavebních útvarů je obnova železničního svršku, která představuje 25 až 30 % celkových výkonů potřebných pro komplexní obnovu železnic. Mezi obnovu železničního svršku a obnovu ostatních součástí železnice existují závislosti, které zvyšují nároky na způsob a tempo obnovy.

Předpokládáme, že úsek železnice 30 až 50 km dlouhý obnoví železniční stavební útvar za 4 až 6 dnů při průměrném tempu obnovy 8 až 9 km/24 h. Při předpokládaném 20% ničení železničních tratí je nutné, aby železniční stavební útvar obnovil denně nejméně 2 km železničního svršku (tj. 1 km za 10hodinovou směnu).

Vysokého tempa obnovy můžeme dosáhnout jedině nasazením výkonných mechanismů. Rozhodující část prací na železničním svršku (zpravidla 70 až 85 %) bude vykonávána mechanizovaným proudem.

Vzhledem k tomu, že obnovovací jednotky budou nasazovány na obnovu na široké frontě, bude zbývající část zničeného železničního svršku (15 až 30 %) obnovena malou mechanizací, popř. kombinovaným způsobem (např. kladením kolejových polí automobilními jeřáby apod.).

Je třeba, aby požadovaná tempa byla dosahována na dlouhých i krátkých zniče-

ných úsecích, pro všechny typy železničního svršku v zájmovém prostoru, za složitých bojových i povětrnostních podmínek i v noci. Bezpečná a plynulá obnova musí být zajištěna i v nepříznivých směrových a sklonových poměrech obnovované železniční trati (minimální poloměr oblouku R = 150 m a sklon trati 50 ‰).

Převážná část obnovovacího svrškového materiálu (asi 80 %) bude těžena z místních zdrojů. Počítá se s těžením celých kolejových polí o délce 25 m (popř. kratších) z vleček, neobnovovaných tratí, nepoužívaných kolejí velkých železničních stanic a v případě nedostatku času i z druhých kolejí dvukolejních tratí. Ze svrškového materiálu (pražce, kolejnice a drobné kolejiwo) budou montována kolejová pole na jednoduchých montážních základnách, které mohou sloužit také k úpravě vytěžených kolejových polí.

Technologie obnovy železničního svršku zahrnuje:

- odstranění trosků a úpravu pláně kolejového lože,
- pokládku kolejových polí,
- směrovou a výškovou úpravu koleje s doplněním kolejového lože potřebným množstvím šterku, nebo jiným materiálem (škvárou, pískem apod.),
- podbití pražců.

Stavba železničního svršku na objízďkách se v podstatě od uvedené technologie neliší, zpravidla však budou kolejová pole pokládána na pláň železničního spodku bez předšterkování a odpadne tedy úprava kolejového lože. Obdobná technologie bude použita, nebudou-li k dispozici motorové lokomotivy s výsypnými vozy, nebo při nedostatku šterku.

Vlastní mechanizovaný proud je složen z těchto strojů:

1. Rozrývací deska RD 1 (viz obr. 1) a zašterkovací stroj LZS-1 slouží k úpravě pláně kolejového lože. Základem obou strojů je pásový traktor, jejich technický výkon činí 3 až 4 km/h.

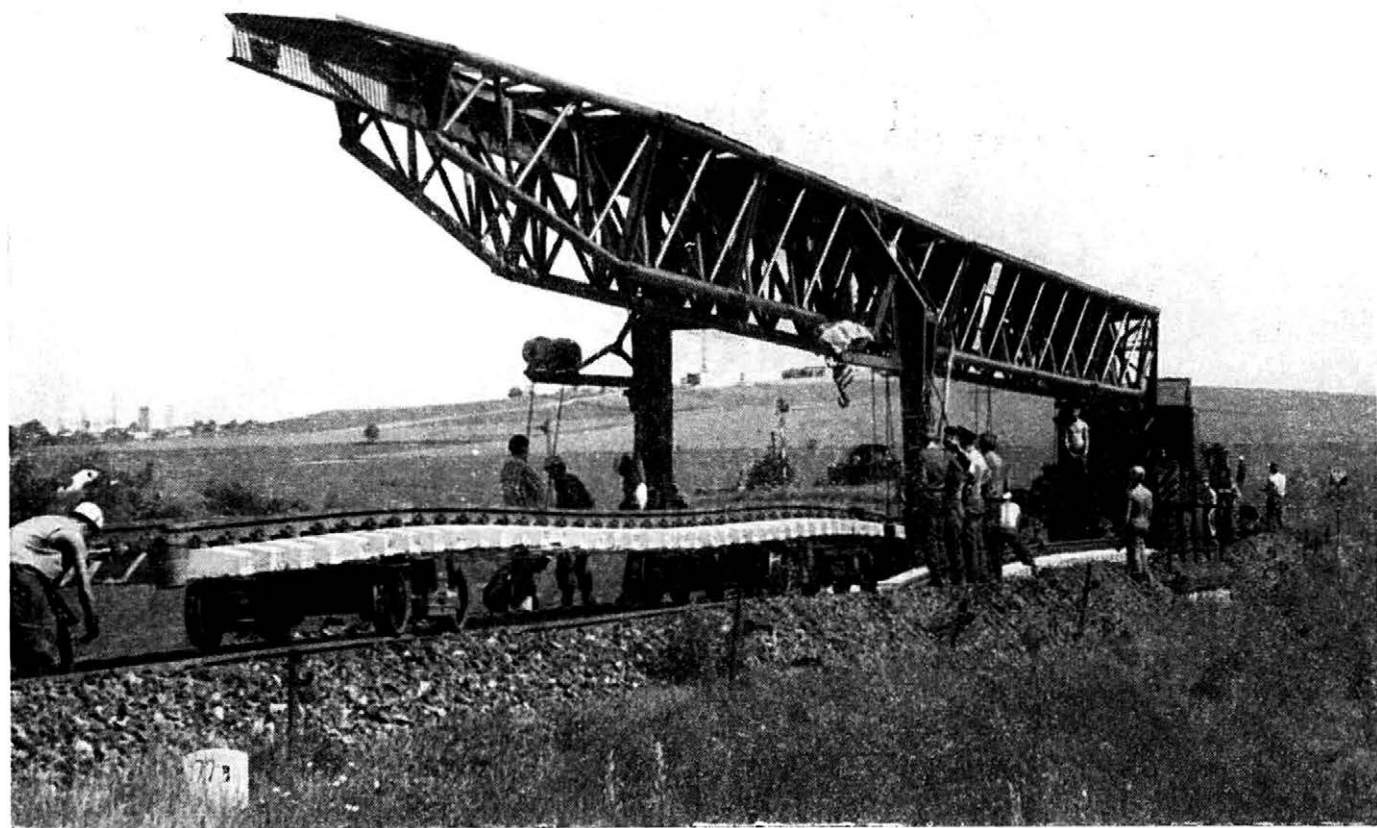
2. Kráčivý zhutňovač KZ 1000 (viz obr. 2) je určen k hutnění šterkového kolejového lože i zemin. Vibrací je dosahován mohutný hutní účinek na šířce 2,7 m tempem 1000 m/h.

3. Pokládač kolejových polí PKP 25/20 (viz obr. 3) je rozhodující stroj mechanizovaného proudu; je určen k pokládání nebo těžení celých kolejových polí o délce 25 m do hmotnosti 20 t na dřevěných nebo betonových pražcích. Stroj je 57,2 m dlouhý, 4,5 m vysoký o hmotnosti 36,5 t. Dosahuje technický výkon při pokládce

Obr. 2

Obr. 3

500 m/h v přímé trati a 200 m/h v oblouku. Pokladač PKP 25/20 můžeme použít i k ukládání nosníků při obnově malých nebo technicky jednoduchých středních mostů.

4. Motorová lokomotiva se speciálními podvozky pro přepravu kolejových polí (viz obr. 3) zabezpečuje přísun kolejových polí ložených v několika vrstvách k pokladači PKP 25/20.

5. Stroj pro směrovou úpravu koleje PRM-1 slouží k vyrovnání položené koleje do stanovené osy. Při úpravě koleje na dřevěných prazcích činí příčný posun 140 mm a zdvih 250 mm, při práci s koleji na betonových prazcích je příčný posun 110 mm a zdvih 50 mm.

6. Motorová lokomotiva s výsypnými vozy a zašterkovacím strojem LZS-1 jsou určeny pro zasypaní položené koleje šterkem, popř. jiným sypkým materiálem (škvárou apod.). Zašterkovací stroj LZS-1 zahrnuje vysypání šterku do koleje a upravuje šterkové lože do potřebného tvaru.

7. Strojní podbíječka SP 62 slouží k zhutnění šterkového lože pod nosnou plochou prazců. Výkon strojní podbíječky je 300 až 400 záběrů za hodinu tj. 200 až 250 m/h.

Všechny stroje mechanizovaného proudu pro obnovu železničního svršku jsou přepravitelné po silnici i po železnici. Po

silnici nelze přepravovat motorové lokomotivy a výsypné vozy. Z hlediska tempa obnovy je výhodné, mohou-li stroje přejet mezi jednotlivými zničenými místy po koleji. Pokud je nutný přejezd po silnici (např. objezd zničeného mostu), dochází ke zpomalení obnovy vlivem nutné demontáže a opětovné montáže strojů a jejich přepravy na dopravních prostředcích.

Zničené elektrizované železniční tratě se v první etapě [tj. v rámci krátkodobé obnovy] obnovují pro náhradní trakci, zpravidla motorovou. Zařízení elektrické trakce se obnovuje v dalších etapách, tj. při dočasné nebo úplné obnově železnic. K obnově se používají elektromontážní vlaky a udržovací obnovovací vlaky trakčního vedení, začleněné do železniční obnovovací služby.

Bude-li zabezpečena dodávka elektrické energie a při malém rozsahu zničení elektrické trakce, můžeme s její obnovou počítat již v 1. etapě obnovy.

Organizace železničních uzlů a svazků a jejich vyzbrojení moderní technikou vychází z nejnovějších poznatků vojenské vědy a zkušeností železničního vojska Sovětské armády a zabezpečuje dosažení požadovaných temp obnovy frontových železnic.

K zabezpečení nepřetržitosti útoku

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka L. Kulešinského, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čis. 11/1979.

Úplného zničení nepřítele dosáhneme jen útokem — nejrozhodnějším druhem bojové činnosti. Útočník, který má ve svých rukou iniciativu ve volbě místa a času, vedení úderu, má možnost včas a s utajením soustředit na rozhodujícím směru, zejména na úsecích průlomu obrany, několikanásobně větší síly a prostředky. Vede úder a nepřetržitě zvyšuje úsilí, působí odvážně a rozhodně. Ihned po zahájení boje a operace musí vnutit vlastní vůli obránci, zmařit jeho plány, dezorganizovat obranu a dosáhnout úplného zničení nepřítele v nejkratší době a s co nejmenšími ztrátami.

Při organizaci útoku musíme úplně a reálně brát v úvahu možnosti soudobé obrany. Obránce, s využitím přibližně stejných zbraní a bojové techniky jako má útočník — ovšem zpravidla s nižšími celkovými počty sil a prostředků a při zahájení i s menší iniciativou — je schopen rychle změnit pro něho nevýhodný poměr na rozhodujícím směru. Přitom čím více času má obránce k dispozici od přechodu útočníka k aktivní činnosti, tím pevnější a odolnější se stává obrana, tím větší má možnosti uskutečnit příslušná protipatření k oslabení úderů vojsk v útoku.

Aby útočník zbavil obránce těchto možností, musí ihned maximálně využít dvou

zvláště zcela jasných předností, tj. poměrné volnosti při volbě směru hlavního úderu a jeho vedení s překvapením k dosažení největšího úspěchu do doby, než obránce bude schopen přijmout opatření ke změně situace ve svůj prospěch.

Z toho vyplývá, že rozhodujícího výsledku v útoku dosáhneme jen v tom případě, budeme-li jej vést silnými uskupeními, schopnými nepřetržitě zajišťovat narůstání síly úderu, ve vysokém tempu, které převyšuje tempo obnovy obrany — schopnosti nepřítele.

Nepřetržitost bojové činnosti je tedy jedním z nejdůležitějších principů vojenského umění. To dokazují zkušenosti z Velké vlastenecké války sovětského lidu proti fašistickému Německu.

Pojem „nepřetržitost bojové činnosti“ je definován jako souhrn faktorů, ke kterým patří pohyblivost vojsk, jejich schopnost manévrovat a silnými údery překonávat odpor obránce, jeho překážky, přijímat účinná opatření k odražení protiúderů a protiztečí.

Analyzujeme-li problematiku zabezpečení nepřetržitosti bojové činnosti v průběhu útoku, můžeme zjistit podmínky, které přímo nebo nepřímo ovlivňují její řešení. Mohou buď ztěžovat nepřetržitost bojové činnosti, nebo jí napomáhat. Mezi

podmínky, které ji ztěžují, můžeme zařadit stupeň odporu nepřítele a v řadě případů nevýhodné podmínky terénu a počasí.

Obránce se bude vždy snažit aktivně bránit postupu vojsk v útoku. Proto organizuje mohutnou, hluboce členěnou obranu, budovanou na základě využití silné palby všech druhů zbraní, protiztečů a protitúderů podporovaných palbou dělostřelectva a údery letectva, ženijního vybudování terénu a překážek. Aby obránce mohl klást odpor úderu nepřítele, vedenému současně do velké hloubky, a dále z hlédiska nutnosti předvídat narůstání úsilí na ohrožených směrech v průběhu boje, rozmísťuje část vojsk v hloubce obrany rozptýleně v prostorech nebo na čarách, zejména připravených.

Otázka neutralizace silných stránek nepřátelské obrany a všestranného využití jejích slabých stránek zahrnuje celou řadu důležitých problémů, které v souhrnu můžeme podmíněně rozdělit do dvou skupin: jednak obecného charakteru, jednak forem a způsobů útoku.

K první skupině patří především kvalita a kvantita prostředků ozbrojeného zápasu, organizace vojsk a jejich morální stav. Ke druhé skupině patří umění vojevodů, organizátorské schopnosti velitelského sboru a úroveň jeho připravenosti. Tyto vlastnosti jsou svým způsobem potenciálními podmínkami úspěchu, včetně nepřetržitosti útoku v boji a operaci. K předběžnému zabezpečení nepřetržitosti útoku a dále k jejímu dosažení v boji a operaci je nutné realizovat tyto kvality v konkrétní bojové situaci.

Možnosti rychle překonat odpor nepřítele závisí v mnoha směrech na technickém vybavení vojsk, tj. na dostatečném množství takových systémů zbraní a bojové techniky ve výzbroji, které umožňují vést údery velké síly a do značné hloubky.

Vybavení vojsk raketovými jadernými zbraněmi, jejich motorizace a mechanizace na základě zásadních, kvalitativních změn v rozvoji klasických zbraní, nesmírně zvýšily bojové možnosti útvarů, svazků a svazů ozbrojených sil. Soudobé svazky a svazy mají ohromnou sílu úderu, jejichž základem je mohutná palba kombinovaná s pancéřem a pohyblivostí. Narůstání úderné síly a pohyblivosti zlepšuje podmínky manévru vojsk na bojišti i mimo bojiště. Napomáhá tak úspěchu a jeho rozhodnému rozvíjení do hloubky.

Speciální technické prostředky velení zvyšují spolehlivost a operativnost řízení vojsk, zabezpečují přesné usměrňování je-

jich úsilí k dosažení vysokého tempa útoku. Včasné hlášení o situaci, okamžité reagování na její změny, upřesnění bojových úkolů a rychlý manévř zálahami a palbou — všechno to ve značné míře ovlivňuje nepřetržitost činnosti vojsk a tempo jejich postupu.

Kvality vojsk, která zabezpečují vedení nepřátelského útoku ve vysokém tempu, závisí nejen na jejich technickém vybavení, ale i na schopnosti vojáků rozhodně a rychle překonávat odpor nepřítele a statečně snášet všechny těžkosti soudobého boje. K dosažení úspěchu v útoku má proto značný význam vysoká úroveň morálně politického stavu vojsk. Předurčuje možnosti stanovit jim složité úkoly, jejichž plnění souvisí s velkými těžkostmi. Vojska, která nejsou na odpovídající morálně politické úrovni, rychle ztrácejí útočný elán a rychle se vyčerpají.

Morálně politický stav neustále podporujeme a zvyšujeme celým systémem politické práce v bojové situaci a politicko-výchovnou práci v procesu bojové a speciální přípravy. Výchova všech vojáků k připravenosti vést nepřetržitou a rozhodnou bojovou činnost v jakýchkoliv i nejsložitějších podmínkách musí být obsahem politickových opatření, usku- tečňovaných trvale a cílevědomě u vojsk.

Morální kvality vojsk nerozlučně souvisí rovněž s jejich vytrvalostí a vycvičeností. Umění vést útok ve vysokém tempu ve značné míře závisí na fyzické zdatnosti, dovednosti a praktických návycích při překonávání velkých vzdáleností v krátké době v různých podmínkách situace a za neustálého působení pozemního a vzdušného nepřítele.

Vysoká úroveň vojenského umění armády, která je výsledkem kritického zhodnocení historických zkušeností, vědecké analýzy jevů, současnosti a předvídání možných změn v budoucnosti, určuje rozpracování takových forem organizace vojsk, které budou plně odpovídat jejich technickému vybavení a nejdokonalejším formám bojového použití.

K dosažení nepřetržitosti bojové činnosti nesmí být organizace útvarů a svazků těžkopádná, ale kompaktní, pružná a lehce zvládnutelná. Organizace musí zahrnovat všechno to, co zabezpečuje vojskům možnost vést dlouhodobou aktivní bojovou činnost a samostatně plnit stanovené úkoly.

Nejúčelnější spojení prostředků výzbroje s organizací všech druhů vojsk, které se vzájemně doplňují a posilují, zabezpečuje jejich svazkům potřebnou sílu úderů, pohyblivost a schopnost překonávat umě-

lé a přírodní překážky. Taková organizace zabezpečí soudobým svazkům značnou samostatnost, což je bezesporu velmi důležitým předpokladem dosažení vysokého tempa a nepřetržitosti útoku.

Progresivní vojenské umění, které dokonale ovládá vojenské kádry, předpokládá, že řízená vojska znají nejdokonalší způsoby vedení bojové činnosti, která zabezpečí dosažení cílů boje a operace. To kromě toho vyžaduje i umění mistrovsky používat účinných způsobů vedení boje a hledat nové způsoby činnosti, které by nejvíce odpovídaly konkrétní situaci. Znalosti a umění v celku jsou zosobněny v přípravě vojsk, v jejich všestranné výcvičenosti, výtečném zvládnutí bojové techniky a schopnosti jejího úplného využití.

V organizátorské a tvůrčí činnosti velitelů a štábů má důležitý význam hluboká a všestranná analýza bojové situace a předvídání možného průběhu rozvíjení plánované operace.

Všestranné hodnocení nepřítele a dalších prvků situace je nutné k přijetí promyšleného rozhodnutí, které plně odpovídá stanovenému úkolu a zabezpečuje úspěšné a rychlé dosažení cílů plánovaného útoku.

Na základě hlubokého a skutečně vědeckého proniknutí do situace velitel s využitím štábu organizuje boj a operaci, předvídá jejich průběh a rozvíjení, předpokládá možné výsledky a určuje pravděpodobnost vývoje situace tak, aby systémem promyšlených opatření mohl čelit případným nahodilostem a negativním jevům, které by mohly nepříznivě ovlivnit nepřetržitost boje a zpomalit útok.

Rozhodujícím závěrem ze zhodnocení situace je určení směru hlavního úderu, který vyberáme z hlediska možnosti nejrychlejšího a nejúplnějšího dosažení cíle útoku.

Nejvýhodnější směr činnosti, na kterém můžeme dosáhnout nejrychleji očekávaných výsledků, nemusí se ztotožňovat s nejkratším směrem. V ideálním případě může tato shoda vzniknout. V praxi však velmi často neshoduje se směr hlavního úderu s nejkratší vzdáleností a rychlost plnění operačních úkolů je podmíněna ani ne tak vzdálenostmi, jako schopností vojsk v útoku co nejrychleji překonat odpor nepřítele s využitím všech možností a prostředků, tj. palby, úderu a manévru.

Nejdůležitějším prvkem rozhodnutí velitele, na kterém závisí vysoké tempo a nepřetržitost útoku, je dále umění vytvořit bojovou (operační) sestavu vojsk a předpokládat její změny v průběhu útoku.

Útok bude veden ve vysokém tempu za předpokladu

- nepřetržitosti působení na nepřítele,
- neustálého narůstání úderů,
- udržování potřebné převahy sil a prostředků útočníka na směru hlavního úderu.

Možnost vedení mohutného počátečního úderu a dalšího narůstání úsilí do značné míry závisí na zvoleném uskupení sil a prostředků útočníka, tj. na účelnosti a pružnosti bojové (operační) sestavy vojsk, která se připravuje k útoku. Vytvoření úderného uskupení, členění bojové (operační) sestavy do hloubky a vyčlenění potřebných záloh předpokládá možnost vést proti obránci narůstající údery, které následují za sebou.

Je pochopitelné, že jen samotné vytvoření operační sestavy, i když dokonale promyšlené, nezabezpečí vysoké tempo a nepřetržitost útoku. V tom je založena jen možnost. Nutnou podmínkou její realizace je přesně organizovaná součinnost mezi všemi prvky bojové (operační) sestavy a všemi silami a prostředky druhů vojsk a druhů ozbrojených sil.

Základem součinnosti, která tkví ve ve sladěném úsilí vojsk v útoku — různých prvků bojové sestavy — k plnění společného bojového úkolu, je přesné rozdělení dílčích úkolů, sladěný pohyb, činnost vojsk a jejich úderů co do cíle, místa a času. Včasné splnění jednotlivých dílčích úkolů vede k dosažení celkového cíle boje a operace v plánované době, tj. zabezpečuje takové tempo útoku, které bylo plánováno při organizaci bojové činnosti. Úspěch činnosti jednotlivých prvků operační (bojové) sestavy v soudobých operacích v mnoha směrech závisí na úspěchu činnosti jiného prvku a zároveň jej určuje. Proto nepřetržitá součinnost, která napomáhá plánovanému rozvíjení útoku, je jedním z podstatných faktorů dosažení vysokého tempa a nepřetržitosti rozvíjení operace a boje.

Nejdůležitějším a nejsložitějším opatřením, které směřuje k zabezpečení vysokého tempa a nepřetržitosti útoku, považujeme boj s prostředky jaderného napadení nepřítele a činnost vlastního letectva k vybojování nadvlády ve vzduchu ve spojitosti se spolehlivým systémem PVO.

Neustálé působení proti zálohám obránce v prostorech jejich soustředění, proti železničním a automobilním komunikacím, skladům jaderných a klasických zbraní a materiálních prostředků, proti týlovým obranným pásmům — to všechno vytváří možnosti k dalšímu rychlému překonání

odporu nepřítele a nepřetržitěmu rozvíjení operace (boje) ve vysokém tempu.

O nic méně důležitou podmínkou nepřetržitosti útoku je účinnost celého systému opatření k všestrannému zabezpečení vojsk. Průzkum, bojové a pochodové zajištění, maskování, ochrana proti zbraním hromadného ničení, radioelektronický boj atd. umožňují plnit bojové úkoly v nejkratší době a s nejmenšími ztrátami.

Zvláště velký význam pro zabezpečení nepřetržitosti útoku má upevnění dosažených výsledků v průběhu operace. Neomezují se jen na ženijní vybudování dobytých prostorů (čar). Otázka je značně širší. K jejímu nejspolehlivějšímu řešení je nutná především aktivní činnost útočníka, která zabráni možnosti nepřítele zmařit dosažený úspěch.

Upevnění obsazených prostorů (čar) musí být plánováno včas. Za tím účelem jsou předem vyčleňovány speciální síly a prostředky. Hlavní síly vojsk v útoku nejsou tak k plnění tohoto úkolu používány a jejich úsilí není rozptylováno.

Předběžná organizace zásobování vojsk vším potřebným pro boj je také jednou z důležitých podmínek dosažení nepřetržitosti útoku. Nesmíme přitom zapomenout, že spotřeba střeliva a pohonných hmot v soudobém boji je příliš velká a potřeba jejich doplňování vzniká značně rychle. Tím víc, že k dosažení vysokého tempa a nepřetržitosti útoku musíme vojska maximálně zabezpečit potřebnými materiálními prostředky. Vystávají dvě protichůdné okolnosti. Na jedné straně snaha zvýšit samostatnost vojsk na poměrně dlouhou dobu, na druhé straně snaha maximálně je odlehčit. Tyto okolnosti musíme všestranně brát v úvahu v každé konkrétně vzniklé situaci.

Různorodost prostředků a možností k vytvoření podmínek, které včas zabezpečují nepřetržitost útoku v boji a operaci, podmiňuje potřebu velmi dokonalé a dovedné organizace plánované činnosti vojsk. Jejím základem je cílevědomé, všestranné a účinné plánování boje a opera-

ce, které zabezpečuje promyšlený systém opatření k zajištění prosazení rozhodnutí velitele do života. Reálný plán, zpracovaný z hlediska předpokládaných změn v situaci, tvoří program činnosti všech orgánů velení. Jedním z nejdůležitějších rysů plánování je snaha zabezpečit zamýšlenou poslušnost a aktivitu činnosti vojsk, zabránit vzniku nepředvídaných přestávek, které negativně ovlivňují nepřetržitost útoku.

Celá tato předcházející složitá organizace bojové činnosti a zvláště úspěšné splnění vypracovaného plánu mohou probíhat jen za předpokladu nepřetržitosti, centralizovaného velení vojskům. Velitel organizátor a řídící funkcionář boje a operace musí neustále a aktivně ovlivňovat průběh událostí všemi silami a prostředky, které má k dispozici, tvrdě vyžadovat splnění úkolů v plném souladu s plánem. Včas promyšlené a přesně uskutečňované velení vojskům, založené na soudobých výsledcích vědy a techniky, umožňuje ve stanovené lhůtě a pružně usměrňovat úsilí vojsk v boji a operaci k úspěšnému splnění bojových úkolů.

Z toho vyplývá, že počáteční organizace boje a operace vytváří nezbytné podmínky k dosažení vysokého tempa a nepřetržitosti útoku. Jejich účinná realizace v průběhu boje přetváří plány ve skutečnost.

Studium podmínek, jejichž počáteční vytvoření je schopno zabezpečit nepřetržitý útok, dokazuje, že jsou nejen specifické, ale především společné, nutné pro úspěch útoku v celku. Tento závěr zdůrazňuje, přímou závislost celkového úspěchu útoku na vysokém tempu a nepřetržitosti postupu a současně svědčí o tom, že řešení všech otázek útoku nemůžeme omezit jen na nepřetržitost bojové činnosti.

Každá, z celkového množství podmínek dosažení úspěchu v boji a operaci, má své zvláštní rysy, jejichž rozvíjení a využívání odpovídá konkrétnímu cíli, tj. zvyšování tempa a dosažení nepřetržitosti útoku.

Ženíjní zabezpečení průlomu opevněných pásem a rajónů v armádní útočné operaci

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka T. D. Petkova, uveřejněný v „Informačním sborníku Štábu spojených ozbrojených sil států — účastníků Varšavské smlouvy“ č. 18/1979.

Zkušenosti z druhé světové války a z poválečných cvičení svědčí o tom, že bez ohledu na možnosti soudobých prostředků ničení opevněná pásma a rajóny neztratily na svém významu a mohou značně ovlivnit útočnou činnost vojsk.

Ženíjní zabezpečení armády při průlomu opevněných pásem a rajónů organizuje se na základě rozhodnutí velitele armády, plánu a grafikonu průlomu, které zpracuje štáb. Přitom je nutné brát v úvahu zvláštnosti ženíjního vybudování opevněných pásem a rajónů, organizaci jejich obrany a možnosti použití jaderných zbraní.

Mezi hlavní úkoly ženíjního zabezpečení mohou patřit:

- průzkum charakteru a stavu trvalých palebných objektů, systému ženíjních zátarasů a silniční sítě;

- zabezpečení překonání hluboce čílených opevněných objektů (pevnůstek) a minových zátarasů vojsky;

- ženíjní zabezpečení činnosti úderných skupin a odřadů k dobytí a zničení jednotlivých trvalých palebných objektů (pevnůstek);

- zabezpečení postupu a manévru vojsk v podmínkách hromadného bojení, závalů, požárů a pásem s vysokou úrovní radiace;

- ženíjní zabezpečení vysazení taktických vzdušných výsadků k obsazení operních bodů opevněného pásma nebo rajónů z týlu.

Při tom má výjimečně velký význam ženíjní průzkum. Musí zabezpečit pro velitele a štáby potřebné údaje o charakteru ženíjního vybudování a systému zátarasů. Pro to musí zjistit:

- rozmístění, charakter a hustotu nevybušných a výbušných zátarasů před předním okrajem, před jednotlivými pásmy a trvalými palebnými objekty v hloubce opevněného rajónu;

- místo, charakter a systém rozmístění trvalých palebných objektů a polních objektů, které je kryjí;

- umístění střelen, zákopů a spojovacích zákopů, pancéřovou ochranu a masíkování trvalých palebných objektů;

- charakter terénu, skryté přístupy k jednotlivým trvalým palebným objektům (pevnůstkám), cesty do boku a týlu operních bodů nebo jednotlivých trvalých palebných objektů (pevnůstek);

- stav cest v opevněném pásmu nebo rajónu a možná opatření nepříteli v případě jejich zničení;

- prostory lesních porostů z hlediska možnosti vzniku požárů v důsledku úderů jaderných zbraní, letectva a palby dělostřelectva.

Ke sběru těchto zpráv se využívá všech způsobů vedení ženíjního průzkumu, tj. pozorování a fotografování, které uskutečňují ženíjní průzkumné skupiny, vysílané do týlu (včetně skupin shazovaných na padácích). V zásadě jsou

tyto zprávy shromažďovány a vyhodnocovány již v míru. Vysílané ženijní průzkumné skupiny soustřeďují svou pozornost zvláště na upřesnění zpráv o trvalých palebných objektech [pevnůstkách], systému zátarasů, zjištění jaderných fugasů a stavu silniční sítě.

Vedení ženijního průzkumu v opevněných rajónech je ve srovnání s vedením průzkumu klasické obrany mnohem těžší. V těchto prostorech je totiž značné množství vojsk, trvalých palebných objektů [pevnůstek] a zátarasů, rozmístěných do celé hloubky, a je jejich zesílená ochrana. Toto vyžaduje vysílat značné ženijní průzkumné síly do opevněného rajónu. Např. v úseku průlomu svazku bude nutné připravit 6–8 ženijních pozorovatelů, 2–3 stanoviště pro fotografování a 2–3 ženijní průzkumné skupiny.

Důležité zprávy o opevněném pásmu a rajónu je možné získat z leteckých snímků, které dostávají velitelé divízi a pluků nejpozději 5–6 hodin do zahájení průlomu.

Z rozhodnosti cílů obrany opevněných pásem a rajónů vyplývá, že je velmi výrazně vyjádřenou obranou prostoru, jejíž charakteristickou zvláštností je systém trvalých opevněných objektů a hluboce členěných výbušných a nevýbušných zátarasů. Systém ženijních zátarasů v každém opevněném rajónu má své specifické zvláštnosti, které závisí na charakteru jeho úkolu a terénu. V závislosti na úloze ženijních zátarasů v systému obrany je možné rozdělit je na tři hlavní skupiny:

1. Zátarasy před předním okrajem opevněného pásma nebo rajónu (mají největší hustotu a jsou členěné do značné hloubky: 150 – 200 – 400 m).

2. Zátarasy před obranou jednotlivých opěrných bodů [mají menší hustotu a hloubku 100–150 m].

3. Zátarasy na přístupech k jednotlivým trvalým palebným objektům [pevnůstkám] nebo ke skupině těchto objektů [jejich hustota není velká]; jednotlivé skupiny zátarasů a jednotlivé fugas a miny v hloubce obrany a na cestách.

Základem systému zátarasů jsou minové výbušné a zemní protitankové zátarasy. Zátarasy, umístěné před předním okrajem opevněného rajónu, se překonávají po vytvoření průchodů. Prolamuje-li se obrana s plánovitou přípravou z přímého dootyku s nepřitelem, který brání opevněné pásmo nebo rajón, podmínky k vytvoření průchodů v zátarasech jsou většinou příznivější. Dlouhé období přípravy zkvalitňuje organizaci a delší palebná příprava dokonalejší plnění úkolů, spojených s překonáváním zátarasů. Bojová sestava svazků prvního sledu bude zpravidla ve dvou sledech, a proto každý svazek bude potřebovat 16–24 průchodů.

Způsob vytváření průchodů závisí na charakteru a druhu zátarasů, na silách, prostředcích a ženijní technice a rovněž na způsobu průlomu opevněného rajónu. Přitom je účelné, aby doba potřebná na vytvoření průchodů byla kratší než délka palebné přípravy. Aby ženijní zabezpečení armádní útočné operace bylo účinné, je nutné včas vytvořit příslušné ženijní skupiny, určit jim úkoly, organizovat nácviky, zabezpečit přísun ženijní techniky do polních skladů, organizovat dodání prostředků pro vytváření průchodů do prostoru každého průchodu a vytvořit pořádkovou službu v průchodech.

Vytváření průchodů vyžaduje značné množství sil, prostředků a času. Propočty, ale i zkušební cvičení při vytváření průchodů v hluboce členěných pásmech zátarasů dokazují, že jen na jeden průchod široký 8–10 m v průměru jsou zapotřebí dvě ženijní družstva, 480 kg výbušnin, 60 táhlých náloží (např. UZ-2), mostní a odminovací tank. Nemá-li k dispozici mostní a odminovací tank, je navíc zapotřebí 200–400 kg výbušnin a 60 táhlých náloží [UZ-2]. Vytváří-li se pro každý svazek prvního sledu 16–24 průchodů, vyplývá z toho celková potřeba sil a prostředků. K zabezpečení spolehlivého průlomu opevněného rajónu je účelné zesílit každý svazek prvního sledu ženijním praporem. Při průlomu obrany se zkrácenou přípravou je výhodné vytváření a přípravu odtá-

rasovacích skupin a přísun ženijní munice uskutečnit ve výchozím postavení k útoku, upřesnit potřebné zprávy při příchodu vojsk k opevněnému pásu nebo rájónu. Při průlomu nepřátelské obrany z chodu s použitím jaderných zbraní v průběhu armádní útočné operace je účelné překonávat ženijní zátarasy před předním okrajem opevněného rájónu z hlediska dosažených výsledků jaderných úderů, vedených na opěrné body, a jejich vlivu na minová pole, zátarasy, jehly, drátěné zášarasy a protitankové příkopy.

Speciálním úkolem ženijního zabezpečení průlomu opevněného pásu a rájónu je zabezpečení činnosti úderných skupin a odřadů. Jejich vytváření je nutné i v soudobých podmínkách, protože v jednotlivých opěrných bodech opevněného pásu a rájónu mohou zůstat nepoškozené některé trvalé palebné objekty (pevnůstky).

Úderné skupiny se vytvářejí v praporech prvního sledu a jejich úkolem je blokovat a ničit jednotlivé trvalé palebné objekty (pevnůstky). Každá skupina může zničit (blokovat) 1—2 tyto objekty. Úderný odřad se vytváří u pluku a jeho úkolem je blokovat a ničit komplex trvalých palebných objektů nebo skupin trvalých palebných objektů, které nebyly zničeny.

K ženijnímu zabezpečení činnosti úderných skupin a odřadů a ke splnění úkolů při zničení trvalých palebných objektů je účelné do jejich sestavy zařadit ženijní jednotky, vybavené speciální ženijní municí a prostředky k odstraňování zátarasů. Zkušenosti z druhé světové války a poválečných cvičení svědčí o tom, že údernou skupinu je výhodné posilovat ženijním družstvem a odřad 1—2 ženijními četami.

V rámci ženijního zabezpečení armádní útočné operace a průlomem opevněného pásu a rájónu a ženijního zesílení útočných skupin a odřadů je účelné určovat tyto úkoly:

- ženijní průzkum objektů zteče, přístupů k nim a zátarasů před nimi;

- vytváření průchodů v zátarasech na přístupech k trvalým palebným objektům;

- zničení blokových trvalých palebných objektů nebo jejich hlavních prvků (vchodů, střílen, ventilačního zařízení atd).

Ničení trvalých palebných objektů podskupinami ničení (umlčení) připadá v úvahu jen tehdy, nemohou-li určený úkol splnit palebné prostředky skupiny.

Při určování složení úderných skupin je nutné brát v úvahu i druh trvalých palebných objektů, na které budou útočit (např. kulometné, kanónové), a v souladu s tím organizovat speciální podskupiny.

Zkušenosti z operačně taktických cvičení dokazují, že část úderných skupin může působit z vrtulníků, zejména při ničení trvalých palebných objektů druhého sledu a v opěrných bodech v hloubce. Ženijní jednotky, organizačně začleněné u svazků a útvarů, nejsou schopny zabezpečit činnost úderných skupin odřadů. Proto každá motostřelecká divize prvního sledu musí být posílena 1—2 ženijními rotami.

Zvláštní význam pro zabezpečení vysokého tempa útoku armády při průlomu opevněných pásu a rájónu má průzkum prostorů a vhodných cest, nutných pro přesun a manévr vojsk. Stavba cest v průběhu průlomu těsně souvisí s možnostmi překonávání ženijních zátarasů, velkého množství rozbořených prostorů, závalů a požárů, které vznikly po úderech jaderných zbraní na opěrné body.

Proto je účelné v každém pluku prvního sledu vytvořit dva odřady zabezpečení pohybu (OZP), které zabezpečí postup úderných odřadů a skupin. Každý může být posílen silniční mostní četou, ženijním družstvem, několika chemiky, mostovými ukladači, prostředky pro vytváření průchodů v minových polích, závalech, zbořeníštích, mostními konstrukcemi. Proto celková potřeba silničních mostních jednotek narůstá. Každý motostřelecký pluk potřebuje nejméně jednu silniční mostní rotu, divize až tři rot (nebo může být posílena jedním silničním mostním praporem).

Z celkové potřeby ženijních jednotek, které potřebují divize, vyplývá, že armáda

musí posílit každou divizi, která prolamuje obranu nepřítele, nejméně dvěma ženijními prapory. Prolamuje-li armáda obranu silami více než dvou svazků v prvním sledu, musí být posílena ženijní brigádou.

Jednou z charakteristických zvláštností útočné operace s průlomem opevněného pásma nebo rajónu je odrážení protiztečí a protiúderů vojsk, která brání opevněné pásmo. Odrážení protiztečí (protiúderů) začíná zpravidla již za boje o ovládnutí opěrných bodů prvního sledu a pokračuje až do doby průlomu opevněného pásma nebo opevněného rajónu do celé jeho hloubky.

Při plnění tohoto úkolu mají velký význam ženijní zátarasové činnosti pohyblivých oddílů zátarasovacích (POZ). Proto POZ pluku a divizí prvního sledu musí být v podstatě v bojových sestavách vojsk. Jeden z nich by bylo výhodné mít na vrtulnících. To umožní, aby se POZ rychle rozvinul na nejnebezpečnějších směrech. Po obsazení čar a objektů opevněných pásem a rajónů, které mají velký význam pro další úspěch útočné operace, je opevňují speciální útvarů a jednotky druhých vojsk. Zátarasové čar a objektech, které vojska obsadila, budují POZ, ženijní zálohy a ženijní jednotky svazků prvního sledu.

V zájmu včasného splnění těchto úkolů a úspěšného manévru sil a prostředků zátarasování musí ženijní náčelníci trvale sledovat vývoj situace, včas určovat úkoly ženijnímu vojsku a organizovat přísun ženijní munice. Na ženijním vybudování obsazených čar se podílejí všechny druhy vojsk, obdobně jako při budování obrany s využitím dobytých objektů.

Ženijní zabezpečení útočné operace armády s průlomem opevněných pásem a rajónů ve značné míře závisí na velení. Proto při jeho organizaci je účelné řídit se těmito principy velení:

— správně určovat místo a úlohu ženijního vojska při zabezpečení průlomu opevněného pásma a rajónu;

— mít stálé a spolehlivé spojení s podřízenými a posilovými ženijními jednotkami, s náčelníkem ženijního vojska frontu a náčelníky ženijní služby svazků;

— centralizovaně řídit plnění všech úkolů, zvláště v době vytváření průchodů v hluboce členěných zátarasích a při překonávání velkých vodních překážek;

— přesně a podrobně organizovat součinnost ženijního vojska se svazky a útvarů, které vedou nebo zabezpečují průlom opevněného pásma a rajónu;

— všestranně analyzovat a hodnotit situaci, předvídat možný vývoj bojové činnosti;

— rychle se rozhodovat, přesně a tvrdě určovat úkoly příslušným útvarům a jednotkám, které prolamují obranu;

— nepřetržitě kontrolovat plnění určitých úkolů.

Hlavním místem velení je zpravidla velitelské nebo pomocné velitelské stanoviště armády. Svazky prvního sledu, které prolamují obranu, mohou mít vyčleněné zvláštní skupiny pro řízení činnosti ženijních jednotek. Ty se mohou skládat s důstojníky ženijního oddělení a štábu armádních ženijních svazků a útvarů.

Velení závisí do značné míry na dovednosti ženijních štábů včas rozvíjet místa velení, navazovat spolehlivé spojení, nepřetržitě získávat, studovat a hodnotit situaci. Velký význam má dále jejich znalost situace o stavu podřízených svazků a útvarů, včetně ženijních jednotek, které zabezpečují svazky prvního sledu. Velení ženijnímu vojsku spočívá na pevném přesvědčení, že zasazené síly nejen správně chápou určené úkoly, ale plní je ve stanovené době.

Některá válčiště, vybudovaná z části jako opevněná pásma a rajóny, vyžadují, aby velitelé a štáby ženijního vojska podrobně znali problémy ženijního zabezpečení průlomu takto vybudované obrany, hledali dokonalejší formy a způsoby překonávání hluboce členěných zátarasů v podmínkách použití klasických prostředků a zbraní hromadného ničení.

různé

VŠEVOJSKOVÁ ARMÁDA ČSLA V OBRANNÉ OPERACI V LETECH 1955-1960

Major PhDr. Jiří Krupička, CSc.

Druhá polovina padesátých let byla pro rozvoj vojenského umění ČSLA charakteristická třemi základními skutečnostmi.

Bylo to zejména únorové vítězství pracujícího lidu nad reakcí a přechod naší společnosti k budování socialismu, které vytvořily příznivé vnitřní a mezinárodní podmínky pro postupné budování naší nové, socialistické armády.

Dále to bylo zavádění kvalitativně nového druhu zbraní — jaderných prostředků ničení do výzbroje armád. To si vynutilo, aby vojenské umění naší armády se teoreticky rozpracovalo s přihlédnutím k novým podmínkám vedení ozbrojeného zápasu.

Poslední základní, ale neméně důležitou skutečností, která podstatně ovlivnila přechod ČSLA do kvalitativně nové etapy svého vývoje, bylo založení obranné organizace Varšavské smlouvy v roce 1955. Naše příslušnost k této organizaci umožnila postupné naplňování značných požadavků na zvýšení bojové schopnosti a celkové připravenosti ČSLA pro boj v kvalitativně nových podmínkách.

Ve druhé polovině padesátých let projevovaly se nové zásady vojenského umění v naší armádě především na stupni taktiky a operačního umění. Společně s řešením problematiky organizace a vedení útočných operací se věnovala pozornost i organizaci a vedení obranných operací. Velitelský sbor ČSLA studoval obranné operace vševojskové armády (dále jen VŠA) po celou dobu sledovaného období, ale v menší intenzitě.

Na počátku tohoto období se počítalo s tím, že nepřítel zahájí útočnou operaci mohutným úderem jaderných zbraní, doprovázeným úderem klasického dělostřelectva a letectva. Jeho údery měly směřovat zejména na jaderné prostředky obránce a na nejdůležitější prostory obrany k narušení její souvislosti a celistvosti. Tím si měl útočník vytvořit výhodné podmínky k úspěšnému průlomu. Za těchto

podmínek musela VŠA zabezpečit spolehlivou protijadernou a protichemickou ochranu své živé síly a bojové techniky. Musela být schopna odolat hromadným tankovým úderům, vedenými vzápětí za jadernými údery nepřítele. Musela uchránit vlastní vojska před dělostřeleckou a minometnou palbou a vlastní palbou maximálně snížit účinnost působení nepřátelských prostředků ničení. V neposlední řadě musela být schopna odrazit hromadné útoky letectva nepřítele a způsobit mu vážné ztráty, jakož i zabránit vysazení vzdušných výsadků již během prvního dne útoku.

Tyto požadavky na obranu si vynutily, aby byla vhodně učeněná včetně jednotlivých prvků operační sestavy VŠA z hlediska protijaderné a protichemické ochrany, protitankové obrany a boje proti vzdušným výsádkám. Dále se vynutily přípravu jaderných zbraní k okamžitému použití a přípravu různých variant obranného sražení. Obrana si vyžádala i kvalitnější zřízení vybudování jednotlivých obranných pásem, než tomu bylo před rokem 1955, organizaci radiálního a chemického průzkumu, zkvalitnění maskování, zatašování, důslednou rekognoskaci terénu apod. Tyto požadavky byly částečně potvrzeny prvními zkušenostmi ze cvičení v roce 1955. (VHA-MNO, SBP, 1955, 83-1/20—24.) Jejich respektování znamenalo předejít zbytečným a značným ztrátám, zejména po jaderných úderech nepřítele.

Důležitým předpokladem důsledné přípravy a úspěšného vedení obranné operace bylo správné určení místa a úlohy VŠA v operaci. Na počátku druhé poloviny padesátých let se předpokládalo, že VŠA bude zpravidla organizovat a vést obrannou operaci v sestavě frontu, buď v jeho 1. nebo 2. sledu. V prvním případě vedla obrannou operaci buď na hlavním, nebo na vedlejším (pomocném) operačním směru. Při obraně taktické hloubky bylo zpravidla jejím úkolem odrazit, rozložit, případně zeslabit první nejmohutnější úder nepřítele. Dalším jejím úkolem bylo buď vlastními silami, nebo v součinnosti se sousedy, popřípadě s 2. sledem frontu protiúderem obklíčit a zničit nepřítele.

Ve druhém případě VŠA na důležitém operačním směru zeslovovala nebo částí sil zabezpečovala armádu 1. sledu frontu při vedení protiúderu, samostatně nebo v součinnosti s armádami 1. sledu vedla frontový protiúder, popřípadě přecházela do útoku. V případě, že nepřítel měl prolomit obranu velkými silami, VŠA zaujímala obranu na několika směrech obranných pásem.

Za předpokladu, že VŠA organizovala a vedla obrannou operaci samostatně, byla zpravidla přímo podřízena hlavnímu velení a obvykle bránila samostatný operační směr nebo prostor, oddělený těžko prostupným terénem, bez přímého styku se sousedy.

Obranná operace nebyla během celé druhé poloviny padesátých let samostatně procvičována. Přesto se jí věnovala především v teorii od roku 1955 v konkrétních geografických podmínkách Československa značná pozornost. Při cvičeních měla pouze charakter jednotlivých učebních otázek, jejichž řešení předcházely, popřípadě na ně navazoval jiný druh operační činnosti.

Předpokládalo se, že obrana na jihozápadním směru se povede na široké frontě, za použití jaderných zbraní. Pohraniční hory, lesy, početné malé síly obránců v předpolí a na hlavním pásmu obrany a zejména předpokládané použití jaderných zbraní si vynutily počítat na daném směru především s vedením manévrové obrany. Nedostatkem však bylo, že za tehdejšího stavu vycvičenosti velitelů, štábů a vojsk se stále ještě v obraně počítalo s předchozím osvědčeným zákopovým systémem (VHA-MNO/GŠ-OS, 1955, 99 4/1—93), na jehož vybudování VŠA už nemohla mít dostatek sil a času.

Od konce roku 1956, v souvislosti se studiem otázek počátečního období války, začala se řešit i úloha pohraničních svazků ČSLA na předpokládaném směru činnosti. Ty teoreticky i v praxi cvičení vstupovaly do obranného sražení okamžitě, z celé VŠA jako první. Pohraniční svazky byly zpravidla o počtu 1—2 divizí, které vyčleňovala každá VŠA. Počítalo se, že v případě nebezpečí války nebo na jejím počátku budou okamžitě organizovat tzv. kryt státních hranic s hlavním úsilím obrany na nejdůležitějších a nejpravděpodobnějších směrech činnosti nepřítele. Na nich se předpokládalo budovat pevnou a hluboce členěnou obranu. Její 1. sled byl z vojsk Pohraniční stráže, která se zahájením boje hlavními silami divizí 1. sledu VŠA přecházela do armádní zálohy k plnění zvláštních úkolů při obraně týlu apod.

Účelem krytu státních hranic bylo zachytit počáteční úder nepřítele, způsobit mu maximální ztráty a získat čas, potřebný k rozvinutí hlavních sil VŠA a zahájení vlastní útočné či obranné operace.

Uvažovalo se, že v řadě případů budou svazky krytu hranic nuceny vést bojovou

činnost s minimálním množstvím posilových prostředků. Tím nároky na jejich samostatnost v daných podmínkách značně vzrostly.

Poznátky ze cvičení ukázaly na nutnost dalšího studia otázek krytu a obrany státních hranic vzhledem k zeměpisné poloze naší republiky a jejich úkolů v rámci členských zemí organizace Varšavské smlouvy.

Neustálý růst nároků na odolnost a menší zranitelnost obrany, který vycházel z rostoucích úderných možností nepřítele, ovlivňoval další vývoj názorů na obranu. Z tohoto důvodu se často kladl důraz na studium možné organizace obrany při soustředění hlavního úsilí na 2. pásmo obrany VŠA. To samozřejmě vyplývalo ze závislosti na charakteru obrany a rázu terénu. V 1. pásmu obrany bylo v takovém případě minimum sil a prostředků VŠA.

Hlavní úsilí obrany se tak v dalších letech soustřeďovalo podle situace a terénu na 1. (jako doposud) nebo na 2. pásmo obrany VŠA, popřípadě kombinací úsilí na různých směrech, buď na 1., nebo na 2. pásmu obrany, což s sebou přinášelo řadu výhod pro obránce. Tudiž budování lineární obrany, souvislých obranných pásem a postavení ztrácelo stále více svůj význam. Vystala naléhavost skrytí hlavního pásma obrany před jadernými údery nepřítele při využití ochranných vlastností terénu (Oper-1-1, 1958, s. 18.)

Organickou a nedílnou součástí celého komplexu zvyšování aktivity a odolnosti obrany se stal i nový prvek v organizaci obrany — protijaderný manévr, který se od roku 1957 začal studovat a ověřovat. Jeho smyslem bylo oklamat nepřítele, skrýt před ním skutečnou obrannou sestavu VŠA a tím i vlastní záměr operace.

Přes stále platné základní principy obrany předpokládané vedení operace VŠA mělo na konci padesátých let řadu specifických rysů, jímž odpovídala nová organizační struktura VŠA, ve které se od roku 1958 změnil vzájemný poměr motostřeleckých a tankových praporů. Tankové prapory, jako odolnější proti jaderným zbraňím, manévrovější a údernější prostředek, zvýšily odolnost obrany a údernou sílu vševojskových svazků.

Postupně zaváděnou raketovou a reaktivní dělostřeleckou technikou do výzbroje ČSLA se podstatně zvětšila možnost manévru palbou a dosahu dělostřeleckých prostředků. Armádní organické, přidělené i podpůrné dělostřelectvo tak svými účin-

ky postupně ovlivňovalo situaci v pásmu obrany celé VŠA.

V nových podmínkách již nemusel obránce čekat na zahájení útoku nepřítele, ale sám mohl útočnicka za pomoci jaderných zbraní rozdrtit nebo narušit útočné uskupení dříve, než útočník zahájil útok. Tak se podstatně měnil obsah aktivity obrany.

Nově se začal chápat i obsah pojmu úsilí obrany. To již neznamenal pasivní, dlouhotrvající soustředění největší hustoty vojsk v určeném prostoru na předpokládaném směru hlavního úderu nepřítele. Naopak, vyjadřovalo takový systém palby a manévru, který umožňoval maximálně soustředit časově omezené působení všech prostředků a sil VŠA proti hlavnímu uskupení nepřítele. Jinými slovy znamenalo možnost včasným manévrem palby, sil a prostředků dosáhnout v rozhodujícím okamžiku převahy sil a prostředků nad nepřítelem na rozhodujícím směru. Přenesení úsilí do hloubky obrany ztěžovalo nepříteli zjištění systému obrany a zajišťovalo obránci širokou možnost manévru zálohami a svým 2. sledem k zesílení ohrožených směrů, k vedení protiztečí a protiúderů. (VHA-MNO/GŠ-OS, 1958, 17/5—10, VHA-MNO/GŠ-OS, 1959, 17/7/4.)

Vzhledem k těmto změnám je možné uvést tyto skutečnosti. Zatímco průměrná šířka pásma obrany VŠA v přepočtu na jednu její vševojskovou divizi činila v roce 1955 5,5—11,1 km, v roce 1960 tato hodnota již byla 30—37,7 km. Postupně rostla i vybavenost vševojskových svazků VŠA tanky a samohybnými děly, jakož i další novou mobilní bojovou a zabezpečovací technikou. V tomto období se mj. zvýšil přibližně o dvojnásobek i počet předpokládaných jaderných úderů, kterými VŠA v obraně disponovala.

Tyto údaje jasně potvrzují závěr, že na konci tohoto období VŠA se nebránila v souvislých pásmech obrany, ale pouze jednotlivými svými svazky na důležitých směrech. Vysoká účinnost jaderných zbraní a s tím spojené požadavky na rozptýlení vojsk vytvářely postupně základní předpoklady pro budování nesouvislé obrany. Armáda byla potom nucena, aby se bránila s daleko větším využitím manévru palbou a pohybem, než na počátku období. Mezery mezi svazky se přehrazovaly jadernými a leteckými údery, palbou dělostřelectva a zejména rychlým a účinným manévrem vševojskových svazků a různých druhů armádních záloh.

Hodnotu obrany VŠA, hodnotu jejich paleb, odolnost vojsk, snižování ztrát, zabezpečení nejvhodnějšího využití bojových prostředků a efektivnost operačního manévru zvyšovala ženijní úprava terénu a vybudování celého obranného pásma VŠA, včetně jeho jednotlivých prvků. Proto správně volený a dobře ženijně připravený systém obrany byl jednou z podmínek optimálního využití všech prvků operační sestavy VŠA k úspěšnému vedení obranné operace.

V roce 1955 se zpravidla zahrnovaly do systému obrany VŠA tyto prvky: zabezpečovací pásmo nebo předsunuté postavení, 1., 2. a 3. (armádní) pásmo obrany, příčná postavení (pásma), postavení bojového zajištění, mezilehlá postavení (pásma), protitankové rajóny a systém zátarasů.

Prvky systému obrany a jejich účel se na počátku roku 1955 ve srovnání s předchozím obdobím podstatně nezměnily. Po zavedení jaderných zbraní se ale zvětšila celková předpokládaná hloubka operační sestavy VŠA v průměru o 35–40 km.

V systému obrany VŠA byly rozmístěny jednotlivé prvky její operační sestavy.

Operační sestava VŠA v obraně v roce 1955 zpravidla zahrnovala tyto prvky: 1. a 2. sled VŠA, zálohu, dělostřeleckou skupinu, protiletadlovou dělostřeleckou skupinu, protitankovou, tankovou a dělostřeleckou zálohu, pohyblivý odřad zatarasovací, ženijní, chemickou a protivysádkovou zálohu. Pokud jde o sílu a složení VŠA, nepočítalo se, že bude silnější než v útočné operaci.

První sled VŠA zahrnoval většinu sil a prostředků — zpravidla dva střelecké sbory. Byl určen k obraně taktické hloubky obrany, k odražení nepřátelských úderů a svými protiútoky k likvidaci jeho vlnů. Při vklínění silnějšího uskupení nepřítele se určoval k zadržení jeho postupu, aby tím umožnil zasazení 2. sledu VŠA a jejich záloh. [Oper-1-3, 1955, s. 107.]

Druhý sled VŠA byl zpravidla v síle střeleckého sboru a při zasazení se obvykle zesiloval dělostřelectvem, tanky a ostatními druhy vojsk. Byl určen k vedení protiúderů, popřípadě i k zaujetí obrany v operační hloubce VŠA. Rozmísťoval se v prostoru 3. pásma obrany.

Ostatní prvky operační sestavy, podobně jako 1. a 2. sled VŠA, měly přibližně stejný složení jako před rokem 1955. Převážná většina armádních záloh se pak podle situace rozmísťovala na 2. a mezi 2. a 3. pásmo obrany, kde byly připraveny k použití.

Vlivem růstu významu boje s nepřátelskými tanky v obraně a vlivem zvyšování útočných možností nepřítele v průběhu roku 1955 se zvětšily nároky na počet, úlohu a manévr některých prvků operační sestavy VŠA. Bylo to např. u protiletadlové dělostřelecké skupiny, pohyblivého odřadu zatarasovacího, ženijní a chemické zálohy.

Od podzimu roku 1956 se stále více začala prosazovat snaha vyhnout se stereotypu při soustředování úsilí obrany. Pozornost velitelů se zaměřila na větší využívání vlastností terénu podle zámyslu aktivních opatření a utajení obrany. Do popředí pozornosti se dostávala zásada, aby s dokonalým využitím terénu byl přechod z jednoho do druhého pásma obrany málo znatelný a klamal tím nepřítele o průběhu předního okraje 2. pásma obrany. Doposud vyhraněný charakter obou pásem obrany se tak měl odstranit. Přitom vzdálenosti mezi zákopy v jednotlivých obranných postaveních se měly zvětšit v průměru o jednu polovinu. To proto, že doposud se zákopy budovaly na základech součinnosti ručních pěchotních zbraní. Nyní se začaly budovat již se zřetelem na účinnost protitankových paleb. Zvětšila se i vzájemná vzdálenost mezi dvěma sousedními postaveními na 3–4 km. Ta vylučovala jejich současné zasažení jedním jaderným úderem a zabezpečovala součinnost vojsk z těchto postavení.

Druhé pásmo obrany se budovalo ve vzdálenosti 20–25 km od předního okraje obrany. To proto, aby dělostřelectvo nepřítele (včetně jaderného) nemohlo působit z původních palebných postavení současně do celé taktické hloubky obrany. [VHA-MNO/GŠ-OS, 1957, 17/7–25.]

Vzdálenost armádního pásma obrany od předchozích byla volena tak, aby nepřítel v útoku ve vysokém tempu nemohl ovládnout toto pásmo již v prvním dnu útoku. Zároveň obránci umožňovala získat čas k organizaci obrany na tomto pásmu, popřípadě k přípravě protiúderu VŠA či frontu.

V souladu s přechodem ze sborové na divizní organizaci na podzim roku 1956 se uvažovalo v ČSLA o nových možnostech organizace operační sestavy VŠA. Zpravidla se předpokládalo, že VŠA při soustředění hlavního úsilí na 1. pásmu obrany bude mít ve svém 1. sledu 3–4 svazky a větší část posilových prostředků. Do 2. sledu VŠA pak obvykle vyčleňovala 2 až 3 divize.

Jestliže hlavní úsilí obrany bylo soustředěno na 2. pásmu, vyčleňovaly se do 1. sledu VŠA maximálně 2 divize a hlavní

silý VŠA o počtu 3—4 svazků se rozvíjely na 2. pásma, kde obsazovaly všechny postavení. Část z nich byla připravena vést protiúder.

V případě, že se organizovala armádní vševojsková záloha, měla tato zpravidla sílu 1—2 divizí a obsazovala obvykle operní body 3. pásma obrany, které připravovala. Při podrobnějším studiu cvičení z této doby je patrný růst jejich úkolů a větší předpokládaná univerzálnost jejího použití oproti předchozímu období. U ostatních prvků operační sestavy VŠA se především zvýšil počet, síla a nároky na jejich rychlý manévr.

Vlivem dalšího postupného zavádění kvalitativně nových zbraní do výstroje armád, zvyšování motorizace a mechanizace na konci padesátých let se zvýšily normy budovaných obranných pásem VŠA. Tak např. od roku 1958 se zvýšila předpokládaná hloubka zabezpečovacího pásma přibližně na dvojnásobek oproti předchozím letům. Také tatáž hloubka obrany se ve srovnání s rokem 1955 zvýšila v průměru o 5—10 km.

Vedení operace v podmínkách hromadného používání jaderných zbraní a útoku nepřítel na samostatných směrech vyžadovalo tedy budovat obranu v širších pásmech a do větší hloubky, než na počátku období. To dokumentuje předpokládaná průměrná šířka obranného pásma VŠA, která se zvýšila v letech 1955—1960 přibližně o 20—50 i více km. Podobně i hloubka obrany VŠA se od roku 1954 do roku 1960 zvýšila. A to dokonce až na dvojnásobek.

V souladu s tímto vývojem se změnil i význam dosavadních pojmů obrany na normální nebo na široké frontě. Začal se vytrácet dosavadní podstatný rozdíl mezi nimi. Za normální se považovala obrana zaujímaná jednotlivými obrannými rajóny s mezerami mezi nimi, obdobně jako tomu bylo doposud v obraně na široké frontě.

Nově vzniklé podmínky organizace a vedení obranné operace v počátečním období války, spojené se změnami v organizační struktuře ČSLA v roce 1958, si vynutily mj. i další změny v požadavcích na operační sestavu VŠA. V nové situaci se především začínala připouštět možnost vést první armádní obrannou operaci

o jednom sledu se silnější zálohou. Tato skutečnost vycházela z předpokladu, že obranná operace v počátečním období války se bude zahajovat pouze těmi organickými silami a prostředky, které byly k dispozici již v míru. Uvažovalo se, že zvětšování hloubky obrany a zvyšování sil VŠA bude narůstat až v průběhu operace postupným zasazováním posilových útvarů a svazků druhů vojsk, jakož i zmobilizovaných vševojskových svazků. To znamenalo, že sestava VŠA byla na počátku obranného sražení značně omezená. Její síla závisela na útoku a cíli operace, jakož i na silách, které VŠA měla v daný okamžik k dispozici. Dále závisela na důležitosti a kapacitě bráněného směru, jeho geografických podmínkách a uskupení sil a prostředků nepřítele. (VHA-MNO/GS-OS, 1958, 17/5—28.)

Operační sestava VŠA měla tedy na počátku operace 1. sled o 1—2 motostřeleckých a popřípadě 2. sled o jedné motostřelecké a jedné tankové divizi nebo vševojskovou zálohu složenou z jednotlivých svazků. Dále zahrnovala různé armádní skupiny a zálohy druhů vojsk, jejichž zasazení se často plánovalo již na začátku obranné operace. Do přisunu nových sil z hloubky území obnovovaly se tyto zálohy a skupiny manévrem odpovídajících sil z pasivních a méně ohrožených směrů. Tak ve srovnání s rokem 1955 počet vševojskových svazků, kterými VŠA disponovala na počátku operace, se snížil přibližně o $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$.

V průběhu vedení obranné operace VŠA měla na směr hlavního úderu nepřítel zpravidla 4—6 divizí, z toho 1 až 2 tankové. Na pomocném směru disponovala s menším počtem svazků a nebyla zpravidla posilována. Ve 2. sledu fronty VŠA měla rovněž menší počet svazků, zato s větším počtem tankových divizí, ze kterých se organizovala silná protiúderná uskupení.

A tak oproti počátku první poloviny padesátých let organizace a vedení obrany VŠA adekvátněji odpovídalo podmínkám hromadného použití jaderných zbraní. Armáda mohla úspěšně vést úpornou, aktivní a odolnou obranu do celé hloubky své operační sestavy.

V prvních letech tohoto období vytvářely základ názorů na organizaci a vedení obrany VŠA zásady, které byly vypracovány a používány v předchozích letech s přihlédnutím k novým zkušenostem vy-

volaných předpokládaným použitím jaderných zbraní. Proto období druhé poloviny padesátých let je charakteristické postupným prosazováním kvalitativně nových pohledů v názorech na operace VŠA. Bez

ohledu na tempo postupných přeměn, kvalitativně nové názory se v praxi cvičení jednoznačně začaly prosazovat až ke konci padesátých let.

Úkolem armádní obranné operace všeobecně bylo vytvořit a zabezpečit výhodné podmínky pro přípravu a vedení vlastních útočných operací.

Do obrany stále více začaly pronikat prvky útočné činnosti, jejichž projevem byl především manévr pohybem a palbou všech zbraní.

Obrana si vynutila růst nároků na ženíjní přípravu systému obrany VŠA, na organizaci operační sestavy VŠA, na systém velení atd.

Jako u problematiky útočných operací tohoto období, kvalitativní změny v názorech na organizaci a vedení obranných operací dávaly východisko, na které navazoval v dalších letech vývoj vojenského, respektive operačního umění ČSLA.

OBSAH ROČNÍKU 1980

	VM číslo	Strana
Generálplukovník Ing. Miloslav Blahník K realizaci závěrů 14. zasedání ÚV KSČ v bojové pohotovosti ČSLA	2	3
Generálplukovník Ing. Miloslav Blahník K realizaci závěrů 14. zasedání ÚV KSČ při zabezpečování bojové pohotovosti	6	3
Podplukovník PhDr. Alois Michňák, CSc. Leninský princip internacionální obrany socialismu	2	7
Major PhDr. Jan Kovařík Problém klasifikace zákonů války	4	14
Plukovník doc. PhDr. Bohumil Hnízdo, CSc. Hodnotová problematika války	6	8
Plukovník doc. PhDr. Bohumil Hnízdo, CSc. Problematika války a míru na prahu osmdesátých let	8	3
Podplukovník Doc. PhDr. Oldřich Mahler, CSc. K boji za vojenské uvolnění	5	3
Plukovník doc. PhDr. Bohumil Hnízdo, CSc. Determinanty činnosti velitelů a štábů v ozbrojeném zápase	4	3
Podplukovník PhDr. Jiří Hřebíček Filezofické aspekty řídicí funkce velitele	6	13
Podplukovník PhDr. Jiří Hřebíček Uplatňování principu vědeckosti v činnosti velitele socialistické armády	10	3
Podplukovník PhDr. Jiří Hřebíček Místo a úloha velitele při předvídání	4	9
Plukovník doc. PhDr. Adolf Grätzer, CSc. Místo modelového přístupu ve společenskovědní výzkumné činnosti v oblasti vojenství	3	13
Plukovník Ing. Michal Lokvenc Zkušební taktická cvičení a rozvoj vojenské teorie	8	9
Plukovník doc. Ing. Emil Labuda, CSc. plukovník Ing. Mikuláš Rybář, CSc. Matematické modelování bojové činnosti a jeho využití ve vojenskovědecké práci	8	15
Plukovník Ing. Jiří Bílý, CSc. K řízení vědeckovýzkumné práce ve výzkumném ústavu	9	16
Plukovník doc. Ing. Emil Labuda, CSc. plukovník Ing. Mikuláš Rybář, CSc. Organizace, metodika a zabezpečení vojenskovědecké konference	1	25
Podplukovník PhDr. Stanislav Hančil Za těsnější spojení ideologické práce se životem společnosti a úkoly armády	5	9
Kapitán PhDr. Andrej Osif Ideologická práce v bojové a politické přípravě	10	16
Podplukovník Ing. Stanislav Potužník SPP při přípravě a v průběhu taktických cvičení	5	13

Podplukovník Jiří Šedivý		
Socialistický způsob života vojáků z povolání — významný prostředek zvyšování bojové síly ČSLA	9	3
Major PhDr. Emil Jurkovič, CSc.		
K dialektice člověka a vojenské techniky	10	9
Podplukovník RSDr. Jan Polášek		
Využívání tradic při vlastenecké a internacionální výchově příslušníků armády	1	3
Karol Polakovič		
Ještě jednou k vojenskému školství	4	19
Major PhDr. Vladimír Šefčík, CSc.		
Ekonomická výchova na vojenských školách	9	13
Podplukovník PhDr. Josef Hanousek		
podplukovník PhDr. Milan Kabát, CSc.		
kapitán PhDr. Cyril Kostík, CSc.		
Některé zkušenosti z práce s mladými veliteli	9	8
Vojenskovědecká konference k 25. výročí založení Varšavské smlouvy (z vystoupení generálplukovníka Ing. Karla Rusova, generálmajora PhDr. Jaroslava Klíchy a z porady orgánů pro řízení vědy)	7	10
25 let Varšavské smlouvy	3	3
Plukovník JUDr. Blahoslav Barták		
Varšavská smlouva — významný dokument socialistického mezinárodního práva	3	9
Košický vládní program a dnešek	1	13
35. výročí závěrečných operací Velké vlastenecké války v Evropě (berlínská a pražská operace)	2	12
Sovětské vojenské umění v závěru války v Evropě	1	18
Generálporučík Ing. Miroslav Peloušek		
JASLO — tradice i perspektiva rozvoje raketového vojska a dělostřelectva	1	9
K 30. výročí vzniku časopisu Vojenská mysl	7	3

Vojenské umění

Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
Překvapení — důležitý faktor vojenského umění	2	23
Podplukovník doc. Ing. Jaroslav Jílek, CSc.		
Rozhodnutí velitele — základ velení	5	26
Generálporučík Ing. Ladislav Stach		
Dialektická podmíněnost rozvoje systémů velení a spojovacích soustav	5	56
Plukovník Ing. Jaroslav Sebek, CSc.		
Význam vojenskovědního a operačně taktického doprovodu pro další rozvoj automatizovaných systémů velení	10	43
Podplukovník Ing. Miroslav Merta		
Racionalizace informačních systémů velení a řízení ČSLA	8	35
Podplukovník Ing. Pavel Záhořík, CSc.		
Využitelnost matematických modelů v procesu velení	7	47
Plukovník Ing. Miloš Pock		
Výpočetní automat 3. generace v práci velitele a štábu	1	50
Podplukovník Ing. Michal Lokvenc		
podplukovník Ing. Milan Sekanina		
K racionalizaci přípravy velitelů a štábů	2	39
Podplukovník Ing. Josef Kašpar, CSc.		
Řešení odolnosti míst velení	6	28

Plukovník gšt. Ing. Zdeněk Bažant		
Převzetí velení záložním velitelstvím armády	9	43
Podplukovník Ing. Jiří Křížek, CSc.		
Ochrana a obrana míst velení divize	6	34
Plukovník doc. Ing. Lubomír Freyburg, CSc.		
K organizaci součinnosti vojsk	1	45
Plukovník Ing. Zdeněk Kodeš, CSc.		
Organizace součinnosti na taktickém stupni	5	32
Generálmajor Ing. Zdeněk Havala		
Dvoustranná taktická cvičení	2	29
Kapitán Ing. František Valach		
Velitelsko-štabní cvičení se štáby „B“	3	17
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
K charakteristickým rysům první operace	5	19
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
K vedení druhých armádních útočných operací	1	31
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
plukovník doc. Ing. Přemek Vorlíček, CSc.		
Operační pohyblivé skupiny v soudobých útočných operacích	6	19
Plukovník doc. Ing. Přemek Vorlíček, CSc.		
Bojová činnost operační pohyblivé skupiny v útočné operaci	8	29
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
Průlom obrany nepřítele na vodní překážce	8	21
Podplukovník Ing. Josef Kašpar		
Útok ve městě	9	32
Generálmajor doc. Ing. Jaromír Jašek, CSc.		
podplukovník Ing. Jiří Bureš		
K přechodu vševojskové armády z obrany do útoku	9	21
Podplukovník Ing. Jan Štefka, CSc.		
Obklíčování a ničení obklíčeného nepřítele	1	37
Podplukovník Ing. Jiří Křížek, CSc.		
Boj divize v obklíčení a vyjití z obklíčení	9	37
Plukovník doc. Ing. Zdeněk Hron, CSc.		
Rozpočet pro vysazení vrtulníkového výsadku	7	35
Major Ing. Ladislav Polák		
podplukovník Ing. Jaroslav Kratochvíl		
Radioelektronický úder	3	22
Podplukovník Ing. Jaroslav Hrazdára		
podplukovník Ing. Vladimír Pilař		
Vedení radioelektronického boje ve vševojskové operaci	4	23
Plukovník gšt. Ing. Zdeněk Bažant		
kapitán Ing. Petr Němec		
Boj s obrněnými cíli nepřítele	7	27
Plukovník Ing. František Sedlák		
K rozvoji operačního a taktického průzkumu	7	53
Podplukovník Ing. Miloš Laštůvka		
K rozvoji technických prostředků průzkumu	4	38
Plukovník Ing. Miloš Štěpánek, CSc.		
Zpravodajské zabezpečení zasazení druhého sledu frontu	3	36
Podplukovník Ing. Miloš Pelikán, CSc.		
Průzkum ve střetném boji vševojskového svazku	5	38
Plukovník Ing. Miloš Pelikán, CSc.		
Doplňkový průzkum po vlastních jaderných úderech	6	39
Plukovník Ing. Josef Dobrovolný		
Místo řízení zpravodajského náčelníka pluku	4	30

Podplukovník Ing. Karel Beneš		
podplukovník Ing. Antonín Řehoř, CSc.		
K přípravě velitelských kádřů na VA AZ	8	41
Vojenskovědecká konference k otázkám obrany teritoria (z vystoupení náčelníka generálního štábu — 1. zástupce ministra národní obrany, z vystoupení velitele Východního vojenského okruhu, z hlavního referátu, z dalších diskusních vystoupení k hlavnímu referátu)	10	21
Podplukovník doc. Ing. Zdeněk Hron, CSc.		
K ničení speciálních výsadek nepřítele na teritoriu	3	27
Plukovník doc. Ing. Jaromír Lank, CSc.		
K ničení taktických prostředků jaderného napadení	1	55
Podplukovník doc. Ing. Čestmír Jirsák, CSc.		
Střelba na prostředky jaderného napadení nepřítele	2	44
Podplukovník doc. Ing. Čestmír Jirsák, CSc.		
Pohyblivé palebné pásmo — efektivní způsob dělostřelecké podpory za útoku	8	46
Podplukovník doc. Ing. Čestmír Jirsák, CSc.		
Střelba na raketometné baterie LARS 110 SF	5	45
Podplukovník Ing. František Bárta, CSc.		
K řízení dělostřeleckého průzkumu	6	46
Podplukovník Ing. Ludvík Janeček		
Zkušenosti ze zavádění prostředků mechanizace a automatizace v RVD	9	50
Podplukovník Ing. Jan Blumenstein		
Letectvo v boji s řízenými střelami s plochou dráhou letu	10	48
Podplukovník Ing. František Chum		
Použití vrtulníků při podpoře pozemních vojsk	8	54
Podplukovník Ing. Jan Blumenstein		
Boj frontového letectva s bitevními vrtulníky nepřítele	4	42
Podplukovník Ing. Jozef Roth		
Bojová činnost stíhacího letectva proti nepřátelským vrtulníkům	2	53
Podplukovník Ing. Vítězslav Křikava, CSc.		
Radioelektronický boj ve vojenském letectvu	3	41
Podplukovník Ing. Pavel Záhořík, CSc.		
Výpočet bojového úsilí průzkumného letectva	1	64
Major Ing. Jiří Macura		
Vrtulník Mi-24D	1	72
Plukovník Miloš Vinklárek		
Protivzdušná obrana v podmínkách války bez použití jaderných zbraní z hlediska přípravy velitelů a štábů vojsk PVO	6	52
Plukovník Ing. Václav Lhotský, CSc.		
Metodika přípravy rozhodnutí velitele svazku PVOS	7	57
Plukovník Ing. Eudovít Černý		
podplukovník doc. Ing. Josef Popelka, CSc.		
K problémům bezpečnosti vlastního letectva	7	62
Generálporučík Ing. Karol Seneši		
Poznátky ze cvičení PVO	2	62
Podplukovník Ing. Antonín Pospíšil		
K organizaci PVO na teritoriu vojenského okruhu	5	52
Plukovník Ing. Karel Liebl		
Překonávání výbušných zátarasů nepřítele zřizovaných minováním „na dálku“	6	55
Podplukovník Ing. Josef Němec, CSc.		
Ke zřizování zataraseného prostoru	10	57
Plukovník doc. Ing. František Páleník, CSc.		
Ženíjní zabezpečení boje divize o vodní překážku	9	56

Plukovník doc. Ing. František Páleník, CSc.		
Ženíjní zabezpečení bojové činnosti vzdušných výsadků	3	46
Plukovník Ing. Karel Liebl		
Bojová činnost s překonáváním jaderných zátarasů	8	61
Podplukovník Ing. Jaroslav Hájek, CSc.		
Význam speciální očišty vojsk	3	53
Plukovník Ing. Miloslav Vrabec		
Chemické zabezpečení míst velení	4	49
Plukovník Ing. Miloslav Vrabec		
Chemické zabezpečení násilného přechodu vodní překážky	7	71
Podplukovník Ing. Anton Borík, CSc.		
podplukovník Ing. Luděk Hrbek		
Vliv náhlých změn podmínek šíření rádiových vln na vedení operace a boje	6	62
Plukovník Ing. Josef Jaroš		
K „Metodice stanovení norem pro rozvíjení spojovacích uzlů“	9	62
Plukovník Ing. Ladislav Aulický		
Tankové a automobilní technické zabezpečení útočné operace armády	7	76
Plukovník Ing. František Fiedler		
Dodržování zásad provozu tankové a automobilní techniky	1	76
Generálporučík Ing. Ján Lux		
Organizace materiálního zabezpečení vojsk spojeneckého složení	2	67
Generálmajor Ing. Milan Gavalec		
Týlové zabezpečení vojsk v útočné operaci	3	60
Podplukovník Ing. Jiří Roubíček		
major Ing. Rudolf Plevač		
Plánování a řízení materiálního zabezpečení frontové operace s využitím výpočetní techniky	8	66
Major Ing. Václav Chvála		
Týlové zabezpečení dělostřelecké divize	4	59
Plukovník Ing. Václav Věbr		
K týlovému zabezpečení vojsk PVOS	10	61
Plukovník Ing. Hynek Kment		
Racionalizace proviantního zabezpečení v poli	9	66
Plukovník MUDr. Jiří Tučan		
podplukovník Ing. Josef Trkola		
K zabezpečení vojsk pitnou vodou	4	64
Plukovník Ing. Vladimír Marek, CSc.		
K technické ochraně železnic na území státu	5	64
Plukovník Ing. Vladimír Marek, CSc.		
Obnova železničních tratí za války	10	64

Ze socialistických armád

Základy přípravy operace	9	69
Operativnost velení	1	81
Velení spojeneckým uskupením vojsk	7	83
Zdokonalování systému míst velení uskupení spojeneckých vojsk	8	78
Zabezpečení odolnosti spojení při velení vojskům v podmínkách radioelektronického rušení	7	88
Problém úspěchu v útoku při rovnosti sil stran	3	65
Součinnost — základ úspěchu útoku	4	75
K zabezpečení nepřetržitosti útoků	10	71

	VM	Strana
Prostředky ozbrojeného zápasu a jejich vliv na vševojskový boj	4	69
Organizátorská práce u vojsk	5	69
Ke zkvalitnění operační přípravy	2	73
K přípravě a metodám práce rozhodčích na cvičení	8	71
Zvláštnosti útoku v noci	2	79
Výměna informací o použití nepřátelských zbraní hromadného ničení	6	74
Zkušenosti z organizace a konání společných opatření bojové přípravy útvarů a jednotek spojeneckých armád	5	75
Organizace součinnosti letectva s pozemními vojsky v útočné operaci frontu	6	67
Příprava a vedení společné bojové činnosti vojsk PVO	9	76
Ženíjní zabezpečení průlomu opevněných pásem a rajónů v armádní útočné operaci	10	75
Studium válčičtů	3	70

Informace

Plukovník Ing. Jiří Bílý, CSc.		
Racionalizace velení v ozbrojených silách NATO	1	89
Vzdušná místa velení nejvyššího velitelství USA	9	83
Podplukovník Ing. Ladislav Švihel, CSc.		
Rízené střely s plochou dráhou letu	4	79
Podplukovník Ing. Jaroslav Hrazdára podplukovník Ing. Vladimír Pilař		
Organizace radioelektronického boje	3	75
Podplukovník Ing. Josef Kašpar		
Obrana měst pozemními vojsky armád NATO	9	79
Podplukovník Ing. Břetislav Janík, CSc.		
Vojenská terminologie	5	79
Podplukovník Ing. Tomáš Minibberger, CSc.		
K přípravě v kursu mechanizace a automatizace velení	6	84
PhDr. Jiří Bílek		
Organizační výstavba pěších vojsk ČSLA v letech 1948—1950	6	77
Major PhDr. Jiří Krupička, CSc.		
Vševojsková armáda ČSLA v letech 1955—1960	8	81
PhDr. Jiří Krupička, CSc.		
Vševojsková armáda ČSLA v obranné operaci v letech 1955—1960	10	79
Docentské habilitační práce	3	81
Habilitační a disertační práce	7	91

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Йирижи Гржебичек

Применение научного принципа в деятельности командира социалистической армии	3
---	----------

Автор подчеркивает повышенные требования на научность в работе командующего (командира), во первых в современной вооруженной борьбе и во вторых в процессе повышения роли и значения науки в военном деле. Он знакомит читателей с основными требованиями на научность работы командующего (командира), а также с задачами при выполнении требования научности.

Подполковник Эмил Юркович, кандидат философских наук

К диалектике человека и военной техники	9
--	----------

Автор, на основе анализа влияния основных факторов социального детерминизма человек — военная техника, делает заключение о развитии военного дела, а также процесса общественного развития.

Капитан Андрей Осиф

Идеологическая работа в процессе боевой и политической подготовки	16
--	-----------

Автор разбирает основные направления дальнейшего улучшения идеологической и политическо-воспитательной работы в ходе выполнения конкретных задач боевой и политической подготовки войск, которые подчеркнуло 15-ое заседание пленума ЦК КПЧ.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Военно-научная конференция к вопросам обороны и защиты территория	21
--	-----------

Статья содержит выступления Начальника Генерального штаба ЧНА — Первого Заместителя Министра Национальной обороны ЧССР, выступление командующего Восточным военным округом, основной доклад конференции и некоторые выступления в дискуссии.

Полковник Ярослав Шебек, кандидат военных наук

Значение военно-научного и оперативно-тактического сопровождения для дальнейшего развития автоматизированных систем управления	43
---	-----------

Автор статьи разъясняет некоторые вопросы из области автоматизированных систем управления, обращая особое внимание на понятия оперативно-тактического сопровождения. Далее, автор разбирает цель и задачи военно-научного сопровождения.

Подполковник Ян Blumenштайн

Бой авиации с крылатыми ракетами противника	48
--	-----------

Автор статьи разбирает некоторые принципы ведения боевых действий фронтовой авиации с крылатыми ракетами, принципы взаимодействия фронтовой истребительной авиации со средствами ПВО, возможности радиолокационного обнаруживания и оповещения, а также уничтожение крылатых ракет фронтовой истребительной авиацией.

Подполковник Йосеф Немец, кандидат военных наук	
Некоторые вопросы создания загражденного района	57
Автор статьи разбирает некоторые основные требования предъявляемые к системе заграждений, к способу и формам планирования, а также к установкам загражденных районов в исходной позиции общевойсковой армии.	

Полковник Вацлав Вебр	
К тыловому обеспечению войск ПВО страны	61
Автор статьи обобщает сведения приобретенные во время учения «Гранит - 80» в области материального и медицинского обеспечения войск ПВО страны. Особое внимание он уделяет организации материального обеспечения и непрерывности подвоза указанных средств.	

Полковник Владимир Марек, кандидат военных наук	
Восстановление железных дорог в ходе военных действий	64
Автор, исходя из возможного уничтожения железных дорог противником, разбирает способы и формы восстановления фронтовых железнодорожных линий, постройку обходов и использование средств механизации.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К обеспечению непрерывности наступления	71
Инженерное обеспечение прорыва укрепленных полос и районов в наступательной операции общевойсковой армии	75

ИНФОРМАЦИИ

Майор Йиржи Крупичка, кандидат исторических наук	
Общевойсковая армия ЧНА в оборонительной операции в 1955-1960 гг.	79
Автор объясняет доводы создающие основу взглядов на организацию и ведение оборонительной операции общевойсковой армии в 1955-1960 гг.	
Указатель статей, помещенных в журнале «Военская мысль» за 1980 год	85